

Nr 47

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m.; given Stockholms slott den 10 februari 1961.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag,

dels föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 6 § lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond;

2) lag om ändrad lydelse av 1 § 2 mom. lagen den 29 juni 1951 (nr 570) angående pastorats deltagande i kostnaderna för församlingsprästernas avlöning (prästlönekostnadslag);

dels föreslå riksdagen att bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt;

dels ock inhämta riksdagens yttrande beträffande de villkor för tillstånd att inrätta kloster i visst fall, vilka angivits av föredragande departementschefen.

GUSTAF ADOLF

Ragnar Edenman

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att Kungl. Maj:t skall få befogenhet att vid genomförande av den år 1957 beslutade allmänna reformen av pastoratsindelningen och den prästerliga tjänsteorganisationen inrätta särskilda övergångsbefattningar för kyrkoherdar och komministrar, vilkas tjänster indrages men vilka inte förflyttas till annan prästerlig tjänst eller förtidspensioneras. I propositionen hemställs vidare om bemyndigande att utfärda erforderliga bestämmelser om prästs skyldighet att övergå till övergångsbefattning samt om hans tjänstgöringsskyldighet och avlöningsförmåner under innehavet av befattningen jämte vissa andra härtill knutna frågor. I samband härmed föreslås ändring av 6 § lagen om kyrkofond och 1 § 2 mom. prästlönekostnadslagen av innehåll, att lönekostnaderna för övergångsbe-

fattningarna, vilka förutsättes kunna bli inrättade i ett fåtal fall, i princip skall utgå ur kyrkofonden men i vissa fall åvila pastorat.

Vidare behandlas i propositionen frågor rörande vissa anslag ur kyrkofonden m. m. Sålunda framlägges förslag om en höjning av representationsbidragen till biskoparna. Avlöningsbidragen till sjömanspräster föreslås uppräknade med hänsyn till ökade lönekostnader. För anlitande av biträde inom ecklesiastikdepartementet vid handläggningen av kyrkliga frågor föreslås, att ett anslag av 50 000 kronor anvisas för nästa budgetår. Kostnaderna för stiftskansliutredningen föreslås till viss del gäldas av kyrkofondsmedel. Förslag framlägges om vissa ändringar beträffande dövrästorganisationen samt anordnande av utbildning för blivande dövräster. Vidare föreslås särskilda bidrag ur kyrkofonden utgå för budgetåret 1961/62 till kyrkomusikerutbildningen vid Sköndalsinstitutet samt till svenska kyrkans representation vid Kyrkornas världsråds generalförsamling i New Delhi.

För underhållsarbeten i Göteborgs domkapitels lokaler föreslås dels att ett särskilt reservationsanslag av 3 000 kronor uppföres på riksstaten, dels att ett lika stort belopp får utgå ur kyrkofonden.

Slutligen underställes riksdagen fråga om villkor för tillstånd att inrätta kloster, vilken fråga aktualiserats genom en nu gjord ansökning.

Förslag

till

Lag

**om ändrad lydelse av 6 § lagen den 30
augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond**

Häri genom förordnas, att 6 § lagen den 30 augusti 1932 om kyrkofond¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Nuvarande lydelse:

6 §.

Enligt vad — — — Luleå stift.

Ytterligare skola, utöver vad i denna lag eljest stadgas, ur kyrkofonden utgöras:

1) Kostnad för — — — annan ordning;

2) kostnad för — — — allmän tilläggspension;

2 a) annan kostnad — — — avsedda präster;

2 b) kostnad för — — — särskilt stadgas;

3) bidrag, som av Konungen och riksdagen bestämmes, till ersättande av anslag, som av riksdagen anvisas till avlöningar och övriga omkostnader dels för stiftsnämndernas verksamhet, dels för religionsvård åt *dövstumma*;

4) kostnad, som — — — äger tillämpning;

5) kostnad, enligt — — — åt församlingspräster;

Föreslagen lydelse:

6 §.

Enligt vad — — — Luleå stift.

Ytterligare skola, utöver vad i denna lag eljest stadgas, ur kyrkofonden utgöras:

1) Kostnad för — — — annan ordning;

2) kostnad för — — — allmän tilläggspension;

2 a) annan kostnad — — — avsedda präster;

2 b) kostnad för — — — särskilt stadgas;

2 c) *kostnad för avlöningsförmåner åt präst, som övergått till prästerlig övergångsbefattning, i den mån kostnaden ej jämlikt prästlönekostnadslagen skall bestridas av pastorat;*

3) bidrag, som av Konungen och riksdagen bestämmes, till ersättande av anslag, som av riksdagen anvisas till avlöningar och övriga omkostnader dels för stiftsnämndernas verksamhet, dels för religionsvård åt *döva*;

4) kostnad, som — — — äger tillämpning;

5) kostnad, enligt — — — åt församlingspräster;

¹ Senaste lydelse, se 1960:164.

Nuvarande lydelse:

6) anslag, som — — — kyrkliga ärenden;

7) kostnad för — — — till kyrkofonden;

8) belopp, som — — — avlöningen bidraga;

9) kostnad för — — — kyrkliga ändamål.

Föreslagen lydelse:

6) anslag, som — — — kyrkliga ärenden;

7) kostnad för — — — till kyrkofonden;

8) belopp, som — — — avlöningen bidraga;

9) kostnad för — — — kyrkliga ändamål.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1962.

Förelag
till
Lag

om ändrad lydelse av 1 § 2 mom. lagen den 29 juni 1951 (nr 570)
angående pastorats deltagande i kostnaderna för församlingsprästers
avlöning (prästlönekostnadslag)

Härigenom förordnas, att 1 § 2 mom. lagen den 29 juni 1951 angående
pastorats deltagande i kostnaderna för församlingsprästers avlöning
(prästlönekostnadslag)¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

Nuvarande lydelse:

1 §.

2 mom. Med församlingspräst
— — — å församlingsprästtjänst.

Föreslagen lydelse:

1 §.

2 mom. Med församlingspräst
— — — å församlingsprästtjänst.

Såsom församlingspräst anses
jämväl präst, vilken övergått till
prästerlig övergångsbefattning och
innehär förordnande, som i första
stycket sägs.

Denna lag träder i kraft den 1
januari 1962.

¹ Senaste lydelse, se 1960:631.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 10 februari 1961.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter *vissa frågor om anslag ur kyrkofonden m. m.* samt anför därvid följande.

I. Prästerliga övergångsbefattningar

1. Inledning

Genom riksdagens bifall (rskr 1957: 388) till Kungl. Maj:ts proposition 1957: 153 har beslut fattats om att genomföra ny indelning och tjänsteorganisation för de territoriella pastoraten. Beslutet innehåller i första hand riktlinjer och normer för den nya indelningen och organisationen samt grunder för inplacering av kyrkoherde- och komministertjänster i lönegrad.

Däremot har genom 1957 års riksdagsbeslut ställning endast i begränsad mån tagits i fråga om sättet att lösa de organisatoriska problem av övergångsnatur, som är förbundna med reformen. Med lösningen av vissa spörsmål av sådan art ansågs nämligen böra anstå någon tid. Anledningen härtill var främst, att resultatet av det samtidigt pågående arbetet på en ny lag om prästval borde avvaktas, innan förslag om tillfällig lagstiftning förelades riksdagen.

Sedan denna lagstiftningsfråga lösts genom utfärdandet av lagen om prästval den 25 oktober 1957 (nr 577), vilken trätt i kraft den 1 juli 1958, upptogs till behandling frågan om behovet av tillfällig lagstiftning, som — med undanskjutande av eljest gällande regler för tillsättning av kyrkoherde- och komministertjänster — skulle göra det möjligt att omplacera präster, vilkas tjänster blir indragna vid nyindelningen. I propositionerna 1958: 146 och 1958: B 20 förelades 1958 års riksdagar förslag till sådan tillfällig lag-

stiftning. Sedan sistnämnda proposition bifallits (rskr 1958: B 96) samt kyrkomötet samtyckt till lagförslaget (skr 9), utfärdades lagen den 17 oktober 1958 (nr 516) med särskilda bestämmelser om tillsättning av prästerliga tjänster vid nyindelning av riket i pastorat. Enligt denna lag kan Kungl. Maj:t tillsätta kyrkoherde- eller komministertjänst, som vid nyindelningen är ledig, utan föregånget val genom att förflytta kyrkoherde eller komminister, vars tjänst indrages, till tjänsten. Lagen har trätt i kraft den 1 januari 1960.

I propositionen 1957: 153 nämndes även andra övergångsanordningar, som bedömdes bli nödvändiga i samband med att indelningsreformen genomföres, nämligen förtidspensionering och inrättande av särskilda prästerliga övergångsbefattningar. Beträffande övergångsbefattningarna uttalade dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, att den närmare författningsregleringen — vilken bland annat påkallade ändring i lagstiftningen på det kyrkligt-ekonomiska området — borde anstå till tidpunkt närmare reformens ikraftträdande.

Denna tidpunkt har inte bestämts genom 1957 års riksdagsbeslut. I propositionen 153 anförde departementschefen endast, att den nya indelningen och organisationen torde kunna träda i kraft tidigast den 1 januari 1961.

Jag får nu anmäla att förberedelsearbetet för att genomföra indelningsreformen fortskridit så långt, att reformen avses kunna genomföras vid kommande kalenderårsskifte 1961/62. Med anledning härav får jag här till behandling upptaga frågan om inrättande av särskilda prästerliga övergångsbefattningar. Innan så sker vill jag i korthet erinra om innehållet i de beslut i indelningsfrågan, som fattats av 1957 och 1958 års riksdagar.

Riksdagsbeslutet om reform av pastoratsindelningen

Syftet med reformen av pastoratsindelningen och tjänsteorganisationen i pastoraten angavs i propositionen 1957: 153 främst vara att få till stånd en lämpligare fördelning av det nuvarande totala antalet prästtjänster. I propositionen redogjordes för ett utkast som pastoratsindelningssakkunniga uppgjort till ny indelning och organisation liksom för ett inom ecklesiastikdepartementet utarbetat utkast härtill. Enligt sistnämnda utkast skulle kyrkoherdetjänsterna minskas med omkring 170, kyrkoadjunktstjänsterna i motsvarande mån ökas och komministertjänsterna i stort sett bli oförändrade till antalet.

Enligt riksdagsbeslutet år 1957 skall pastoratsindelningsreformen genomföras i stort sett samtidigt för hela riket. Undantag från principen om samtidighet förutsattes endast bli behövligt för enstaka pastoratsdelningar, som också innebär församlingsdelning och som inte hinner förberedas till dagen för det allmänna ikraftträdandet.

Om de vid reformen nödvändiga övergångsanordningarna anmärkte departementschefen i 1957 års proposition, att det syntes vara av värde för såväl prästerskapet och församlingarna som de myndigheter, vilka skulle förbereda reformen, att huvuddragen av dessa anordningar då fixerades. På grundval av ett särskilt betänkande — i det följande omnämnt som delbetänkandet — som år 1954 avgavs av prästvalskommittén¹ framlades därför vissa förslag angående *vakantsättning* av tjänster, *förflyttning* av präster, *förtidspensionering* och inrättande av *övergångsbefattningar*. I sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 175) över propositionen förklarade statsutskottet sig inte ha något att invända mot vad departementschefen anfört och föreslagit i dessa avseenden.

Innehållet i de ställningstaganden, som år 1957 sålunda gjordes i fråga om övergångsanordningar, var i korthet följande (sidhänvisningarna avser prop. 1957: 153).

Vakantsättning (s. 47—50). I fråga om vakantsättning av lediga tjänster såsom församlingspräst anförde departementschefen, att sedan sommaren 1951 vissa ledigblivna kyrkoherde- och komministertjänster vakantsatts och att 150—200 kyrkoherdetjänster bedömdes vara vakantsatta vid reformens genomförande. Antalet vakantsatta komministertjänster beräknades uppgå till åtminstone 100. Föredraganden uttalade, att det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att pröva om och i vilken omfattning en mera allmän vakantsättning borde ske.

Förflyttning (s. 50—52). Departementschefen framhöll, att i de fall en kyrkoherde- eller komministertjänst indrogs vid reformen, var förflyttning av prästen till annan ordinarie prästtjänst som regel den naturligaste åtgärden. Förutsättningarna för en förflyttning borde därför undersökas, innan någon annan lösning övervägdes. På sätt prästvalskommittén föreslagit borde genom en tidsbegränsad lagstiftning Kungl. Maj:t kunna genom förflyttning tillsätta ordinarie församlingsprästtjänster, som var lediga vid tiden för indelningsreformen. Departementschefen beräknade att högst ett hundratal kyrkoherdar skulle behöva förflyttas.

Förtidspensionering (s. 52—54). I en omfattning som — med hänsyn bland annat till rådande prästbrist — borde bli strängt begränsad, kunde rätt att avgå med förtidspension medges präst. Eljest gällande förutsättningar för sådan avgång kunde därvid i viss mån efterges.

Övergångsbefattningar (s. 54—62). För präster, vilkas tjänster indrogs vid reformen, skulle i mån av behov inrättas »övergångsbefattningar». Präst, som överfördes till övergångsbefattning, skulle vara skyldig att uppehålla prästtjänst liksom att låta sig utnämna till ordinarie sådan tjänst. Under vissa förutsättningar kunde präst få behålla sin tjänstebostad. Prästen skulle vara tillförsäkrad övergångsarvode och tjänstepensionsrätt.

¹ Ang. detta betänkande se prop. 1957: 153 s. 4.

Riksdagsbeslutet om förflyttning av präster vid indelningsreformen

Såsom jag inledningsvis erinrat antog 1958 års B-riksdag ett lagförslag med särskilda bestämmelser om tillsättning av prästerliga tjänster vid nyindeling av riket i pastorat. Lagen innehåller regler, som gör det möjligt att samtidigt för hela riket genomföra en omreglering av pastoratsindelingen och den församlingsprästerliga tjänsteorganisationen. Ett i vissa avseenden annat förfarande än vad som föreskrives i lagen om prästval skall tillämpas. Kungl. Maj:t äger sålunda utan föregånget val tillsätta kyrkoherde- eller komministertjänst, som är ledig då omregleringen genomföres, genom att till tjänsten förflytta präst, vars tjänst indrages. Även efter omregleringens genomförande kan Kungl. Maj:t vid s. k. tredjegångstillsättning av tjänst till denna förflytta kyrkoherde eller komminister, vars tjänst indragits utan att prästen erhållit annan sådan tjänst.

Mot de i lagen angivna möjligheterna att förflytta präst svarar bestämmelserna i 12 § prästlönereglementet om skyldighet för ordinarie präst att låta sig förflytta till annan ordinarie tjänst, som avses i reglementet.

I propositionen 1958: 146, varigenom lagförslaget förelades riksdagen, erinrades om att Kungl. Maj:t sedan år 1951 förordnat om vakantsättning av sådana ledigblivna kyrkoherde- och komministertjänster, vilkas bibehållande vid indelningsreformen syntes osannolik. Härmed hade man velat begränsa antalet av de fall, då man vid reformens genomförande måste kräva förflyttning. För egen del anslöt jag mig helt till det i 1954 års delbetänkande upptagna förslaget att alla lediga tjänster skulle kunna komma ifråga för tillsättning genom förflyttning — alltså oavsett tjänstens lönegrad och oavsett om eljest skulle ha förelegat s. k. tredjegångstillsättning eller inte. Ledig tjänst borde också kunna tillsättas genom förflyttning av präst från annat stift. Härom kunde ingen tvekan råda, sedan stiftsbandet avskaffats. Härfter berörde jag spørgsmålet om naturlig avgång och vakantsättning under åren fram till dess reformen genomföres. Jag anförde därvid bland annat följande.

Den 1 januari 1958 var 142 kyrkoherdetjänster och 88 komministertjänster vakantsatta. Med fortsatt vakantsättning efter hittills tillämpade riktlinjer kommer — enligt beräkningar som jag låtit göra — den 31 december 1960 att vara vakantsatta minst 190 kyrkoherde- och 100 komminister-tjänster. För kyrkoherdetjänsternas del kan sålunda en formell balans väntas uppstå mellan minskningen av antalet tjänster och vakantsättningen.

Jag erinrade härfter om att det förutsatts, att reformen skulle föregås av en i princip allmän vakantsättning av ledigblivna tjänster. Till följd härav beräknade jag ett ytterligare tillskott av lediga kyrkoherdetjänster, som skulle stå till Kungl. Maj:ts disposition, av minst 40.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr B 8) hade första lagutskottet ingen erinran mot de gjorda uttalandena.

Jag anholder nu att få övergå till att behandla spørgsmålet om inrättande av särskilda prästerliga övergångsbefattningar.

2. Prästvalskommittén

Förändringar i den församlingsprästerliga organisationen har hittills gjorts utan att övergångsstat, indragningsstat eller liknande anordning använts.

Nyss har erinrats om den skyldighet att låta sig förflytta till annan tjänst, som ålagts församlingspräst genom 12 § prästlönereglementet. I 13 § samma reglemente stadgas, att präst är skyldig att avgå från sin tjänst under förutsättningar, som anges i gällande tjänstepensionsbestämmelser eller som eljest kan gälla på grund av bestämmelser, som antagits av Kungl. Maj:t och riksdagen.

Prästvalskommittén har såväl i delbetänkandet som i sitt slutbetänkande »Prästvalslag» (SOU 1956: 30) behandlat spørgsmålet om att överföra präst på specialstat till följd av organisatoriska förändringar eller andra orsaker. Kommittén diskuterar därvid olika möjligheter att, i de fall förflyttningsinstitutet inte kan användas, överföra präst till sådan stat eller liknande anordning.

Kommittén påpekar inledningsvis att ett som »Allmänna indragningsstaten» betecknat förslagsanslag finns uppfört under riksstatens tolfte huvudtitel. Från detta anslag utgår löner till bland annat borgmästare och rådmän, vilkas tjänster indragits i samband med att städer lagts under landsrätt, samt distriktslantmätare, häradsskrivare, landsfiskaler och egnehemsdirektörer, vilka överförts på indragningsstat vid organisationsförändringar. För dessa befattningshavare har i princip gällt att de bibehållits vid sina avlöningsförmåner. Samtliga har helt befriats från tjänstgöringsskyldighet.

Kommittén erinrar härefter om att institutet övergångsstat kommit till användning i väsentligt större omfattning än indragningsstaterna. Vid den fortlöpande förändring, som den civila statsförvaltningen är föremål för, har det normala medlet att komma till rätta med övertalig personal varit att överföra befattningshavarna på övergångsstat. Då tjänsteman överförs på övergångsstat, har han — till skillnad från vad som gäller för indragningsstat — regelmässigt ålagts full tjänstgöringsskyldighet inom samma eller närliggande förvaltningsområde. Undantagsvis har äldre tjänstemän ansetts kunna överföras utan tjänstgöringsskyldighet. Tjänstemännen har som regel bibehållits vid tidigare avlöningsförmåner.

Inom försvarsväsendet finns, anför kommittén vidare, särskilda disponibilitets- och avgångsstaten till vilka — bland annat av hänsyn till statens intressen — befattningshavare kan överföras. Avgångsstat finns också inrättad för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet. Kommittén upplyser slutligen, att inom utrikesförvaltningen har behovet att avföra tjänstemän från aktiv stat tillgodosetts genom en enhetlig anordning, disponibilitetsstat, till vilken tjänsteman oavsett anledningen — organisationsförändringar eller personlig olämplighet — kan överföras.

Kommittén erinrar vidare om att 1946 års prästlönekommitté i sitt principbetänkande (SOU 1948: 44) uttalat, att frågan om en anordning på det prästerliga området, som motsvarade nyssnämnda avgångsstat, vore förtjänt av övervägande. Till en sådan stat kunde överföras präst, som av olika skäl inte kunde utöva sitt kall tillfredsställande. I 1949 års proposition i prästlönefrågan (nr 204) uttalade föredragande statsrådet, att spörsmålet borde närmare utredas i annat sammanhang. Riksdagen anslöt sig till detta uttalande (SL¹U 2, rskr 399). Då förslag till nytt prästlönereglemente underställdes 1951 års riksdag framhölls det angelägna i att en särskild prästerlig avgångsstat kom till stånd (prop. 156, SL¹U 2, rskr 321).

Prästvalskommittén föreslår att *prästerliga disponibilitetsbefattningar* skall inrättas. Med dessa skall regleras såväl förhållanden, vilka sammanhänger med indelningsreformen, som framdeles uppkommande situationer av organisatorisk eller personlig art. Sin slutliga utformning har kommitténs förslag fått i ett i slutbetänkandet intaget förslag till kungörelse om prästerliga disponibilitetsbefattningar, till vilket torde få hänvisas (SOU 1956: 30 s. 36 och 118—138).

Vad beträffar präst, vars tjänst indrages vid indelningsreformen, skall han enligt kommitténs förslag kunna överföras till disponibilitetsbefattning i följande fall:

a) annan ordinarie församlingsprästtjänst, vartill prästen lämpligen kan förflyttas, står vid indragningen inte att uppbringa;

b) kyrkoherde har vid indragningen funnits böra — med eller utan omstationering — åtminstone tills vidare placeras på komministertjänst utan att förflyttning i löneteknisk bemärkelse till denna tjänst har ansetts böra ske;

c) kyrkoherde eller komminister, vars tjänst indrages och ersättes med kyrkoadjunktstjänst, föredrar att uppehålla denna tjänst framför att bli förflyttad till annan ort och denna önskan finnes på grund av föreliggande speciella förhållanden böra tillmötesgå;

d) präst, vars tjänst indragits, överföres till disponibilitetsbefattning för att på försök uppehålla annan församlingsprästtjänst.

Förslaget att behovet av övergångsstat — eventuellt indragningsstat — och avgångsstat skall tillgodoses med en enhetlig anordning, kallad prästerliga disponibilitetsbefattningar, motiveras av kommittén med i huvudsak följande synpunkter.

Det måste för prästen te sig nedsättande att bli överförd på en renodlad avgångsstat. Förslaget gör det möjligt att reglera ämnet enklare i författningsväg än som skulle krävas, om flera skilda specialstater inrättas. Termen övergångsstat är måhända naturligare, om det är fråga om att anordna stater av övergångskaraktär i de särskilda pastoraten. En sådan anordning får dock anses utesluten, eftersom inte någon stat fastställs för kyrkofonden. Att konstruera en övergångsstat skulle därför nödvändiggöra en omfattande, principiell omläggning av rättsreglerna rörande kyrkofonden.

Beträffande konstruktionen av de prästerliga disponibilitetsbefattningarna m. m. innebär kommitténs förslag huvudsakligen följande.

Beslut om att överföra präst till disponibilitetsbefattning skall meddelas av Kungl. Maj:t, som i samband därmed, enligt av riksdagen godkända grunder, förordnar om inrättande av befattningen. Något visst antal befattningar skall inte finnas inrättade, utan varje befattning inrättas först, då ett konkret behov uppkommer. Har präst överförs till disponibilitetsbefattning, är han skyldig att låta sig utnämna till innehavare av ordinarie tjänst, som avses i prästlönereglementet. Genom sådan utnämning avgår prästen från disponibilitetsbefattningen. Detsamma skall gälla, om prästen utses till innehavare av annan ordinarie tjänst, vid vilken utgår avlöning enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser, såvida inte Kungl. Maj:t i visst fall medgiver annat. Kungl. Maj:t skall kunna tillsätta ordinarie prästerlig tjänst genom att till innehavare utse präst, som överförs till disponibilitetsbefattning. Sådan präst skall vara skyldig att, om Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, domkapitlet det förordnar, uppehålla i prästlönereglementet avsedd tjänst.

Kommittén föreslår följande löneförmåner till präst, som överförs till disponibilitetsbefattning.

Prästen skall åtnjuta disponibilitetsarvode. Detta skall utgå under tid, då han inte är förordnad att uppehålla i prästlönereglementet avsedd tjänst. Arvodet skall motsvara lönen i ortsgrupp 2 i den löneklass, som prästen tillhört i sin tidigare tjänst eller vari han genom att uppehålla tjänst blivit förflyttad. Då prästen uppehåller sådant förordnande, skall han åtnjuta samma avlöningsförmåner, som enligt prästlönereglementet skulle ha tillkommit honom, om han alltjämt innehåft den tidigare tjänsten och förordnandet meddelats jämlikt 7 § prästlönereglementet.

I pensionshänseende skall präst, som överförs till disponibilitetsbefattning, enligt förslaget behandlas som om han även efter överförandet innehåft och utövat sin tidigare tjänst.

Kommittén föreslår vidare vissa bestämmelser angående förmånen av tjänstebostad.

För det fall att kyrkoherde eller komminister, som överföres till disponibilitetsbefattning, förordnas att på samma ort uppehålla kyrkoadjunkts-tjänst, skall domkapitlet kunna besluta, att bostaden skall förbli tjänstebostad för prästen, så länge denne uppehåller kyrkoadjunktstjänsten. Kommittén förutsätter, att domkapitlet inhämtar pastoratets yttrande i saken, men anser det inte lämpligt att beslutet göres beroende av pastoratets samtycke.

Om kyrkoherde, som överföres till disponibilitetsbefattning, förordnas att på samma ort uppehålla en komministertjänst, får han antagas komma att ha samma tjänstebostad som tidigare. I detta fall liksom i det nyss angivna skall bostadsavdrag och bränslekostnadsgottgörelse beräknas som om prästen alltjämt innehade sin tidigare tjänst.

I fråga om gäldandet av lönekostnaderna för präst, som överförts till disponibilitetsbefattning, anför kommittén i huvudsak följande.

Under tid då präst som överförts till disponibilitetsbefattning inte är förordnad att uppehålla församlingsprästtjänst, måste samtliga kostnader för hans avlöningsförmåner åvila kyrkofonden. Har prästen sådant förordnande, överensstämmer det bäst med grunderna för finansieringen av prästerskapets avlöning, att dessa kostnader åvilar det pastorat, vari han uppehåller tjänst. Pastoratet bör därvid ha att svara även för de merkostnader, som kan uppstå genom att församlingsprästtjänst uppehålls av präst, som överförts till disponibilitetsbefattning. Dessa merkostnader torde i allmänhet bli förhållandevis små. Erinras må att pastorat ansetts böra svara för kostnaderna för avlönande av såväl tjänstledig församlingspräst som dennes vikarie samt att pastorat enligt gällande bestämmelser har att bestrida de merkostnader, som kan uppkomma genom att undantagsvis till vikarie på viss tjänst förordnas präst, som uppbär högre avlöning. Efter den effektivisering av den särskilda kyrkliga skatteutjämnningen, som skett genom kyrkomusiker- och prästlönereformerna utan höjning av maximum för församlingsavgifterna, synes man inte av hänsyn till pastoraten behöva tveka om att låta dem i första hand stå för dessa kostnader. I de fall då uppkomsten av kostnaderna sammanhänger med att församlingens dittillsvarande, valde präst får i en eller annan form kvarstanna, framstår regeln som i särskild grad naturlig. Avgörande har dock för kommittén varit att finansieringsbestämmelserna härigenom blir enklare. Inte utan starka skäl bör det redan nu så komplicerade avräkningsförfarandet mellan pastoraten och kyrkofonden göras än mera invecklat.

Kommittén föreslår således att pastorat, vari en till disponibilitetsbefattning överförd präst uppehåller församlingsprästtjänst, skall ha att svara för de avlöningsförmåner, som avses i 3 § 2 mom. prästlönekostnadslagen¹.

Kommittén påpekar slutligen, att då indelningsreformen träder i kraft kan förmodas komma att kvarstå ett fåtal ordinarie präster, vilka inte övergått på 1951 års prästlönereglemente. Skulle i något enstaka fall befinnas erforderligt att överföra dylik präst »på gammal stat» till disponibilitetsbefattning, torde enligt kommitténs åsikt bland annat följande böra iakttagas.

Prästen skall äga åtnjuta disponibilitetsarvode motsvarande sammanlagda beloppet av dels — med smärre undantag — de kontanta avlöningsförmåner, som skulle ha tillkommit honom, om han fortfarande innehaft sin tidigare tjänst, och dels viss ersättning för mistad bostads- eller hyresersättningsförmån. Kommittén understryker, att prästen inte har rätt att behålla prästgård. Eftersom prästen inte är underkastad förflyttningsskyldighet, bör inte utkrävas tjänstgöringsskyldighet i annan befattning. Skulle präst mottaga förordnande att uppehålla tjänst, som avses i prästlönereglementet, torde han under vissa betingelser vara berättigad till tjänstgörings-traktamente och vikariatersättning. Disponibilitetsarvode till präst på

¹ Lagrummet ändrat sedan betänkandet avgavs, se SFS 1960: 631.

gammal stat måste enligt kommitténs åsikt helt belasta kyrkofonden, såvida inte prästen uppehåller församlingsprästtjänst. Kommittén har funnit det inte vara nödvändigt att i författningstext reglera överförandet av präst på gammal stat till disponibilitetsbefattning.

3. Yttranden

Förslaget om inrättande av disponibilitetsbefattningar har efter remiss avstyrkts av *kammarkollegiet*, *statskontoret* och *riksräkenskapsverket*, vilka anser att skilda specialstater bör inrättas för tillgodoseende av ifrågasvarande behov. Ämbetsverken anser, att frågan om en specialstat för olämpliga präster bör lösas i samband med att motsvarande problem behandlas för andra personalgrupper. Helt avstyrkande yttrande har vidare avgivits av *Svenska pastoratens riksförbund*.

Andra remissinstanser, som yttrat sig i frågan, accepterar disponibilitetsbefattningarna, i flera fall dock med särskilda förbehåll. *Domkapitlen i Uppsala* och *Växjö* uttalar således, att användningen synes böra begränsas så långt det är möjligt. *Domkapitlet i Göteborg* tillstyrker endast i den mån anordningen är nödvändig med hänsyn till pastoratsindelningens genomförande och då blir av tillfällig natur. Liknande förbehåll har gjorts av *domkapitlet* och *stiftsnämnden i Strängnäs*. *Statens lönenämnd* anser, att frågan om överförande till disponibilitetsstat av andra än organisatoriska skäl är av sådan principiell betydelse att den bör prövas i ett vidare sammanhang. *Domkapitlen i Härnösand* och *Luleå* ävensom *Svenska prästförbundet* avstyrker i sin tur, att institutet tages i anspråk av organisatoriska skäl.

Vad angår den av kommittén föreslagna författningsregleringen tillstyrker *statskontoret* att överförd präst bör tillförsäkras lön efter de normer, som kommittén förordat. Detta ämbetsverk och *riksräkenskapsverket* framhåller vikten av att föreskriften om tjänstgöringsskyldighet regelmässigt utnyttjas. *Statens lönenämnd* — som också anser att tjänstgöringsskyldighet alltid kan och bör utkrävas — uttalar med instämmande av *kammarkollegiet*, att om prästen befriats från tjänstgöring, bör han under »overksam tid» erhålla samma löneförmåner som i sin tidigare tjänst.

Vad rör tjänstebostadsförmånen för präst som överförs, ger *domkapitlet i Linköping* sitt bestämda stöd åt förslaget att gammal prästgård övergångsvis skall förbli tjänstebostad, om prästen kvarstannar och bestrider i pastoratet inrättad kyrkoadjunktstjänst. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* anser det böra tagas under övervägande, om inte rätt att behålla prästgård bör göras beroende av församlingens yttrande i frågan. I samma riktning har *Kyrkobrödernas konventsråd i Växjö stift* uttalat sig. *Stiftsnämnden i Göteborg* är inte övertygad om att pastoraten utan vidare accepterar kommitténs tanke, när skyldighet inte åligger dem att hålla tjänstebostad.

I fråga om gäldandet av lönekostnaderna har framställts erinringar endast mot att pastorat skall bestrida vissa merkostnader. *Kammarkollegiet* anför att det synes obilligt att ålägga vederbörande pastorat skyldighet att gälda merkostnaderna, vilka rätteligen bör åvila kyrkofonden. Vad kommittén anför om mera enkla finansieringsbestämmelser synes kollegiet inte utgöra tillräcklig anledning att låta pastoratet svara för dessa kostnader. Det torde i allmänhet bli fråga om relativt långvariga förordnanden, där behovet av förenkling av bestämmelserna inte är lika påtagligt som vid upprepade kortvariga förordnanden.

Samma ståndpunkt har intagits av *länsstyrelsen i Kronobergs län* och *Växjö stifts pastoratsförbund*. Förbundet befarar att de föreslagna reglerna kan vålla irritation i s. k. självförsörjande pastorat.

4. Frågans behandling vid 1957 års riksdag

I *propositionen 1957:153* anförde dåvarande departementschefen i huvudsak följande.

Vid vittgående organisationsreformer inom den statliga förvaltningen har man vanligen inte kunnat helt undgå att överföra tjänstemän på övergångsstat. Försiktigheten synes mig bjuda att man räknar med att ett behov av sådan stat gör sig gällande vid pastoratsindelningsreformens genomförande. I detta hänseende ansluter jag mig alltså i sak till prästvalskommitténs ståndpunkt.

Beträffande åter lämpligheten av att nu inrätta något som motsvarar de på vissa förvaltningsområden förekommande avgångsstaterna är jag mera tveksam. Kommitténs förslag är här föranlett av att riksdagen år 1951 — i sammanhang med införande av förflyttningsskyldighet för präster av andra skäl än organisatoriska — uttalade att det vore angeläget att en särskild prästerlig avgångsstat komme till stånd efter förebild av de motsvarande stater, som finns inrättade inom utrikesförvaltningen, försvarsväsendet och polisväsendet. Också enligt min mening kan det inträffa fall, då det vore av stort värde att ha tillgång till en annan åtgärd än förflyttning av präst till annan församlingsprästtjänst. Å andra sidan talar, såsom flera remissmyndigheter framhållit, skäl emot att man upptager detta spörsmål till isolerat bedömande för prästerskapet.

Departementschefen förordade i stället att en renodlad övergångsstat eller däremot svarande anordning inrättades. Han ansåg, att åtminstone tills vidare hänsyn inte behövde tagas till andra förhållanden än dem, som omedelbart sammanhänge med den allmänna indelningsreformen.

Departementschefen förklarade sig dela prästvalskommitténs åsikt att det inte stämde väl överens med kyrkofondens konstruktion att inrätta en övergångsstat. Syftet med en övergångsstat torde i stället kunna uppnås genom att införa särskilda *övergångsbefattningar*. Inrättandet av dylika befattningar krävde vissa ändringar i kyrkofondslagen. Förslag om de ändringar i denna lag, som indelningsreformen påkallade, ansåg föredraganden

böra underställas riksdagen i ett senare sammanhang. Också med andra lagändringar borde anstå.

Emellertid ansåg departementschefen att grunderna för institutet i ett par hänseenden syntes vara av så stort intresse, att de borde fastställas i samband med att beslut fattades om indelningsreformen. Han anförde därvid i huvudsak följande.

Det borde fastslås att präst, som överfördes till övergångsbefattning, skulle vara skyldig att uppehålla i prästlöneordningen avsedd tjänst liksom att låta sig utnämna till ordinarie sådan tjänst. Vidare borde överförd präst, som hade tjänstebostad och som förordnades att på samma ort uppehålla kyrkoadjunktstjänst, få behålla tjänstebostaden, så länge han uppehöll kyrkoadjunktstjänsten. Vad beträffar de kontanta avlöningsförmånerna måste såsom huvudregel gälla, att prästen under tid då han uppehöll tjänst fick lön såsom om han erhölet förordnandet innan han överfördes. Likaså måste prästen under tid, då han saknade sådant förordnande, vara berättigad till lön efter den lönegrad som han innehade före överförandet. Detaljutformningen av huvudreglerna syntes böra övervägas ytterligare. Spörsmålet om fördelningen mellan pastorat och kyrkofonden av kostnader för avlöningsförmåner åt överförd präst, som uppehöll församlingsprästtjänst, ansågs såsom omedelbart sammanhängande med ändringar i prästlönekostnadslagen och kyrkofondslagen inte lämpligen böra upptagas för det dåvarande.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 175) över propositionen förklarade statsutskottet, att det inte hade något att invända mot vad departementschefen i förevarande avseenden anført och föreslagit.

5. Departementschefen

Vid 1957 års riksdag fattades beslut om en allmän reform av pastoratsindelningen och den församlingsprästerliga organisationen i enlighet med förslag som framlagts i propositionen 1957: 153. Förberedelsearbetet för att genomföra reformen har nu fortskridit så långt, att reformen avses kunna bli genomförd vid kalenderårsskiftet 1961/62.

Beslutet om pastoratsreformen innehåller inte bara grunder för blivande indelning och tjänsteorganisation utan också vissa principiella ställningstaganden angående de anordningar av övergångsnatur, som fordras för att genomföra reformen. På grundval av ett sådant beslut har 1958 års B-riksdag antagit propositionen 1958: B 20 med förslag till en tidsbegränsad lagstiftning, genom vilken Kungl. Maj:t ges möjlighet att förflytta ordinarie församlingspräster, vilkas tjänster indrages, till sådana tjänster, som är lediga vid tiden för omregleringen. Också vid senare tidpunkt kan enligt denna lagstiftning Kungl. Maj:t vid s. k. tredjegångstillsättning av ordinarie tjänst till denna förflytta präst, vars tjänst indragits vid omregleringen utan att prästen då erhölet annan tjänst.

I fråga om särskilda övergångsbefattningar fattades år 1957 principbeslut

om att sådana skall kunna inrättas för präster, vilkas tjänster indrages vid omregleringen och vilka inte då kan förflyttas till annan ordinarie tjänst eller förtidspensioneras. I beslutet drogs vissa grundlinjer upp för denna anordning i vad gäller prästs tjänstgöringsskyldighet och avlöningsförmåner samt rätt till tjänstebostad, men samtidigt ansågs att den närmare författningsregleringen för övergångsbefattningarna skulle anstå till tidpunkt närmare reformens ikraftträdande.

Den naturligaste åtgärden beträffande präst, vars tjänst indrages, är — såsom tidigare anförts — som regel att förflytta honom till annan tjänst. I vad mån andra åtgärder skall behöva tillgripas i samband med att den nya tjänsteorganisationen genomföres, måste därför bedömas med beaktande av den omfattning, i vilken prästerna kan förflyttas i samband med omregleringen.

I propositionen 1957:153 erinrade min företrädare i ämbetet om att Kungl. Maj:t sedan år 1951 förordnat om vakantsättning av sådana ledigblivna kyrkoherde- och komministertjänster, vilkas bibehållande vid indelningsreformen syntos osannolik. Vid följande års riksdagsbehandling av frågan redovisade jag i propositionen 1958:146 flera omständigheter, som bidrar till att vakantsättningen av ordinarie prästtjänster kommer att ha nått längre vid reformens genomförande än som från början antogs. Utifrån vissa beräkningar bedömde jag, att på grundval av de dittills tillämpade riktlinjerna för vakantsättningen en formell balans skulle uppstå mellan den avsedda minskningen av antalet kyrkoherdetjänster och omfattningen av vakantsättningen av dylika tjänster. Emellertid hade år 1957 förutsatts, att en mera allmän vakantsättning skulle föregå reformen, och med beaktande härav räknade jag med ett ytterligare — inte obetydligt — tillskott på lediga tjänster. Jag fann mig därför kunna uttala, att förflyttning av präst till annan tjänst skall kunna ske i större utsträckning och genom mindre ingripande åtgärder än som från början förutsattes.

Enligt nu tillgängliga uppgifter var den 1 januari 1961 230 kyrkoherdetjänster (142 den 1/1 1958) och 128 komministertjänster (88 den 1/1 1958) vakantsatta. I enlighet med vad som förutsattes år 1957 har beslut fattats om en mera allmän vakantsättning av tjänster under innevarande år. Till följd härav beräknas ytterligare 37 kyrkoherdetjänster och 7 komministertjänster bli vakantsatta.

Den aktuella situationen beträffande vakantsättningen ger mig anledning att ytterligare understryka vad jag anförde i frågan år 1958. Som läget numera kan bedömas torde det sålunda kunna förväntas uppkomma ett mycket ringa behov av att inrätta övergångsbefattningar. Jag vill också erinra om att då principbeslutet om dylika befattningar fattades år 1957, så var det närmast av försiktighetsskäl, som man ansåg sig böra räkna med denna anordning. Enligt min uppfattning bör övergångsbefattningar inrät-

tas endast då mycket starka skäl talar mot att förflyttning kommer till stånd. Det torde således inte böra komma i fråga att präst överföres till övergångsbefattning blott för att avbida att en viss, för förflyttning lämplig tjänst blir ledig senare. Med hänsyn till det sagda bör övergångsbefattning kunna inrättas endast i de i prästvalskommitténs förslag upptagna typfallen a) och c), nämligen då — av särskilda skäl — annan tjänst, vartill prästen lämpligen kan förflyttas, inte står att uppbringa eller då kyrkoherde eller komminister på grund av speciella förhållanden bör få stanna i orten och uppehålla kyrkoadjunktstjänst.

I enlighet med de grunder jag sålunda förordat torde Kungl. Maj:t böra bemyndigas att efter prövning från fall till fall i mån av behov inrätta övergångsbefattningar för att till dessa överföra präster, vars tjänster indrages då pastoratsindelningsreformen genomföres. Dylik befattning skall vara att jämställa med ordinarie tjänst.

Vad härefter gäller spørgsmålet hur bestämmelserna om prästerliga övergångsbefattningar närmare skall utformas, anser jag att de av kommittén föreslagna reglerna om disponibilitetsbefattningar kan tjäna som förebild för författningsregleringen. Vad kommittén föreslagit synes i allt väsentligt kunna anpassas att gälla för övergångsbefattningar.

I 1957 års principbeslut har fastslagits, att innehavare av övergångsbefattning skall vara skyldig att uppehålla i prästlönereglementet avsedd tjänst. Självfallet bör denna skyldighet så långt möjligt också uttagas och förordnande bör därvid i första hand meddelas å församlingsprästerlig tjänst. Prästen är även skyldig att låta sig utnämna till i reglementet avsedd ordinarie tjänst. Det sistnämnda bör ses mot bakgrunden av det bemyndigande Kungl. Maj:t erhållit genom 1958 års särskilda lag att även efter indelningsreformen förflytta präst till ordinarie församlingsprästtjänst. Skyldigheten att mottaga ordinarie tjänst synes böra svara häremot, och jag vill därför föreslå, att den begränsas till att avse församlingsprästerlig sådan tjänst. Det torde ligga i sakens natur att prästen bereds tillfälle att yttra sig i förflyttningsärendet.

Utnämnes prästen till innehavare av ordinarie tjänst såsom församlingspräst eller till annan ordinarie tjänst, för vilken gäller av Kungl. Maj:t utfärdade avlöningsbestämmelser, skall prästen avgå från övergångsbefattningen, om inte Kungl. Maj:t annat medgiver. Då prästen utnämnts till innehavare av ordinarie församlingsprästtjänst, skall så anses som om han hela tiden innehaft sin tidigare ordinarie tjänst och flyttats direkt därifrån till den nya tjänsten. Har prästen under lång tid uppehållit vakantsatt tjänst, bör han efter medgivande av Kungl. Maj:t såsom sin tidigare ordinarie tjänst kunna få räkna den tjänst han uppehållit.

Enligt 1957 års riksdagsbeslut skall präst som överförs på övergångsbefattning äga rätt till ett övergångsarvode. Jag förordar att detta bestäm-

mes så, att det motsvarar lönen i den löneklass prästen tillhört i sin tidigare tjänst. Uppehåller prästen annan tjänst, bör han få tillgodoräkna sig tid för löneklassuppflyttning och arvodet bör höjas med hänsyn härtill. Arvodet bör, såsom skett vid tidigare liknande organisationsförändringar, anknytas till samma ortsgrupp för hela riket — med hänsyn till den ändring beträffande ortsgrupperna som träder i kraft den 1 januari 1962 — lämpligen ortsgrupp 3.

Förordnas prästen att uppehålla annan prästtjänst, bör vikariatsbestämmelserna i prästlönereglementet tillämpas som om han under förordnandet innehade sin tidigare tjänst. I förekommande fall bör därvid 15 § 5 mom. reglementet analogt tillämpas. Har prästen medgivits rätt att med övergångsbefattningen förena annan tjänst eller andra anställningar, för vilka gäller av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelser, bör för varje fall provas om och i vad mån övergångsarvodet skall behållas.

I pensionshänseende bör, i huvudsak på sätt kommittén föreslagit, prästen behandlas som om han innehaft och utövat sin tidigare tjänst. Tjänstepensionsrätten bör därvid — i likhet med arvodet — i princip anknytas till stationeringsort tillhörande ortsgrupp 3.

Vad härefter gäller förmånen av tjänstebostad har vid 1957 års riksdagsbehandling av frågan fastslagits att präst, som förordnats att uppehålla kyrkoadjunktstjänst i samma ort som den, vari han dittills varit verksam, enligt domkapitlets bestämmande kan få behålla sin tjänstebostad, så länge förordnandet varar. Ett sådant beslut bör icke vara beroende av pastoratets samtycke, men pastoratet skall självfallet höras i ärendet.

Eljest torde prästen böra vara skyldig att avflytta från bostaden inom tid som stadgas i prästlönereglementet. Jag vill i sammanhanget peka på möjligheten av att prästen kan få förhyra prästgården, om denna i fortsättningen inte skall utgöra tjänstebostad.

Till vad kommittén föreslagit om bostadsavdrag och bränslekostnads-gottgörelse vill jag erinra om att 1952 års tjänstebostadsutredning den 23 november 1959 till chefen för civildepartementet överlämnat en promemoria med förslag till bland annat nya regler för hyressättning av tjänstebostäder. Förslaget, som bygger på uttalanden av chefen för civildepartementet i propositionen 1956:116, lämnar utrymme för en friare anpassning av hyrans storlek och andra villkor till omständigheterna i det enskilda fallet. Göres de föreslagna reglerna tillämpliga på prästerliga tjänstebostäder, kommer nu gällande bestämmelser om bostadsavdrag m. m. att upphävas.

Jag finner det rimligt att ersättning för flyttningskostnad bör kunna medgivas i särskilda fall, då prästen överföres på övergångsbefattning, liksom också då han senare förordnas på eller utnämnes till innehavare av prästtjänst. Slutligen vill jag föreslå att traktamente och ersättning för resa i samband med att prästen skall uppehålla förordnande som församlingspräst ävensom begravningshjälp m. m. får utgå enligt vanliga normer.

Vad härefter angår det fåtal präster, som inte övergått på prästlönereglementet, kan det inte uteslutas att någon av dem bör överföras till övergångsbefattning i den mån detta är möjligt. I likhet med kommittén anser jag det inte nödvändigt att tynga författningstexten med de specialregler, som därvid skulle fordras. Kungl. Maj:t torde böra bemyndigas att i sådant fall besluta i huvudsaklig överensstämmelse med vad kommittén föreslagit.

Kostnaderna för de av mig förordade löneförmåner bör, såsom kommittén ansett, i princip åvila kyrkofonden. Kommittén har vidare uttalat, att kostnaderna bör åvila pastoratet, då präst uppehåller församlingsprästtjänst. Även de merkostnader som kan uppstå, exempelvis om kyrkoherde förordnas att uppehålla kyrkoadjunktstjänst, bör enligt kommittén täckas av pastoratet. Flera remissinstanser har gjort invändningar mot sistnämnda förslag.

För egen del vill jag framhålla, att sedan förslaget framlades och remissbehandlades har en förändring skett beträffande fördelningen av kostnaden mellan kyrkofonden och pastoraten. På grundval av den vid föregående års riksdag antagna propositionen 101 har införts ett normallönekostnadssystem, enligt vilket den årliga avräkningen mellan kyrkofonden och pastoraten baseras på beräknade årslönekostnader utan beaktande i detalj av de verkliga kostnaderna. För att förenkla löneberäkningen vid vikariat har bestämts, att pastorat skall svara för lönekostnaderna endast om församlingsprästtjänst uppehålles av icke-ordinarie präst med vikariatslöneförordnande, men att kostnaderna eljest skall utgå ur kyrkofonden. Årslönekostnaden för tjänst, som uppehålles med vikariatslöneförordnande, beräknas per den 1 juli enligt vikariens löneklass.

Jag finner inte skäl föreligga att för de fall, då till övergångsbefattning överförd präst tjänstgör som församlingspräst, göra avsteg från de principer, som antogs av förra årets riksdag. Av dessa följer att kyrkofonden skall stå för lönekostnaderna vid ett förordnande mot vikariatsersättning på församlingsprästtjänst. Vid ett vikariatslöneförordnande har däremot pastoratet att svara för lönekostnaderna enligt reglerna i 3 § prästlönekostnadslagen. De s. k. tillskottspastoraten får i allmänhet upptaga hela denna kostnad i avräkningen med kyrkofonden.

Vad slutligen angår den merkostnad för kyrkofonden, som inrättande av övergångsbefattningar kan komma att medföra, torde det i betraktande av de av mig förordade grunderna härför kunna förutsättas, att kostnadsökningen för fonden inte blir av sådan omfattning, att den kan föranleda någon ändring av utdebiteringen för den allmänna kyrkoavgiften.

Inom ecklesiastikdepartementet har, i överensstämmelse med vad jag nu förordat, upprättats ett utkast till kungörelse om prästerliga övergångsbefattningar, som inrättas vid nyindelning av riket i pastorat, vilket utkast

torde som bilaga A få fogas vid statsrådsprotokollet. Kungl. Maj:t torde böra bemyndigas att utfärda bestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med detta utkast. I fråga om bestridandet av kostnaderna för avlöningsförmåner åt präster som överförts på övergångsbefattning kan — till följd av principerna för det nämnda normallönekostnadssystemet — författningsregleringen inskränkas till smärre ändringar i 6 § lagen om kyrkofond och 1 § 2 mom. prästlönekostnadslagen. Inom ecklesiastikdepartementet har utarbetats förslag härtill. I samband därmed har en justering av redaktionell natur företagits i förstnämnda lagrum.

Under åberopande av vad jag i det föregående anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- 1) bemyndiga Kungl. Maj:t att vid nyindelningen av riket i pastorat inrätta prästerliga övergångsbefattningar i enlighet med av mig i det föregående förordade grunder;
 - 2) antaga inom ecklesiastikdepartementet upprättade förslag till ändrad lydelse av 6 § lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond och av 1 § 2 mom. lagen den 29 juni 1951 (nr 570) angående pastorats deltagande i kostnaderna för församlingsprästernas avlöning (prästlönekostnadslag);
 - 3) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser och vidtaga åtgärder i övrigt, som fordras med avseende å förutnämnda övergångsbefattningar.
-

II. Vissa anslag ur kyrkofonden m. m.

1. Biskoparnas representationsbidrag

Kostnaderna för avlöningsförmåner åt biskoparna bestrides ur kyrkofonden jämlikt 6 § andra stycket 1) lagen om kyrkofond. I 29 § 6 mom. prästlönereglementet stadgas, att biskop äger — utöver sin lön — uppbära representationsbidrag, ärkebiskopen med 9 000 kronor, biskopen i Lunds stift med 5 000 kronor och annan biskop med 3 000 kronor för år räknat. Nämda belopp är oförändrade sedan prästlönereglementets ikraftträdande den 1 januari 1952.

Med hänsyn till att kostnaderna för representation under senare år ökat till följd av stegrade levnadskostnader och höjda löner för ekonomipersonal och övrig hushållshjälp, föreslår jag nu en höjning av ifrågavarande bidragsbelopp. Jag förordar, att representationsbidragen från och med budgetåret 1961/62 bestämmes till 18 000 kronor för ärkebiskopen, 10 000 kronor för biskopen i Lunds stift och 6 000 kronor för annan biskop, allt för år räknat.

2. Avlöningsbidrag till sjömanspräster

Ur kyrkofonden utgår för närvarande till svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse jämlikt 6 § andra stycket 4) kyrkofondslagen elva bidrag, vart och ett å 16 800 kronor, för avlönande av präster, som är anställda i styrelsens tjänst i utlandet.

Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse upprepar i sin framställning om anslag ur kyrkofonden för budgetåret 1961/62 sin tidigare gjorda ansökning om bidrag till avlönande av ytterligare två sjömanspräster. Styrelsen anholder vidare dels om höjning av nu utgående bidrag från 16 800 kronor till i runt tal 18 500 kronor med hänsyn till 1960 och 1961 års lönehöjningar, dels om retroaktivt tillägg till nu utgående bidrag för tiden den 1 januari 1960—den 30 juni 1961 med 1 690 kronor per bidrag. Av framställningen inhämtas, att styrelsen under budgetåret 1959/60 avlönat sammanlagt 19 i utlandet stationerade präster, varav elva med bidrag från kyrkofonden, och av egna medel bestritt utgifterna för tio assistenttjänster, som innehafts av präster, diakoner eller andra kvalificerade krafter, samt ett antal deltidstjänster ävensom annan personal, varav 15 husmödrar.

Kammarkollegiet erinrar om att statsmakterna vid 1960 års riksdag (prop. 101; rskr 216) ställt sig avvisande till den begärda ökningen av antalet avlöningsbidrag till sjömanspräster med ytterligare två bidrag, av-

sedda för sjömanspräster i Rio de Janeiro och San Francisco, samt avstyrker bifall till den nu upprepade framställningen om sådan ökning. Kollegiet framhåller i detta sammanhang önskvärdheten av att möjligheterna för ett nordiskt samarbete på förevarande område närmare prövas i syfte att vinna kostnadsbesparing. Beträffande storleken av avlöningsbidragen till sjömansprästerna finner kammarkollegiet skäl tala för, att de av sjömansvårdsstyrelsen begärda beloppen något höjes. Förslagsvis skulle avlöningsbidraget enligt kollegiets mening för varje befattning från och med budgetåret 1961/62 kunna bestämmas till 18 800 kronor samt det retroaktiva lönetillägg per befattning för perioden den 1 januari 1960—den 30 juni 1961 till 1 300 kronor för år räknat.

I detta sammanhang torde få erinras om att det i två likalydande motioner till 1960 års riksdag (I: 262 och II: 394) föreslogs, att bidrag ur kyrkofonden skulle utgå till avlönande av tre av Evangeliska fosterlandsstiftelsen anställda sjömanspräster i Hamburg, Lübeck och Liverpool i likhet med vad nu sker beträffande präster i svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelses tjänst i utlandet.

I skrivelse den 10 maj 1960, nr 216, har *riksdagen* såsom sin mening givit Kungl. Maj:t till känna vad tredje lagutskottet i utlåtande nr 19 anfört i anledning av nämnda motioner. I utskottsutlåtandet uttalas följande.

Den verksamhet, som utövas genom de i utlandet stationerade sjömansprästerna är enligt utskottets mening förtjänt av allt stöd och varm uppskattning. Detta gäller verksamheten bland såväl sjömän som andra svenskar i utlandet. Att verksamheten fyller ett starkt behov framgår även av det siffermaterial, som redovisats i motionerna. Värdet av verksamheten påverkas enligt utskottets mening icke av om den bedrivs genom svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse eller genom annat trossamfund än svenska kyrkan. Starka skäl talar därför för bifall till yrkandet i motionerna om anslag ur kyrkofonden. Med hänsyn till det sätt, varpå kyrkofonden tillkommit, och fondens ändamål anser utskottet det emellertid tveksamt, huruvida anslag ur fonden kan utgå till ett enskilt samfund som Evangeliska fosterlandsstiftelsen. Stiftelsens organisation och förvaltning är sålunda icke underkastad kontroll eller insyn genom vare sig statlig eller kyrklig myndighet.

Enligt utskottets mening bör det, trots nu angivna betänkligheter, icke möta hinder att tillfredsställa det mycket angelägna behov, som motionärernas yrkande om anslag ur kyrkofonden avser att fylla. Flera lösningar är här tänkbara. En sådan vore att ställa ökade medel till förfogande för svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse med medgivande för styrelsen att i viss utsträckning bidra även till kostnaderna för sjömansvård, som bedrivs genom andra samfund än svenska kyrkan. Vilken lösning som än väljes torde krävas ändringar i gällande författningar eller utfärdande av nya sådana. På grund härav synes det ej nu kunna komma i fråga att för tillgodoende av sjömansvårdens behov medgiva anslag ur kyrkofonden utöver vad i propositionen föreslagits. Utskottet förväntar emellertid, att Kungl. Maj:t före framläggandet av anslagsäskandena för budgetåret

1961/62 överväger de spörsmål, som är förenade med det i motionerna framställda yrkandet, och att vid de ställningstaganden, som därefter kan följa, beaktas vad utskottet här ovan anfört.

Över vad riksdagen sålunda givit till känna har, efter remiss, yttranden avgivits av *svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse*, *Evangeliska fosterlandsstiftelsen*, *statskontoret* och *kammarkollegiet*.

Sjömansvårdsstyrelsen hyser den uppfattningen, att det med hänsyn till den verksamhet, som bedrivs vid Evangeliska fosterlandsstiftelsens sjömanskyrkor, i och för sig vore motiverat, att bidrag ur kyrkofonden skulle kunna påräknas till präst, anställd vid under stiftelsen lydande sjömanskyrka. Mot bakgrunden av omfattningen av den verksamhet sjömansvårdsstyrelsen för närvarande själv utövar i 29 utländska hamnar samt det förhållandet, att det sammanlagda kyrkofondsbidraget under en lång följd av år motsvarat ungefär tio procent av styrelsens totala utgifter för sin verksamhet, finner styrelsen det vara rimligt, att ett bidrag ur kyrkofonden till Evangeliska fosterlandsstiftelsens sjömansvård utgår med ungefär samma procent av stiftelsens totala utgiftssumma för sin sjömansvård. Styrelsen förklarar sig beredd att, om så anses lämpligt, förmedla vederbörande kyrkofondsbidrag men önskar i sådant fall klara instruktioner beträffande bidragsförmedlingen.

Evangeliska fosterlandsstiftelsen, som finner det angeläget att betona, att sällskapet är ett evangelisk-lutherskt missionssällskap inom svenska kyrkan, tillstyrker bidrag ur kyrkofonden enligt motionärernas förslag och har icke något att erinra mot att bidraget förmedlas genom svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse.

Statskontoret finner med hänsyn till att stiftelsen i princip måste betraktas som en enskild kyrklig sammanslutning starka principiella betänkligheter möta mot att med kyrkofondsmedel bidraga till de i stiftelsens tjänst anställda sjömanspräster. Enligt kyrkofondslagen får kyrkofonden endast användas »för kyrkliga ändamål på sätt i lagen bestämmes». Enligt statskontorets mening kan med kyrkligt ändamål i detta sammanhang endast avses sådan kyrklig verksamhet, som bedrivs inom svenska kyrkans ram och av dess organ.

Om emellertid bidrag rent principiellt anses böra utgå till avlönande av stiftelsens sjömanspräster, bör likväl beslut om sådant bidrag enligt statskontorets mening inte fattas utan att en allmän bedömning gjorts av angelägenhetsgraden vad gäller de hamnar, där stiftelsens präster är verksamma, och de hamnar, där präster i sjömansvårdsstyrelsens tjänst finnes anställda.

Kammarkollegiet uttalar i huvudsak följande.

Det måste betecknas såsom en för kyrkofonden hittills i stort sett främmande uppgift att lämna bidrag till en enskild kyrklig sammanslutning. Den föreliggande frågan har därför stor principiell vikt. Många andra enskilda kyrkliga sammanslutningar eller anstalter finnes, vilka fullgör för kyrkan

synnerligen betydelsefulla uppgifter utan att åtnjuta något stöd från kyrkofonden. I detta hänseende må särskilt framhållas diakoniväsendet.

Utom det avvägningsproblem, som berörts av statskontoret, nämligen frågan om icke vissa av sjömansvårdsstyrelsens arbetsstationer, för vilka något avlöningsbidrag ur kyrkofonden icke beräknats, borde äga företräde framför någon av fosterlandsstiftelsens nu till understöd föreslagna arbetsstationer, anmäler sig sålunda även problemet om en rätt avvägning, i vad gäller ett eventuellt understöd från kyrkofonden, mellan fosterlandsstiftelsens sjömansvård och den verksamhet till gagn för kyrkan, som bedrivs av andra enskilda kyrkliga sammanslutningar eller anstalter. Ytterst framställer sig frågan, huruvida icke kyrkliga ändamål, som faller inom ramen för kyrkofondens nuvarande uppgifter, i ett eller annat avseende kan anses otillräckligt tillgodosedda och därför bör komma i åtanke, innan fonden iklädes för densamma hittills främmande engagemang.

Av det anförda synes närmast följa, att ett slutligt ställningstagande till det ifrågasatta bidraget ur kyrkofonden till fosterlandsstiftelsens sjömanspräster icke kan ske utan en ingående utredning av de antydda avvägningsproblemen samt över huvud kyrkofondens rättsliga ställning och de uppgifter, som med hänsyn härtill kan åläggas fonden.

Det synes knappast rimligt att medan anslag ur kyrkofonden — med visst undantag — för närvarande ej utgår till avlöning av vid diakonianstalterna anställda präster, vilka har full kompetens för församlingstjänst inom svenska kyrkan med rätt till prästerlig tjänstårsberäkning, bidrag ur fonden skulle utgå till hos fosterlandsstiftelsen anställda sjömanspräster, vilka ej innehar sådan kompetens. Enligt vad under hand inhämtats uppgick fosterlandsstiftelsens utgifter för sjömansprästernas verksamhet 1959 till 171 025 kronor, vilka utgifter för år 1960 beräknats öka med 12 000 kronor. Om bidrag ur kyrkofonden till denna verksamhet skulle fastställas i förhållande till den totala kostnaden i anslutning till vad sjömansvårdsstyrelsen härutinnan föreslagit, skulle bidraget komma att motsvara föga mer än ett av de avlöningsbidrag som för närvarande utgår till sjömansvårdsstyrelsen. Det torde knappast böra ifrågakomma att för en så begränsad anslagsfråga företaga en utredning av den omfattning, som här ifrågasatts. Varken de i saken väckta motionerna eller handlingarna i övrigt i ärendet synes för övrigt klart ge vid handen, att fosterlandsstiftelsen har något mera trängande behov av särskilt understöd för ifrågavarande verksamhet. Om ett sådant behov likaväl skulle visas föreligga synes följdriktigast, att anslag härför får utgå på riksstaten såsom tidigare varit fallet beträffande den av svenska kyrkan bedrivna sjömansvården m. m. i utländska hamnar. De skäl, som på sin tid föranledde överförandet av anslaget för sistnämnda verksamhet från riksstaten till kyrkofonden, saknar nämligen i det väsentliga giltighet för fosterlandsstiftelsens del.

Departementschefen. Någon saklig skillnad kan visserligen inte anses föreligga mellan den sjömansvård, som bedrivs av svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse, och den som handhaves av Evangeliska fosterlandsstiftelsen, men då stiftelsen har karaktär av enskild sammanslutning blir frågan om bidrag ur kyrkofonden till avlönande av sjömanspräster i fosterlandsstiftelsens tjänst en fråga av principiell betydelse, som bör lösas endast i samband med en grundligare utredning av hela spörsmålet om kyrko-

fondens användningsområde. I likhet med kammarkollegiet anser jag inte att förevarande fråga motiverar en utredning av så omfattande slag.

Härtill kommer också, såsom myndigheterna framhållit, att frågan om bidrag ur kyrkofonden till fosterlandsstiftelsens sjömansvård måste vägas mot övriga anspråk på bidrag ur fonden. Vid avvägning av föreliggande framställningar om anslag ur fonden har jag inte funnit mig böra tillstyrka någon ökning av antalet avlöningsbidrag till sjömanspräster. Framställningen om bidrag till fosterlandsstiftelsens sjömansvård torde därför redan av detta skäl inte böra föranleda någon åtgärd.

I likhet med vad som tidigare skett bör däremot en viss uppräknings av nu utgående elva avlöningsbidrag till sjömansprästerna ske med hänsyn till de ökade lönekostnaderna. Jag tillstyrker för egen del den av sjömansvårdsstyrelsen begärda höjningen av bidragsbeloppen från och med nästa budgetår till 18 500 kronor, vilket innebär en kostnadsökning av sammanlagt 18 700 kronor för kyrkofonden. Vidare förordar jag, att retroaktivt tillägg till de nuvarande avlöningsbidragen får utgå för tiden den 1 januari 1960—den 30 juni 1961 med ett avrundat belopp av 1 700 kronor per bidrag eller tillhopa likaledes 18 700 kronor.

3. Anslag till anlitande av biträde vid handläggningen av kyrkliga ärenden

Jämlikt 6 § andra stycket 6) lagen om kyrkofond skall ur kyrkofonden utgå anslag, som Kungl Maj:t och riksdagen finner skäligt ställa till vederbörande statsdepartements förfogande för anlitande av biträde vid handläggning av kyrkliga ärenden. För innevarande budgetår har för ändamålet anvisats ett belopp av högst 60 000 kronor eller 20 000 kronor mer än föregående budgetår. Höjningen motiverades främst av behovet att anlita biträde vid beredningen av de frågor, som har samband med pastoratsregleringen. Då detta behov torde kvarstå endast under en del av nästa budgetår, torde anslaget för budgetåret 1961/62 böra sänkas med 10 000 kronor och sålunda utgå med ett belopp av 50 000 kronor.

4. Kostnaderna för stiftskansliutredningen

Från åttonde huvudtiteln reservationsanslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga har till bestridande av kostnaderna för den numera avslutade stiftskansliutredningen utgått 142 630 kronor 91 öre. I enlighet med hittills tillämpad praxis i fråga om utredningar beträffande sådana ändamål, som bekostas ur kyrkofonden, bör i förevarande fall en del av utredningskostnaderna slutligt gäldas av kyrkofonden. Med hänsyn till den fördelning av driftutgifterna för stiftskansliorganisationen, som regelmässigt sker mellan statsverket och kyrkofonden, föreslår jag, att 60 procent av nämnda utredningskostnader bestrides av fonden. Från denna bör således till nyssnämnda anslag under åttonde huvudtiteln överföras ett belopp av 85 578 kronor eller i runt tal 86 000 kronor.

5. Underhållsarbeten i lokalerna för domkapitlet i Göteborg

Domkapitlets i Göteborg expeditionslokaler är inrymda i bottenvåningen av biskopshuset vid Västra Hamngatan och Vallgatan.

Vid en av länsarkitektkontoret i Göteborg den 23 februari 1960 företagen besiktning av domkapitlets lokaler antecknades, att behov förelåg av puts- och målningsreparationer samt byte av förslitna linoleummattor jämte vissa justerings- och kompletteringsarbeten på snickerier till en beräknad sammanlagd kostnad av 6 000 kronor, varav 550 kronor för oförutsedda kostnader samt arvoden.

Stiftsnämnden i Göteborg har anhållit om anvisande av medel ur kyrkofonden för ifrågavarande reparationsarbeten.

Byggnadsstyrelsen har intet att erinra mot de föreslagna åtgärderna och tillstyrker stiftsnämndens hemställan.

Statskontoret har ingen erinran mot att ifrågavarande arbeten kommer till utförande. Då Göteborgs domkyrka, vilken det i och för sig lär tillkomma att sörja för domkapitlets lokaler, torde sakna egna medel för bestridande av kostnaderna för nämnda arbeten, bör enligt statskontorets mening kostnaderna, såsom tidigare skett i liknande fall, fördelas lika mellan staten och kyrkofonden. *Kammarkollegiet* ansluter sig till vad statskontoret anfört.

Departementschefen. De föreslagna underhållsarbetena i domkapitlets lokaler, vilka beräknats draga en kostnad av i runt tal 6 000 kronor, bör komma till utförande. Då domkyrkan saknar medel för att bestrida dessa kostnader synes de enligt hittills tillämpade grunder böra fördelas lika mellan statsverket och kyrkofonden. För ändamålet bör således jämlikt 6 § andra stycket 9) kyrkofondslagen ur kyrkofonden anvisas högst 3 000 kronor, varjämte ett särskilt reservationsanslag av likaledes 3 000 kronor bör uppföras å riksstaten under åttonde huvudtiteln med rubriken Domkapitlet och stiftsnämnderna m. m.: Vissa underhållsarbeten i lokalerna för domkapitlet i Göteborg.

6. Dövprästorganisationen m. m.

Gällande bestämmelser rörande de dövas religiösa omvårdnad återfinnes i kungörelsen den 20 maj 1938 (nr 345) angående dövpstumprester. Enligt denna kungörelse skall riket vara indelat i fem dövpstumprestdistrikt med en präst inom varje distrikt. Det närmare överinseendet över verksamheten utövas av fem olika domkapitel, ett för varje distrikt. Kungörelsen innehåller vidare, bland annat, bestämmelser om behörighet till dövpstumprefattning samt om tillsättningsförfarandet.

I en vid 1958 års kyrkomöte avgiven motion, nr 28, påtalades olägenheterna av den rådande decentraliseringen på detta område samt restes krav

på medinflytande för de döva vid tillsättning av dövpräst. I motion nr 29 vid samma kyrkomöte behandlades vidare frågan om underlättande för präst att skaffa sig erforderlig utbildning för behörighet som dövpräst samt frågan om lönesättningen för dövprästerna. Andra tillfälliga utskottet anslöt sig i betänkande nr 6 till motionärernas yrkanden och uttalade även, att med hänsyn till såväl kyrkoherdes för döva behov av tjänstebitråde och vikarie som till rekryteringen av kyrkoherdetjänsterna ett visst adjunktssystem kunde tänkas ifrågakomma. Kyrkomötet anhöll i skrivelse den 23 september 1958, nr 6, *dels* om en allmän översyn av lagstiftningen rörande de dövas omvårdnad i religiöst hänseende, *dels* om åtgärder, ägnade att underlätta möjligheterna för präst att skaffa sig sådan utbildning som fordras för behörighet att uppehålla befattning såsom kyrkoherde för döva, *dels ock* att befattningen såsom kyrkoherde för döva måtte placeras lägst i lönegrad Ao 24.

I yttrande häröver finner *statskontoret* frågan om en avveckling av de ordinarie kyrkoherdebefattningarna för döva och deras ersättande med lämpligt antal arvodestjänster böra övervägas. Statskontoret tillstyrker en allmän översyn av lagstiftningen på detta område, varvid också utbildningsspörsmålen lämpligen bör utredas.

Kyrkomötets framställning tillstyrkes av berörda *domkapitel* samt *svenska prästförbundet* och *Sveriges dövas riksförbund*. De båda sistnämnda organisationerna uttalar sig också för ett adjunktssystem.

Kammarkollegiet anför i huvudsak följande.

Kollegiet anser sig icke kunna biträda statskontorets förslag om avveckling av den nuvarande organisationen med fem ordinarie kyrkoherdar för döva och deras ersättande med lämpligt antal arvodestjänster (bisysslor). Förutom den instabilitet och otrygghet, som kan bli följden av att den andliga vården för döva ombesörjes av präster vid sidan av annan tjänst, torde en sådan ordning även medföra rent praktiska olägenheter. Bland annat kommer otvivelaktigt att behövas ett ännu större antal för tjänstgöring bland döva utbildade präster än för närvarande, vilket i sin tur skulle ytterligare öka de redan förefintliga svårigheterna med rekryteringen. Kollegiet anser vidare ett adjunktssystem opraktiskt beträffande en specialgrupp med så begränsad omfattning som den förevarande. Flera döva kan vidare tänkas föredraga religiös omvårdnad av frikyrkopräster. Det kan även ifrågasättas om icke, därest den nuvarande organisationen är otillräcklig, den kunde kompletteras med viss diakoniverksamhet. Utskottets anmärkning om distriktens omfattning bör icke föranleda ändring av gällande distriktsindelning, som överensstämmer med distriktsindelningen för konsulenter för döva.

Önskemål om centraliserad tillsyn över dövprästernas verksamhet har särskilt framhållits i den motion, nr 28, vilken föranlett kyrkomötets framställning om en allmän översyn av gällande lagstiftning. Syftet tänkes tillgodosett genom ett slags kontraktsprostbefattning med domkapitel som överordnad myndighet. Kollegiet ställer sig för sin del frågande till nödvändigheten av en sådan reform. De fem domkapitel, som nu har inseende

över dövprästernas verksamhet, lär kunna åstadkomma nödig samordning sinsemellan i de spörsmål rörande döva som kan uppkomma genom att exempelvis vederbörande biskopar gemensamt dryftar frågorna. Detta kunde lämpligen ske i samband med biskopsmöte. Eventuellt skulle medel kunna ställas till förfogande för att bereda dövprästerna tillfälle till sammankomster.

Beträffande önskemålen om närmare reglering av dövprästernas specialutbildning anser kollegiet, att en översyn av hithörande bestämmelser bör komma till stånd. Härigenom kunde skapas bättre förutsättningar för ett rationellt och effektivt arbete inom den nuvarande organisationens ram. Utbildningen bör givetvis — icke minst med hänsyn till det begränsade behovet av dylika specialutbildade präster — så mycket som möjligt samordnas med annan utbildning för verksamhet bland döva.

I motionen nr 28 beröres bland annat krav på medinflytande från de döva vid tillsättningen av dövpräst. En dylik komplettering av nu gällande ordning för tillsättning av kyrkoherde för döva synes kollegiet av principiella skäl böra avvisas.

Kollegiet finner sålunda, att en översyn av gällande lagstiftning om dövpräster huvudsakligen påkallas av spörsmålet om utbildningen för dylik prästtjänst. Kyrkomötets framställning såvitt densamma avser vidtagande av åtgärder, ägnade att underlätta möjligheten för präst att skaffa sig sådan utbildning, som behövs för behörighet att uppehålla befattning som kyrkoherde för döva, biträdas. Det torde vara rimligt och för fortsatt religiös omvårdnad av de döva angeläget, att möjligheten för präst att skaffa sig den erforderliga speciella utbildningen underlättas. Viss jämförelse kan göras med gällande bestämmelser om stipendier för präster, som vill utbilda sig i finska och lapska språken, och om arvoden under utbildningstiden åt blivande lärare för blinda och döva.

Inom ecklesiastikdepartementet har med biträde av f. d. kyrkoherden för döva S. G. Svenfors utarbetats förslag till *utbildningsplan* för blivande präster för döva.

Tiden för utbildningen bör enligt denna plan vara 8 månader. Under ungefär 4 månader följes utbildningen vid dövlärarseminariet med särskild vikt lagd vid de utbildningsmoment som i redogörelse för lärarseminariets verksamhet upptas under rubrikerna »Psykologiska och pedagogiska problem», »Språkliga problem», »Hörselskadorna» och »Kurs i de dövas åtbördsspråk». Därjämte följes undervisning i vissa ämnen efter prövning av rektor för seminariet samt hospitering i klasserna enligt av rektor uppgjord plan, dock särskilt i de högsta klasserna med tanke på kommande konfirmandundervisning. Utöver den undervisning i åtbördsspråket som ingår i nyss angivna kurs bör ytterligare undervisning däri ges under fem veckotimmar.

Under följande två månader ges fördjupad undervisning i åtbördsspråket med direkt undervisning i 15 veckotimmar med särskilt mål att kunna återge medelsvår text. Under denna tid sökes kontakt med enskilda döva och avlägges regelbundna besök i Dövas förening. Fortsatt kontakt hålles med seminarieundervisningen genom att aspirant bevistar sådana föreläsningar som anses ha särskilt intresse för den kommande gärningen.

De sista två månaderna ägnas speciell uppmärksamhet åt kyrkliga problem med direkt undervisning under 15 veckotimmar. Härunder studeras

särskilt homiletiska problem och genomgång av predikoutkast samt spösmål berörande konfirmationsundervisningen. Vidare studium av gudstjänst- och förrättningsliturgierna. Tillfälle bereds att hålla gudstjänster och andaktsstunder samt enklare föredrag.

Under de fyra sista månaderna studeras härjämte speciella psykologiska problem enligt tillgänglig litteratur samt sociala förhållanden och sociallagstiftningen. Särskild vikt lägges vid sättet att umgås med döva samt dövas särskilda problem i samhällslivet. Tolkningsproblemet studeras ingående. Ett par av veckotimmarna anslås till genomgång och diskussion av hit-hörande frågor. Kännedom inhämtas om konsulenternas och diakonissornas arbetsproblem. Av största vikt är att aspirant under dessa månader får följa kyrkoherde för döva under hans tjänsteresor i så stor utsträckning som möjligt.

Departementschefen. I samband med att det blivit aktuellt att återbesätta ett par tjänster som kyrkoherde för döva har frågan om rekryteringen av dessa prästtjänster kommit i blickpunkten och kyrkomötet har påtalat de svårigheter som här föreligger. Det främsta hindret för rekrytering utgör otvivelaktigt det krav som måste uppställas på förtrogenhet med de dövas speciella situation och deras uttrycksmedel, särskilt åtbördsspråket. Starka skäl talar för att åtgärder bör vidtagas för att underlätta för präster, som kan vilja ägna sig åt verksamhet bland de döva, att skaffa sig lämplig utbildning härför. Kyrkomötets förslag i denna del har tillstyrkts i remissyttrandena.

Inom ecklesiastikdepartementet har förslag utarbetats rörande lämplig uppläggning av utbildningen för blivande präster för döva. Detta förslag, som nyss refererats och som innebär en åtta månaders specialutbildning, delvis förlagd till dövlararseminariet, anser jag mig kunna biträda. Utöver den undervisning, som meddelas vid dövlararseminariet, fordras kompletterande undervisning, främst i åtbördsspråket och dess speciella användning vid kyrkliga förrättningar. Kostnaderna för denna särskilda undervisning torde kunna beräknas till cirka 13 000 kronor per elev, då det i allmänhet endast blir fråga om utbildning av en enstaka präst åt gången. Tidvis torde intervallerna mellan utbildningstillfällena bli ganska långa. Till utbildningskostnaderna kommer vidare kostnaden för lön åt präst under utbildningstiden, något som tycks mig väsentligt, då rekryteringen helst bör ske bland präster med några års erfarenhet av församlingsarbete. Ifrågavarande ersättning bör bestämmas enligt i huvudsak samma grunder, som gäller för ersättning åt deltagare i praktisk lärarkurs. Ordinarie präst bör åtnjuta ersättning för mistad lön under tjänstledighet för utbildningen. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utforma de närmare bestämmelserna härvidlag även som att på ansökning i varje enskilt fall besluta om ersättning, som nu sagts, och anvisa övriga erforderliga medel för utbildning varom här är fråga. Här avsedda kostnader torde — liksom kostnaderna för dövprästorganisationen i stort — böra åvila kyrkofonden och enligt angivna grunder utgå jämlikt 6 § andra stycket 9) kyrkofondslagen.

Såsom anordnare och huvudman för denna specialutbildning synes lämpligen den inom svenska kyrkans diakonistyrelse arbetande kyrkliga nämnden för döva kunna fungera. Nämnden, i vilken ingår företrädare för de döva, har under hand förklarat sig villig härtill. Den torde med hänsyn till sina övriga arbetsuppgifter lätt kunna överblicka uppkommande rekryteringsbehov och vid lämplig tidpunkt hos Kungl. Maj:t göra framställning om anvisande av medel till utbildning av intresserade präster. Givetvis förutsättes detta ske i nära samråd med vederbörande domkapitel och döv-lärarseminariet.

I samband med inrättandet av den här föreslagna utbildningen för blivande dövpräster torde också 1938 års förutnämnda kungörelse bli föremål för översyn. Någon ändring i den nuvarande organisationen med fem kyrkoherdar i var sitt distrikt finner jag inte skäl att föreslå. Däremot anser jag mig böra tillmötesgå önskemålet om en effektivare samordning av den nuvarande verksamheten genom en centralisering av tillsynen till ett enda domkapitel. Inseendet över kyrkoherden för döva i Stockholms distrikt ankommer alltsedan år 1938 på domkapitlet i Uppsala och överflyttades således inte till Stockholms domkapitel, när Stockholms stift senare bildades. Med hänsyn till den mindre arbetsbelastningen vid domkapitlet i Stockholm föreslår jag nu, att inseendet över samtliga kyrkoherdar för döva skall utövas av detta domkapitel. För att vinna bättre samordning bör vidare en årlig sammankomst med kyrkoherdarna för döva få hållas. Kostnaderna härför kan beräknas uppgå till cirka 1 000 kronor och torde få bestridas ur det för kyrkoherdarna för döva under åttonde huvudtiteln beräknade anslaget till reseersättningar m. m. i omkostnadsstaten för domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.

Inrättandet av en särskild prosthjänst finner jag inte motiverat vid den organisation jag nu förordat. Vid översynen av gällande bestämmelser torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta i vilken form de döva bör beredas visst medinflytande vid tillsättning av tjänst som kyrkoherde för döva. Beträffande kyrkoherdarnas löneställning vill jag slutligen erinra om att dessa tjänster enligt beslut vid fjolårets riksdag uppflyttats från lönegrad Ao 22 till Ao 23 från och med innevarande budgetår. Någon ytterligare lönegradsuppflyttning är jag inte beredd att förorda.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de närmare bestämmelser, som föranledes av vad jag här förordat.

7. Bidrag till viss utbildning vid Sköndalsinstitutet

Vid Sköndalsinstitutet i Stockholm utbildar Svenska diakonsällskapet diakoner ävensom i övrigt män och kvinnor för kyrkligt och samhälleligt socialt arbete. Institutet omfattar — förutom en sjukvårdarskola — diakonskolan, vid vilken utbildningen bedrives dels i form av en allmän kurs

av förberedande slag, dels såsom fackutbildning på fyra olika linjer, nämligen församlingslinje, social linje, kyrkokameral linje och från och med läsåret 1959/60 kyrkomusikalisk linje. Vid sistnämnda linje meddelas såväl den kyrkomusikaliska som den pedagogiska utbildning, som fordras för behörighet till kyrkokantorstjänst. Antalet elever vid denna linje utgjorde första läsåret 4 och är innevarande läsår 6.

I två likalydande motioner till 1960 års riksdag (I: 597 och II: 737) hemställdes, att riksdagen måtte bevilja Svenska diakonsällskapet ett anslag av 50 000 kronor ur kyrkofonden för budgetåret 1960/61 samt i skrivelse till Kungl. Maj:t förordade, att bidrag till lärarlönerna vid Sköndalsinstitutet i fortsättningen i största möjliga utsträckning finge utgå efter samma normer som för övriga jämförbara enskilda utbildningsanstalter. Motionerna föranledde icke någon riksdagens åtgärd (rskr 294). I det till grund för riksdagens beslut liggande utlåtandet av statsutskottet (nr 118) uttalades, att man inte borde taga ställning till frågan om statsbidrag till lärarlönerna vid Sköndalsinstitutet förrän frågan om diakoniens framtida inriktning och ställning inom svenska kyrkan blivit bättre klarlagd. Denna principiella ståndpunkt hindrade dock enligt utskottets mening inte, att en viss utbildningsgren vid institutet, vars ställning vore mera entydig, kunde erhålla stöd ur exempelvis kyrkofonden. Utskottet tänkte därvid i första hand på den utbildning av kyrkokantorer, som sker vid institutet. Utskottet, som inte var berett att tillstyrka ytterligare anslag ur kyrkofonden budgetåret 1960/61 för nya ändamål, förutsatte likväl, att departementschefen vid kommande avvägning av framställningar om bidrag ur kyrkofonden till verksamhet, som gagnar kyrkan i dess helhet, också skulle uppmärksamma ifrågasättande utbildning vid Sköndalsinstitutet.

Under åberopande härav har *direktionen för Svenska diakonsällskapet* anhållit bland annat om anslag för budgetåret 1961/62 till den vid institutet bedrivna utbildningen. Av ansökningen framgår, att kostnaderna för den kyrkomusikaliska utbildningen — utöver vad som beräknas täckas av elevavgifter — kan förväntas uppgå till i runt tal 96 000 kronor varav 46 620 kronor avser löner åt två musklärare och 43 750 kronor föreläsararvoden. Elevantalet vid den kyrkomusikaliska linjen har därvid beräknats till 20.

Kammarkollegiet erinrar i sitt utlåtande häröver om att frågan om diakoniens ställning och dess inorganiserande i svenska kyrkan länge varit aktuell och att, bland annat, 1953 års kyrkomöte gjort framställning om utredning av hela denna fråga, vilken alltjämt vore beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Synnerlig återhållsamhet vore motiverad i fråga om varje åtgärd som med avseende på spörsmålet om finansieringen av diakonianstalternas verksamhet kunde innebära ett föregripande av en blivande utredning. Kammarkollegiet anför vidare följande.

Utan en dylik utredning synes de principiella konsekvenserna av ett bifall till framställningen svårigen kunna överblickas. Det ifrågasättes näm-

ligen här, att kyrkofondens användningsområde skulle utvidgas till att omfatta för fondens hittillsvarande ändamål i stort sett främmande uppgifter. Kyrkofonden har sålunda — fränsett ett nu utgående obetydligt avlönningsbidrag till diakonianstalterna — icke förut tagits i anspråk för understödjande av verksamheten vid dessa anstalter. Ett bifall till framställningen skulle skapa ett prejudikat, som måhända kunde åberopas som stöd för ansökningar om anslag även från andra diakonianstalter. Vidare bör beaktas, att kyrkofonden hittills över huvud icke avsetts skola bestrida utbildningskostnader. Prästutbildningen vid de teologiska fakulteterna, för att taga det viktigaste exemplet, bekostas sålunda av statsmedel.

På grund av det anförda anser kollegiet sig icke kunna tillstyrka bifall till föreliggande framställning, i vad den avser bidrag ur kyrkofonden för Sköndalsinstitutet.

Departementschefen. Inledningsvis vill jag erinra om att frågan om en inorganisering av diakonien i kyrkan i sig rymmer ett flertal detaljfrågor. Det gäller sålunda spörsmål såsom skapandet av ett officiellt centralt organ för diakonien, vidare frågan om diakonianstalternas framtida ställning, diakoniarbetarnas anställningsförhållanden och slutligen även frågor om gränsdragningen för diakonatet, diakonvigningens innebörd m. m. Med anledning av en vid 1958 års kyrkomöte ånyo väckt motion om utredning fann kyrkomötet det också angeläget att begränsa frågekomplexet till att främst avse frågan om ett centralorgan för diakonien. Denna fråga hänsköts till kyrkomötets utredningsnämnd och torde sålunda komma att aktualiseras vid nästa kyrkomöte.

Beträffande de övriga frågorna i detta sammanhang, vill jag understryka, att diakonien utgör en gren av den frivilliga kyrkliga verksamheten, vilken i likhet med mission och sjömansvård huvudsakligen uppbäres av kyrkfolkets offervilja. Den bör också av naturliga skäl ha stor frihet att anpassa sina verksamhetsformer till de krav på kristen människovård, som kan resas under skiftande samhällsförhållanden. De enskilda diakonianstalternas ställning, utbildningens utformning och diakoniarbetarnas arbetsvillkor bör därför enligt min mening inte bli föremål för en närmare reglering från statsmakternas sida. I vissa av de berörda frågorna kring diakonatet råder också delade meningar inom kyrkan. Ett fortsatt klarläggande av diakoniens uppgifter och formerna för dess fastare anknytning till församlingslivet bör därför ankomma på kyrkans egna organ.

Som en konsekvens av denna uppfattning har Kungl. Maj:t nyligen beslutit lämna de av 1941 och 1953 års kyrkomöten gjorda framställningarna om utredning av berörda frågor utan vidare åtgärd.

Mot denna bakgrund är jag inte heller beredd att tillstyrka ansökningen om bidrag av allmänna medel till Sköndalsinstitutets utbildning av diakoniarbetare. Jag vill även erinra om de ekonomiska konsekvenser ett bifall till diakonsällskapets ansökning skulle få med hänsyn till att likartad utbildning bedrivs också vid fyra diakonissanstalter.

I likhet med statsutskottet vid fjolårets riksdag finner jag emellertid, att den kyrkomusikaliska linjen vid Sköndalsinstitutet i viss mån intar en särställning. Den utbildning, som där med stöd av Kungl. Maj:ts medgivande den 8 maj 1959 bedrives, avser nämligen att ge behörighet till den nya typ av kyrkomusikertjänster, kyrkokantorstjänster, som inrättats genom 1958 års kyrkomusikerreform. Vid sidan av Sköndalsinstitutet finns inte någon läroanstalt, som meddelar både de kyrkomusikaliska och de musikpedagogiska kunskaper, som fordras för dessa tjänster. Då det sålunda här är fråga om en utbildning för reguljära tjänster som kyrkomusiker, anser jag mig inte böra motsätta mig ett visst bidrag till kostnaderna härför. Tillkomsten av ett sådant bidrag torde inte stå i strid med de principiella synpunkter jag i det föregående anfört rörande diakonien och utbildningen av diakoniarbetare. Jag finner inte heller, att några avgörande principiella skäl kan anföras mot att anlita kyrkofondsmedel till bestridande av kostnader för sådan speciell, för vissa kyrkliga tjänster betydelsefull utbildning, som inte ordnas genom det allmännas försorg. Med hänsyn till utbildningens syfte bör sålunda här ifrågasatt bidrag enligt min mening kunna utgå ur kyrkofonden. Det bör upptagas med ett avrundat belopp som, med utgångspunkt i att kyrkomusikerutbildningen vid institutet under budgetåret 1961/62 får den av diakonsällskapets direktion förutsatta omfattningen, torde bestämmas till 50 000 kronor.

Jag föreslår sålunda, att för budgetåret 1961/62 jämlikt 6 § andra stycket 9) kyrkofondslagen anvisas ett anslag av högst 50 000 kronor såsom bidrag till kostnaderna för den kyrkomusikaliska linjen vid Sköndalsinstitutet. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att närmare bestämma i vilken utsträckning och på vilka villkor anslaget skall få tagas i anspråk för ändamålet.

8. Övriga frågor om anslag ur kyrkofonden

Bland de kostnader för andra av Kungl. Maj:t och riksdagen särskilt angivna kyrkliga ändamål, som jämlikt 6 § andra stycket 9) lagen om kyrkofond bestrides ur kyrkofonden, märkes det årliga bidraget till Lutherska världsförbundets svenska sektion för bestridande av dess medlemsavgift till världsförbundet. Detta bidrag har från och med innevarande budgetår höjts från 30 000 kronor till 35 000 kronor.

Lutherska världsförbundets svenska sektion anhåller om en höjning av bidraget till 40 000 kronor.

Statskontoret finner, att det nu utgående bidraget bestämdes med utgångspunkt i en årsavgift av samma storlek som förbundets svenska sektion synes ha att erlægga för 1961 och att några nya skäl icke anförts för en höjning av bidraget utöver det av statsmakterna för innevarande budgetår beslutade. Bidraget bör därför utgå med oförändrat 35 000 kronor för nästkommande budgetår.

Vidare har *ärkebiskopen* i en skrivelse — med förmälan att Kyrkornas världsråds nästa generalförsamling äger rum i New Dehli den 18 november — den 6 december 1961 och att svenska kyrkan äger rätt att härför utse åtta delegater samt därjämte ombetts svara för resekostnaderna för en universitetsteolog vilken såsom »advisor» skall medverka vid kongressen — anhållit att vid uppgörande av budget för kyrkofonden för budgetåret 1961/62 hänsyn tages till behovet av resebidrag för svenska kyrkans delegater till generalförsamlingen. Kostnaderna för resor och traktamenten beräknas enligt *ärkebiskopen* uppgå till omkring 5 000 kronor per delegat.

Departementschefen. Någon höjning av det nu utgående årliga bidraget å 35 000 kronor till Lutherska världsförbundets svenska sektion är jag inte beredd att tillstyrka.

Kostnaderna för resebidrag åt delegater vid olika kyrkliga konferenser m. m. i utlandet brukar regelmässigt bestridas från det särskilda anslaget ur kyrkofonden till extra utgifter, varom stadgas i 6 § andra stycket 9) lagen om kyrkofond och som från och med den 1 juli 1960 tills vidare utgår med 60 000 kronor för budgetår. För svenska kyrkans representation vid Kyrkornas världsråds generalförsamling i New Dehli torde emellertid de erforderliga resebidragen komma att sammanlagt uppgå till ett så stort belopp, att det svårigen kan bestridas inom ramen av ett oförändrat extra utgiftsanslag utan att menligt inkräkta på andra angelägna behov, som bör tillgodoses ur detta anslag. I enlighet med de av mig i proposition nr 101 till 1960 års riksdag förordade grunderna torde därför jämlikt 6 § andra stycket 9) kyrkofondslagen till bestridande av kostnaderna för här avsedda resebidrag böra anvisas ett särskilt engångsbelopp vid sidan av anslaget till extra utgifter. Detta belopp synes mig böra fastställas till 25 000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att närmare besluta rörande de bidrag som skall utgå härur.

9. Hemställan

Under återopande av vad jag i detta avsnitt av min framställning under punkterna 1—8 anfört och förordat hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva,

a) att från och med den 1 juli 1961 tills vidare representationsbidrag må utgå till *ärkebiskopen* med 18 000 kronor, till biskopen i Lunds stift med 10 000 kronor och till annan biskop med 6 000 kronor för år räknat;

b) att ur kyrkofonden må till svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse utgå dels ytterligare avlöningsbidrag för tiden den 1 januari 1960—den 30 juni 1961 med tillhoppa

18 700 kronor, dels årligen från och med budgetåret 1961/62 tills vidare elva bidrag om 18 500 kronor för avlönande enligt gällande grunder av präster, som är anställda i styrelsens tjänst i utlandet;

c) att för anlåtande av biträde vid handläggningen inom vederbörande statsdepartement av kyrkliga ärenden må för budgetåret 1961/62 ur kyrkofonden utgå högst 50 000 kronor;

d) att från kyrkofonden må till åttonde huvudtitelns reservationsanslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga överföras ett belopp av 86 000 kronor;

e) att ur kyrkofonden må från och med den 1 juli 1961 tills vidare enligt av mig förordade grunder dels utgå ersättning åt präst, som genomgår utbildning till präst för döva, dels ock bestridas kostnaderna för anordnande av sådan utbildning;

f) att ur kyrkofonden må för budgetåret 1961/62 utgå bidrag till Svenska diakonsällskapet med högst 50 000 kronor till bestridande av kostnader för utbildning av kyrkomusiker vid Sköndalsinstitutet;

g) att ur kyrkofonden må till resekostnader m. m. för svenska kyrkans representanter vid Kyrkornas världsråds generalförsamling i New Dehli hösten 1961 utgå bidrag av 25 000 kronor;

dels till Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.: Vissa underhållsarbeten i lokalerna för domkapitlet i Göteborg för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 000 kronor; samt

medgiva, att ur kyrkofonden må för samma ändamål utgå ett belopp av 3 000 kronor;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i prästlönereglementet, som föranledes av vad som föreslagits under punkten a), samt i övrigt vidtaga de författningsändringar och utfärda de bestämmelser, som föranledes av vad jag i det föregående förordat.

III. Villkor för tillstånd att inrätta kloster

1. Ansökningen

Enligt 5 § religionsfrihetslagen kan kloster inrättas endast med Kungl. Maj:ts tillstånd och på de villkor Kungl. Maj:t föreskriver. När propositionen med förslag till religionsfrihetslag (nr 100) behandlades vid 1951 års riksdag, anförde särskilda utskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 1), att enligt utskottets mening Kungl. Maj:t borde, då fråga om tillstånd att inrätta kloster första gången förekom, inhämta riksdagens yttrande över de villkor som Kungl. Maj:t därvid ämnade föreskriva.

Hos Kungl. Maj:t har nu *Theresiastiftelsen i Lund* anhållit om tillstånd att å en stiftelsen tillhörig fastighet i Glumslövs socken i Malmöhus län inrätta ett kloster för karmelitnunnor.

Enligt stadgarna för *Theresiastiftelsen*, som bildades den 15 juni 1956, skall stiftelsens ändamål vara att stödja den fromma verksamhet, som systor av den katolska karmelitorden bedriver i Sverige. Stiftelsen samarbetar för uppnående av sina syften med karmelitsystrarna i karmelitklostret i Gent i Belgien. Stiftelsens fastighet förvärvades år 1957 efter tillstånd av Kungl. Maj:t för en köpeskilling av 125 000 kronor. I en byggnad på fastigheten finns enligt uppgift bostadsmöjligheter för omkring 10 personer. Stiftelsens avsikt är att om ansökningen bifalles uppföra en nybyggnad, ägnad för klosterliv. Vid styrelsens ansökning är fogade de klosterregler, som avses skola gälla. Enligt dessa får högst 21 personer intagas i klostret. I övrigt innehåller reglerna inte något som i väsentlig mån avviker från den kanoniska rättens allmänna bestämmelser om kloster. För dessa bestämmelser lämnas i nämnda proposition (s. 106 o. f.) en redogörelse, till vilken torde få hänvisas.

Stiftelsen upplyser, att den kommunitet, som skulle utgöra klostrets första medlemmar, består av sex belgiska karmelitsystrar och två svenska medborgare. Ytterligare någon av svensk nationalitet har anmält sin avsikt att inträda. Vidare anføres att, enär det inte i Sverige finns några klostertraditioner, måste man uppenbarligen — för att över huvud taget kunna skapa en sådan på gamla och fasta traditioner byggd institution — i det första klostret till en början intaga i huvudsak utländska systrar, vilka så att säga blir klostrets stiftare och fullgör den för klostrets grundande nödvändiga funktionen att till det nya klostret överföra klostertraditionerna från redan bestående kloster inom karmelitorden.

2. Yttranden

I ärendet har yttranden avgivits av *kammarkollegiet*, *länsstyrelsen i Malmöhus län*, *statens utlänningskommission* och *ärkebiskopen*.

Kammarkollegiet, som tillstyrker bifall till stiftelsens ansökan, behandlar därjämte i sitt yttrande förutsättningarna och villkoren för klostrets inrättande. Vad särskilt angår frågan om möjligheterna för den som ångrar ett avlagt klosterlöfte att vinna befrielse från detta, hänvisar kollegiet till att föredragande departementschefen i propositionen angående ny religionslagstiftning erinrat om att det följde av den lagstiftning, som då behandlades, att vederbörande alltid vore berättigad att utträda ur sitt trossamfund och att han därigenom kunde befria sig från sina förpliktelser gentemot samfundet och dess klosterinstitutioner. Vidare erinrar kollegiet om departementschefens uttalande, att Kungl. Maj:t borde vid prövning av ärendet om tillstånd att inrätta kloster eller om återkallelse av sådant tillstånd fästa avseende vid bestämmelser, som vederbörande samfund hade om befrielse från avlagt klosterlöfte och den behandling framställningar om befrielse brukade röna hos överordnade inom samfundet.

Kammarkollegiet har i denna fråga hört Theresiastiftelsens juridiska biträde, advokaten Anders Winblad i Lund, som anfört följande.

Varje postulant, varje novis och varje syster — oavsett om hon avlagt timliga eller eviga löften — har full frihet att när hon så önskar lämna klostret.

Befrielse från givna löften erhålles undantagslöst efter hänvändelse till vederbörande kyrkliga myndigheter och erlagd hemgift återbetalas. Om en syster en gång blivit mottagen utan hemgift eller med otillräcklig hemgift och hon alltså icke kan reda sig med sina egna tillgångar, erhåller hon av klostret vad som erfordras för att hon skall kunna återvända hem i trygghet och därutöver erhåller hon vad hon kan behöva för att leva en viss tid framåt.

Den som utträder ur klostret utan att dessförinnan ha blivit befriad från sina löften, kan icke och blir icke heller för den skull utesluten ur samfundet. Den enda påföljd som inträder är den, att vederbörande blir exkommunicerad, d. v. s. förbjuden att mottaga sakramenten. Detta förbud uppehålles emellertid icke genom några som helst yttre maktmedel, så att vederbörande av kyrklig myndighet eller befattningshavare hindras att mottaga sakramenten, utan detta förbud är endast och allenast den enskildes så att säga samvetsfråga. Ansöker vederbörande efter det hon lämnar klostret om befrielse från givna löften, beviljas denna ansökan undantagslöst och därmed förfaller även den påföljd varom nyss talats och utbetalas även hemgift på sätt här beskrivits.

I anslutning till vad sålunda upplysts förklarar kammarkollegiet det vara angeläget att för framtiden tillse, att inte den, som ångrar avlagda löften och önskar utträda ur klostret, genom påföljder av religiös natur avhållas därifrån. Självfallet kan det inte ifrågakomma att i sådant syfte uppställa

föreskrifter, som inskränker den katolska kyrkans handlingsfrihet. Där-
emot synes, enligt kollegiets mening, en möjlig utväg att vinna det angivna
syftet vara att såsom förutsättning för tillståndet angives, att påföljder av
religiös natur inte får förekomma för den som önskar utträda ur klostret.
Skulle denna förutsättning sedermera visas inte föreligga, kan — anför
kollegiet — fråga uppkomma om att återkalla tillståndet för klostret; detta
torde innebära en betryggande garanti för att inte utträdesrätten de facto
inskränkes.

Kammarkollegiet föreslår också, att såsom förutsättning för det sökta
tillståndet bör angivas, att klostrets medlemmar kommer att efter några år
till övervägande del utgöras av svenska medborgare och att antalet kloster-
medlemmar inte under någon längre tid kommer att understiga sex, d. v. s.
det antal, som enligt nämnda proposition borde fordras för att en inrättning
av ifrågavarande slag skall betraktas såsom kloster.

Dessutom framlägger kammarkollegiet förslag till villkorsbestämmelser
att föreskrivas vid beslut om tillstånd till klostrets inrättande samt föreslår
att Theresiastiftelsens styrelse ålägges att årligen till Kungl. Maj:t lämna
uppgift angående klostermedlemmarnas nationalitet och antal.

Länsstyrelsen i Malmöhus län ansluter sig i frågan, huruvida ett flertal
klostermedlemmar skall vara svenska medborgare redan då klostret inrät-
tas, till de synpunkter som Theresiastiftelsen anført. På grund härav och
då anledning inte torde föreligga att antaga, att verksamheten blir av annan
art än som avsetts i samband med religionsfrihetslagens tillkomst, motsätter
sig länsstyrelsen inte att det begärda tillståndet lämnas. De av kammar-
kollegiet föreslagna villkorsbestämmelserna syns länsstyrelsen lämpliga.

Statens utlänningskommission, som bedömt ärendet från utlänningskon-
trollsynpunkt, motsätter sig inte bifall till framställningen. Kommissionen
utgår därvid från att utlänningslagen skall vara tillämplig på de utlän-
ningar, som kan komma att vinna inträde i klostret eller eljest vistas i det.
Då det emellertid med hänsyn till klosterinstitutionens karaktär möjligen
kan uppstå missförstånd härom bör enligt kommissionen, vid bifall till
framställningen, i villkoren för tillståndet angivas, att utlänningslagen äger
tillämpning på utländska klostermedlemmar och besökande.

Ärkebiskopen har intet att erinra mot de villkorsbestämmelser, som före-
slagits av kammarkollegiet. Med avseende på de allmänna förutsättningar-
na för ett tillstånd anser ärkebiskopen angeläget att framhäva, att ett så-
dant inte kan komma i fråga annat än för kloster tillhörande samfund, i
vilkas samfundsordning klosterinstitutionen ingår. Ärkebiskopen erinrar
härefter om att vad dissenterlagskommittén i sitt betänkande, som låg till
grund för 1951 års lagstiftning, uttalat om att kloster borde få inrättas
endast för de svenska romerska katolikernas behov och sålunda såsom med-
lemmar i huvudsak endast ha svenska medborgare visserligen inte berör-

des vid statsmakternas ställningstagande men att detta näppeligen kan tagas till intäkt för antagandet, att statsmakterna på denna punkt skulle hyst en från kommittén avvikande mening. Ärkebiskopen finner det därför betänkligt, att tillstånd till inrättande av ett kloster skulle kunna givas, om vid dess grundande inte ens en minoritet av dess medlemmar skulle vara svenska medborgare.

3. Departementschefen

Förbudet mot att inrätta kloster här i landet upphävdes genom 1951 års religionsfrihetslag, vars 5 § innehåller bestämmelserna om kloster. Enligt detta lagrum kan kloster inrättas endast med Kungl. Maj:ts tillstånd och på de villkor Kungl. Maj:t föreskriver. Vidare gäller att ingen får upptagas i kloster, förrän han fyllt 21 år. Slutligen stadgas att Kungl. Maj:t äger återkalla tillstånd, om lag eller författning eller villkor som Kungl. Maj:t föreskrivit åsidosättes vid klosterverksamheten eller klostret drives uppenbart i strid mot vad som var förutsatt, då tillståndet gavs.

Såsom inledningsvis erinrats har riksdagen uttalat att Kungl. Maj:t borde, då fråga om tillstånd att inrätta kloster första gången förekom, inhämta riksdagens yttrande över de villkor som Kungl. Maj:t därvid ämnade föreskriva.

Med Theresiastiftelsens ansökning har nu för första gången uppkommit fråga om att meddela tillstånd att inrätta kloster. Då förutsättningar för bifall till den gjorda framställningen synes föreligga, bör riksdagens yttrande inhämtas angående de villkor som bör uppställas i samband därmed.

En från religionsfrihetssynpunkt väsentlig förutsättning för att klosterverksamhet skall få bedrivas här i riket synes mig vara, att den som ångrar ett avlagt klosterlöfte garanteras inte endast att han rent faktiskt kan utträda ur klostret utan även att detta kan ske utan att han riskerar påföljder av religiös innebörd. I ärendet har upplysts, att vederbörande katolska myndigheter i fråga om befrielse från klosterlöfte tillämpar den praxis att ansökningar härom alltid bifalles. För den som lämnar kloster utan att ha fått befrielse från löftet inträder visserligen den påföljden, att han blir exkommunicerad, d. v. s. förbjuden att mottaga sakramenten, men detta förbud upprätthålles inte med några yttre maktmedel utan blir endast en samvetsfråga för den enskilde själv. Ansöker han därefter om befrielse från löftet, beviljas detta undantagslöst och påföljden häves. Några andra påföljder av religiös innebörd tillämpas inte för utträdande. Med hänsyn till vad sålunda upplysts synes det inte nödvändigt att uppställa någon uttrycklig villkorsbestämmelse i förevarande avseende. Skulle denna förutsättning framdeles visa sig brista, ger religionsfrihetslagen möjlighet att under hänvisning härtill återkalla tillståndet.

I beslutet om tillstånd bör i anslutning till vad kammarkollegiet föreslagit angivas, att vid beslutet förutsatts, att klostrets medlemmar kommer att efter några år till övervägande del utgöras av svenska medborgare.

Vad härefter gäller de egentliga villkoren för tillstånd till klosterverksamheten synes dessa böra i allt väsentligt utformas i enlighet med vad kammarkollegiet föreslagit. Därigenom skulle villkoren, som i princip ansluter till uttalanden i religionsfrihetslagens förarbeten, komma att få i huvudsak följande innehåll.

För att undanröja all tvekan beträffande vem som har att tala och svara för klostret torde böra föreskrivas, att Theresiastiftelsen skall vara dess huvudman. Beträffande upptagande i klostret bör föreskrivas att — utöver vad i 5 § religionsfrihetslagen stadgas — klosterlöfte, som inte är tidsbegränsat, får avläggas endast av den som fyllt tjugufem år. Vidare bör fastslås, att klosterlöfte inte får utgöra hinder för utträde ur klostret. Det torde ytterligare angivas, att offentlig myndighet äger i enlighet med vad i lag och författning stadgas tillträde till klostret och rätt till insyn i dess verksamhet samt att myndighet inte kan förvägras att träda i omedelbar förbindelse med klostermedlem. Slutligen bör som villkor uppställas att, om i anslutning till klostret drives verksamhet, som avser vård och fostran av barn och ungdom, undervisning, sjukvård eller socialvård, skall gälla vad i lag och författning föreskrives om sådan verksamhet i allmänhet.

Theresiastiftelsens styrelse torde böra åläggas att till ecklesiastikdepartementet varje år före utgången av januari månad lämna uppgift om antalet klostermedlemmar under föregående år samt angående dessa medlemmars nationalitet.

I beslutet bör slutligen erinras, att klosterlöftet inte medför begränsning av det skydd för personlig frihet, som svensk lagstiftning tillförsäkrar, att i fråga om rättshandlingar av den som avlagt klosterlöfte skall tillämpas vad i civillag är stadgat samt att i fråga om utländsk medborgare, som är klostermedlem eller eljest uppehåller sig i klostret, skall iakttagas vad som finns stadgat i utlänningslagen jämte i anslutning därtill utfärdade författningar.

Under åberopande av vad jag i det föregående anført hemställer jag

att Kungl. Maj:t måtte inhämta riksdagens yttrande beträffande de villkor för tillstånd att inrätta kloster i förevarande fall, vilka angivits i det föregående.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt under avsnitten I—III, bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Jan-Mats Lindahl

Utkast

till

**kungörelse om prästerliga övergångsbefattningar, som inträttas vid
nyindelning av riket i pastorat**

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Kyrkoherde eller komminister, vars tjänst indrages vid nyindelningen av riket i pastorat och som då icke genom förflyttning eller annorledes erhåller annan ordinarie tjänst såsom församlingspräst eller beviljas avsked med pension, är skyldig att övergå till prästerlig övergångsbefattning.

2 §.

Prästerlig övergångsbefattning inträttas av Kungl. Maj:t.

Beslut om att överföra präst till övergångsbefattning meddelas av Kungl. Maj:t. Ärendet upptages och beredes av domkapitlet. Prästen skall givas tillfälle att yttra sig i ärendet.

3 §.

För präst, som överförs till övergångsbefattning, skall i fråga om tjänstgöringsskyldighet och övriga tjänsteförhållanden samt rätt till avlöningsförmåner ävensom pensionsrätt gälla vad nedan stadgas.

4 §.

Prästen är skyldig att, om Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, domkapitlet det förordnar, uppehålla i prästlönereglementet avsedd tjänst.

Prästen är ock skyldig att låta sig utnämna till innehavare av ordinarie tjänst såsom församlingspräst.

5 §.

Utnämnes prästen till innehavare av ordinarie tjänst, för vilken gälla av Kungl. Maj:t utfärdade avlöningsbestämmelser, avgår prästen från övergångsbefattningen, såvida icke Kungl. Maj:t annat beslutar.

6 §.

1 mom. Erhåller prästen ordinarie tjänst såsom församlingspräst, skall vid tillämpning av prästlönereglementet så anses, som om han under innehavet av övergångsbefattningen alltjämt innehaft sin tidigare tjänst samt med stöd av 12 § reglementet förflyttats från denna till den nya tjänsten.

I fråga om tid, varunder prästen efter överförandet till övergångsbefattningen icke uppehållit förordnande å tjänst, som avses i reglementet, skall därvid så anses som om han åtnjutit tjänstledighet med C-avdrag av annan

anledning än offentligt uppdrag eller, såvitt gäller rätt till löneklassuppflyttning, än dylikt uppdrag och vad därmed i angivna hänseende jämställas.

2 mom. Med tidigare tjänst skall förstås den ordinarie kyrkoherde- eller komministertjänst, som prästen innehade omedelbart före överförandet till övergångsbefattningen.

Uppehåll prästen vid tidpunkten för överförandet vikariatslöneförordnande å församlingsprästtjänst, som vakantsatts i avvaktan på nyindelningens genomförande, beror på Kungl. Maj:ts prövning, huruvida vikariatslöneförordnandet skall likställas med innehav av den tjänst förordnandet avsåg.

7 §.

Till prästen utgår, där ej annat följer av vad nedan stadgas, övergångsarvode, motsvarande lön i ortsgrupp 3 i den löneklass, vari prästen var placerad i sin tidigare tjänst eller den högre löneklass inom lönegraden för angivna tjänst, till vilken uppflyttning må ha skett under förordnande, som avses i 8 §.

8 §.

Förordnas prästen att uppehålla i prästlönereglementet avsedd tjänst, skall prästen under förordnandet åtnjuta samma avlöningsförmåner, som enligt reglementet skulle ha tillkommit honom, om han under förordnandet innehaft sin tidigare tjänst.

Vid bestämmande av prästens rätt till avlöningsförmåner under här avsett förordnande skall iakttagas vad i 6 § 1 mom. andra stycket sägs. Under förordnandet skall prästens bostadsort anses som stationeringsort, såvida icke domkapitlet annat bestämmer.

9 §.

Har prästen av Kungl. Maj:t medgivits rätt att med övergångsbefattningen förena ordinarie tjänst eller erhåller han annan anställning, för vilken gälla av Kungl. Maj:t utfärdade avlöningsbestämmelser, eller förordnas han att uppehålla dylik anställning eller fullgöra statligt uppdrag, beror på beslut eller bestämmelser, som meddelas av Kungl. Maj:t, om och i vad mån övergångsarvodet må bibehållas.

10 §.

1 mom. Innehar prästen vid överförandet tjänstebostad och förordnas han att i samma ort uppehålla tjänst såsom kyrkoadjunkt, äger domkapitlet besluta, att bostaden skall anses som tjänstebostad för prästen, så länge han uppehåller tjänsten.

Innehar prästen eljest tjänstebostad, skall han avträda den sist å fardag som infaller näst efter tre månader från överförandet, såvida icke domkapitlet medger att den avträdes vid senare tidpunkt.

2 mom. Under tid prästen efter överförandet kvarbor i sin tidigare tjänstebostad till följd av bestämmelserna i 1 mom., skall vad i prästlönereglementet eller annan författning stadgas om tjänstebostad för präst i tillämpliga delar gälla beträffande bostaden och så anses som om prästen alltjämt innehade sin tidigare tjänst.

11 §.

Föreligga särskilda skäl, må efter medgivande av Kungl. Maj:t ersättning för flyttningskostnad utgå till prästen i samband med att han överföres till övergångsbefattning. Dylik ersättning må efter medgivande av Kungl. Maj:t utgå jämväl om prästen förordnas att uppehålla i prästlönereglementet avsedd tjänst eller utnämnes till innehavare av ordinarie tjänst, för vilken gälla av Kungl. Maj:t utfärdade avlöningsbestämmelser.

Vid resa i anledning av att förordnande att uppehålla i prästlönereglementet avsedd tjänst till- eller frånträdes äger prästen uppbära resekostnadsersättning och traktamente enligt allmänna resereglementet.

12 §.

Avlider prästen skola bestämmelserna i 44 § prästlönereglementet äga motsvarande tillämpning.

13 §.

I fråga om prästens pensionsrätt skall så anses som om han under den tid han varit överförd till övergångsbefattningen innehaft och utövat sin tidigare tjänst.

Prästen skall härunder anses ha varit stationerad på ort tillhörande ortsgrupp 3; dock skall för tid, då för honom vid tillämpning av 8 och 9 §§ må ha varit gällande stationeringsort tillhörande högre ortsgrupp, beaktas ortsgruppen för sistnämnda stationeringsort.

Övergångsbestämmelser

1. Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1962.

2. Uppbär präst, som överföres till övergångsbefattning, personlig lönefyllnad, som avses i 7 § kungörelsen den 30 november 1951 (nr 778) med övergångsbestämmelser till prästlönereglementet, m. m., skall han, utöver de avlöningsförmåner som må tillkomma honom enligt förevarande kungörelse, äga uppbära ersättning motsvarande lönefyllnaden.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
<i>Propositionens huvudsakliga innehåll</i>	1
<i>Lagförslag</i>	3
Lag om ändrad lydelse av 6 § lagen om kyrkofond	3
Lag om ändrad lydelse av 1 § 2 mom. prästlönekostnadslagen	5
I. <i>Prästerliga övergångsbefattningar</i>	6
1. Inledning	6
Riksdagsbeslutet om reform av pastoratsindelningen	7
Riksdagsbeslutet om förflyttning av präster vid indelningsreformen	9
2. Prästvalskommittén	10
3. Yttranden	14
4. Frågans behandling vid 1957 års riksdag	15
5. Departementschefen	16
II. <i>Vissa anslag ur kyrkofonden m. m.</i>	22
1. Biskoparnas representationsbidrag	22
2. Avlöningsbidrag till sjömanspräster	22
3. Anslag till anlitande av biträde vid handläggningen av kyrkliga ärenden	26
4. Kostnaderna för stiftskansliutredningen	26
5. Underhållsarbeten i lokalerna för domkapitlet i Göteborg	27
6. Dövprästorganisationen m. m.	27
7. Bidrag till viss utbildning vid Sköndalsinstitutet	31
8. Övriga frågor om anslag ur kyrkofonden	34
9. Hemställan	35
III. <i>Villkor för tillstånd att inrätta kloster</i>	37
1. Ansökningen	37
2. Yttranden	38
3. Departementschefen	40
<i>Bilaga A. Utkast till kungörelse om prästerliga övergångsbefattningar, som inrättas vid nyindelning av riket i pastorat</i>	43

Nr 47

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa anslag
ur kyrkofonden m. m.; given Stockholms slott den 10
februari 1961.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag,

dels föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 6 § lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond;

2) lag om ändrad lydelse av 1 § 2 mom. lagen den 29 juni 1951 (nr 570) angående pastorats deltagande i kostnaderna för församlingsprästernas avlöning (prästlönekostnadslag);

dels föreslå riksdagen att bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt;

dels ock inhämta riksdagens yttrande beträffande de villkor för tillstånd att inrätta kloster i visst fall, vilka angivits av föredragande departementschefen.

GUSTAF ADOLF

Ragnar Edenman

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att Kungl. Maj:t skall få befogenhet att vid genomförande av den år 1957 beslutade allmänna reformen av pastoratsindelningen och den prästerliga tjänsteorganisationen inrätta särskilda övergångsbefattningar för kyrkoherdar och komministrar, vilkas tjänster indrages men vilka inte förflyttas till annan prästerlig tjänst eller förtidspensioneras. I propositionen hemställs vidare om bemyndigande att utfärda erforderliga bestämmelser om prästs skyldighet att övergå till övergångsbefattning samt om hans tjänstgöringsskyldighet och avlöningsförmåner under innehavet av befattningen jämte vissa andra härtill knutna frågor. I samband härmed föreslås ändring av 6 § lagen om kyrkofond och 1 § 2 mom. prästlönekostnadslagen av innehåll, att lönekostnaderna för övergångsbe-

fattningarna, vilka förutsättes kunna bli inrättade i ett fåtal fall, i princip skall utgå ur kyrkofonden men i vissa fall åvila pastorat.

Vidare behandlas i propositionen frågor rörande vissa anslag ur kyrkofonden m. m. Sålunda framlägges förslag om en höjning av representationsbidragen till biskoparna. Avlöningsbidragen till sjömanspräster föreslås uppräknade med hänsyn till ökade lönekostnader. För anlitande av biträde inom ecklesiastikdepartementet vid handläggningen av kyrkliga frågor föreslås, att ett anslag av 50 000 kronor anvisas för nästa budgetår. Kostnaderna för stiftskansliutredningen föreslås till viss del gäldas av kyrkofondsmedel. Förslag framlägges om vissa ändringar beträffande dövprästorganisationen samt anordnande av utbildning för blivande dövpräster. Vidare föreslås särskilda bidrag ur kyrkofonden utgå för budgetåret 1961/62 till kyrkomusikerutbildningen vid Sköndalsinstitutet samt till svenska kyrkans representation vid Kyrkornas världsråds generalförsamling i New Delhi.

För underhållsarbeten i Göteborgs domkapitels lokaler föreslås dels att ett särskilt reservationsanslag av 3 000 kronor uppföres på riksstaten, dels att ett lika stort belopp får utgå ur kyrkofonden.

Slutligen underställes riksdagen fråga om villkor för tillstånd att inrätta kloster, vilken fråga aktualiserats genom en nu gjord ansökning.

Förslag

till

Lag**om ändrad lydelse av 6 § lagen den 30
augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond**

Härigenom förordnas, att 6 § lagen den 30 augusti 1932 om kyrkofond¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*Nuvarande lydelse:***6 §.**

Enligt vad — — — Luleå stift.

Ytterligare skola, utöver vad i denna lag eljest stadgas, ur kyrkofonden utgöras:

1) Kostnad för — — — annan ordning;

2) kostnad för — — — allmän tilläggspension;

2 a) annan kostnad — — — avsedda präster;

2 b) kostnad för — — — särskilt stadgas;

3) bidrag, som av Konungen och riksdagen bestämmes, till ersättande av anslag, som av riksdagen anvisas till avlöningar och övriga omkostnader dels för stiftsnämndernas verksamhet, dels för religionsvård åt *dövtumma*;

4) kostnad, som — — — äger tillämpning;

5) kostnad, enligt — — — åt församlingspräster;

*Föreslagen lydelse:***6 §.**

Enligt vad — — — Luleå stift.

Ytterligare skola, utöver vad i denna lag eljest stadgas, ur kyrkofonden utgöras:

1) Kostnad för — — — annan ordning;

2) kostnad för — — — allmän tilläggspension;

2 a) annan kostnad — — — avsedda präster;

2 b) kostnad för — — — särskilt stadgas;

2 c) kostnad för avlöningsförmåner åt präst, som övergått till prästerlig övergångsbefattning, i den mån kostnaden ej jämlikt prästlönekostnadslagen skall bestridas av pastorat;

3) bidrag, som av Konungen och riksdagen bestämmes, till ersättande av anslag, som av riksdagen anvisas till avlöningar och övriga omkostnader dels för stiftsnämndernas verksamhet, dels för religionsvård åt *döva*;

4) kostnad, som — — — äger tillämpning;

5) kostnad, enligt — — — åt församlingspräster;

¹ Senaste lydelse, se 1960:164.

Nuvarande lydelse:

- 6) anslag, som — — — kyrkliga ärenden;
- 7) kostnad för — — — till kyrkofonden;
- 8) belopp, som — — — avlöningen bidraga;
- 9) kostnad för — — — kyrkliga ändamål.

Föreslagen lydelse:

- 6) anslag, som — — — kyrkliga ärenden;
 - 7) kostnad för — — — till kyrkofonden;
 - 8) belopp, som — — — avlöningen bidraga;
 - 9) kostnad för — — — kyrkliga ändamål.
-

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1962.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 1 § 2 mom. lagen den 29 juni 1951 (nr 570)
angående pastorats deltagande i kostnaderna för församlingsprästersnas
avlöning (prästlönekostnadslag)

Härigenom förordnas, att 1 § 2 mom. lagen den 29 juni 1951 angående
pastorats deltagande i kostnaderna för församlingsprästersnas avlöning
(prästlönekostnadslag)¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

Nuvarande lydelse:

1 §.

2 mom. Med församlingspräst
— — — å församlingsprästtjänst.

Föreslagen lydelse:

1 §.

2 mom. Med församlingspräst
— — — å församlingsprästtjänst.

Såsom församlingspräst anses
jämväl präst, vilken övergått till
prästerlig övergångsbefattning och
innehar förordnande, som i första
stycket sägs.

Denna lag träder i kraft den 1
januari 1962.

¹ Senaste lydelse, se 1960: 631.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 10 februari 1961.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter *vissa frågor om anslag ur kyrkofonden m. m.* samt anför därvid följande.

I. Prästerliga övergångsbefattningar

1. Inledning

Genom riksdagens bifall (rskr 1957: 388) till Kungl. Maj:ts proposition 1957: 153 har beslut fattats om att genomföra ny indelning och tjänsteorganisation för de territoriella pastoraten. Beslutet innehåller i första hand riktlinjer och normer för den nya indelningen och organisationen samt grunder för inplacering av kyrkoherde- och komministertjänster i lönegrad.

Däremot har genom 1957 års riksdagsbeslut ställning endast i begränsad mån tagits i fråga om sättet att lösa de organisatoriska problem av övergångsnatur, som är förbundna med reformen. Med lösningen av vissa spörsmål av sådan art ansågs nämligen böra anstå någon tid. Anledningen härtill var främst, att resultatet av det samtidigt pågående arbetet på en ny lag om prästval borde avvaktas, innan förslag om tillfällig lagstiftning förelades riksdagen.

Sedan denna lagstiftningsfråga lösts genom utfärdandet av lagen om prästval den 25 oktober 1957 (nr 577), vilken trätt i kraft den 1 juli 1958, upptogs till behandling frågan om behovet av tillfällig lagstiftning, som — med undanskjutande av eljest gällande regler för tillsättning av kyrkoherde- och komministertjänster — skulle göra det möjligt att omplacera präster, vilkas tjänster blir indragna vid nyindelningen. I propositionerna 1958: 146 och 1958: B 20 förelades 1958 års riksdagar förslag till sådan tillfällig lag-

stiftning. Sedan sistnämnda proposition bifallits (rskr 1958: B 96) samt kyrkomötet samtyckt till lagförslaget (skr 9), utfärdades lagen den 17 oktober 1958 (nr 516) med särskilda bestämmelser om tillsättning av prästerliga tjänster vid nyindelning av riket i pastorat. Enligt denna lag kan Kungl. Maj:t tillsätta kyrkoherde- eller komministertjänst, som vid nyindelningen är ledig, utan föregånget val genom att förflytta kyrkoherde eller komminister, vars tjänst indrages, till tjänsten. Lagen har trätt i kraft den 1 januari 1960.

I propositionen 1957: 153 nämndes även andra övergångsanordningar, som bedömdes bli nödvändiga i samband med att indelningsreformen genomföres, nämligen förtidspensionering och inrättande av särskilda prästerliga övergångsbefattningar. Beträffande övergångsbefattningarna uttalade dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, att den närmare författningsregleringen — vilken bland annat påkallade ändring i lagstiftningen på det kyrkligt-ekonomiska området — borde anstå till tidpunkt närmare reformens ikraftträdande.

Denna tidpunkt har inte bestämts genom 1957 års riksdagsbeslut. I propositionen 153 anförde departementschefen endast, att den nya indelningen och organisationen torde kunna träda i kraft tidigast den 1 januari 1961.

Jag får nu anmäla att förberedelsearbetet för att genomföra indelningsreformen fortskridit så långt, att reformen avses kunna genomföras vid kommande kalenderårsskifte 1961/62. Med anledning härav får jag här till behandling upptaga frågan om inrättande av särskilda prästerliga övergångsbefattningar. Innan så sker vill jag i korthet erinra om innehållet i de beslut i indelningsfrågan, som fattats av 1957 och 1958 års riksdagar.

Riksdagsbeslutet om reform av pastoratsindelningen

Syftet med reformen av pastoratsindelningen och tjänsteorganisationen i pastoraten angavs i propositionen 1957: 153 främst vara att få till stånd en lämpligare fördelning av det nuvarande totala antalet prästtjänster. I propositionen redogjordes för ett utkast som pastoratsindelningssakkunniga uppgjort till ny indelning och organisation liksom för ett inom ecklesiastikdepartementet utarbetat utkast härtill. Enligt sistnämnda utkast skulle kyrkoherdetjänsterna minskas med omkring 170, kyrkoadjunktstjänsterna i motsvarande mån ökas och komministertjänsterna i stort sett bli oförändrade till antalet.

Enligt riksdagsbeslutet år 1957 skall pastoratsindelningsreformen genomföras i stort sett samtidigt för hela riket. Undantag från principen om samtidighet förutsattes endast bli behövligt för enstaka pastoratsdelningar, som också innebär församlingsdelning och som inte hinner förberedas till dagen för det allmänna ikraftträdandet.

Om de vid reformen nödvändiga övergångsanordningarna anmärkte departementschefen i 1957 års proposition, att det syntes vara av värde för såväl prästerskapet och församlingarna som de myndigheter, vilka skulle förbereda reformen, att huvuddragen av dessa anordningar då fixerades. På grundval av ett särskilt betänkande — i det följande omnämnt som delbetänkandet — som år 1954 avgavs av prästvalskommittén¹ framlades därför vissa förslag angående *vakantsättning* av tjänster, *förflyttning* av präster, *förtidspensionering* och *inrättande av övergångsbefattningar*. I sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 175) över propositionen förklarade statsutskottet sig inte ha något att invända mot vad departementschefen anförde och föreslagit i dessa avseenden.

Innehållet i de ställningstaganden, som år 1957 sålunda gjordes i fråga om övergångsanordningar, var i korthet följande (sidhänvisningarna avser prop. 1957: 153).

Vakantsättning (s. 47—50). I fråga om vakantsättning av lediga tjänster såsom församlingspräst anförde departementschefen, att sedan sommaren 1951 vissa ledigblivna kyrkoherde- och komministertjänster vakantsatts och att 150—200 kyrkoherdetjänster bedömdes vara vakantsatta vid reformens genomförande. Antalet vakantsatta komministertjänster beräknades uppgå till åtminstone 100. Föredraganden uttalade, att det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att pröva om och i vilken omfattning en mera allmän vakantsättning borde ske.

Förflyttning (s. 50—52). Departementschefen framhöll, att i de fall en kyrkoherde- eller komministertjänst indrogs vid reformen, var förflyttning av prästen till annan ordinarie prästtjänst som regel den naturligaste åtgärden. Förutsättningarna för en förflyttning borde därför undersökas, innan någon annan lösning övervägdes. På sätt prästvalskommittén föreslagit borde genom en tidsbegränsad lagstiftning Kungl. Maj:t kunna genom förflyttning tillsätta ordinarie församlingsprästtjänster, som var lediga vid tiden för indelningsreformen. Departementschefen beräknade att högst ett hundratal kyrkoherdar skulle behöva förflyttas.

Förtidspensionering (s. 52—54). I en omfattning som — med hänsyn bland annat till rådande prästbrist — borde bli strängt begränsad, kunde rätt att avgå med förtidspension medges präst. Eljest gällande förutsättningar för sådan avgång kunde därvid i viss mån efterges.

Övergångsbefattningar (s. 54—62). För präster, vilkas tjänster indrogs vid reformen, skulle i mån av behov inrättas »övergångsbefattningar». Präst, som överfördes till övergångsbefattning, skulle vara skyldig att uppehålla prästtjänst liksom att låta sig utnämna till ordinarie sådan tjänst. Under vissa förutsättningar kunde präst få behålla sin tjänstebostad. Prästen skulle vara tillförsäkrad övergångsarvode och tjänstepensionsrätt.

¹ Ang. detta betänkande se prop. 1957: 153 s. 4.

Riksdagsbeslutet om förflyttning av präster vid indelningsreformen

Såsom jag inledningsvis erinrat antog 1958 års B-riksdag ett lagförslag med särskilda bestämmelser om tillsättning av prästerliga tjänster vid nyindelnings av riket i pastorat. Lagen innehåller regler, som gör det möjligt att samtidigt för hela riket genomföra en omreglering av pastoratsindelingen och den församlingsprästerliga tjänsteorganisationen. Ett i vissa avseenden annat förfarande än vad som föreskrives i lagen om prästval skall tillämpas. Kungl. Maj:t äger sålunda utan föregånget val tillsätta kyrkoherde- eller komministertjänst, som är ledig då omregleringen genomföres, genom att till tjänsten förflytta präst, vars tjänst indrages. Även efter omregleringens genomförande kan Kungl. Maj:t vid s. k. tredjegångstill-sättning av tjänst till denna förflytta kyrkoherde eller komminister, vars tjänst indragits utan att prästen erhållit annan sådan tjänst.

Mot de i lagen angivna möjligheterna att förflytta präst svarar bestämmelserna i 12 § prästlönereglementet om skyldighet för ordinarie präst att låta sig förflytta till annan ordinarie tjänst, som avses i reglementet.

I propositionen 1958:146, varigenom lagförslaget förelades riksdagen, erinrades om att Kungl. Maj:t sedan år 1951 förordnat om vakantsättning av sådana ledigblivna kyrkoherde- och komministertjänster, vilkas bibehållande vid indelningsreformen syntos osannolik. Härmed hade man velat begränsa antalet av de fall, då man vid reformens genomförande måste kräva förflyttning. För egen del anslöt jag mig helt till det i 1954 års delbetänkande upptagna förslaget att alla lediga tjänster skulle kunna komma ifråga för tillsättning genom förflyttning — alltså oavsett tjänstens lönegrad och oavsett om eljest skulle ha förelegat s. k. tredjegångstill-sättning eller inte. Ledig tjänst borde också kunna tillsättas genom förflyttning av präst från annat stift. Härom kunde ingen tvekan råda, sedan stiftsbandet avskaffats. Härefter berörde jag spørsmålet om naturlig avgång och vakantsättning under åren fram till dess reformen genomföres. Jag anförde därvid bland annat följande.

Den 1 januari 1958 var 142 kyrkoherdetjänster och 88 komministertjänster vakantsatta. Med fortsatt vakantsättning efter hittills tillämpade riktlinjer kommer — enligt beräkningar som jag låtit göra — den 31 december 1960 att vara vakantsatta minst 190 kyrkoherde- och 100 komministertjänster. För kyrkoherdetjänsternas del kan sålunda en formell balans väntas uppstå mellan minskningen av antalet tjänster och vakantsättningen.

Jag erinrade härefter om att det förutsatts, att reformen skulle föregås av en i princip allmän vakantsättning av ledigblivna tjänster. Till följd härav beräknade jag ett ytterligare tillskott av lediga kyrkoherdetjänster, som skulle stå till Kungl. Maj:ts disposition, av minst 40.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr B 8) hade första lagutskottet ingen erinran mot de gjorda uttalandena.

Jag anholder nu att få övergå till att behandla spørgsmålet om inrættande av særskilda præsterlige overgængsbeftættninger.

2. Præstvalskommittén

Förändringar i den församlingspræsterlige organisationen har hittills gjorts utan att overgængsstat, indragingsstat eller liknende anordning anvænts.

Nyss har erinrats om den skyldighet att låta sig förflytta till annan tjenst, som ålagts församlingspræst genom 12 § præstlønereglementet. I 13 § samma reglemente stadgas, at præst er skyldig at avgå fra sin tjenst under förutsættninger, som anges i gældende tjenstepensionsbestæmmelser eller som eljest kan gælde på grund af bestæmmelser, som antagits af Kungl. Maj:t och riksdagen.

Præstvalskommittén har såvæl i delbetænkandet som i sitt slutbetænkande »Præstvalslag» (SOU 1956: 30) behandlat spørgsmålet om at overføre præst på specialstat til følge af organisatoriske forændringer eller andre orsaker. Kommittén diskuterar därvid olika möjligheter att, i de fall förflyttningsinstitutet inte kan användas, overføre præst til sådan stat eller liknende anordning.

Kommittén påpekar inledningsvis at ett som »Allmænne indragingsstaten» betecknat forslagsanslag finns uppført under riksstatsens tolfte hovedtitel. Fra dette anslag utgår løner til blandt annat borgmæstere och rådmæn, vilkas tjenester indragits i samband med at stæder lagts under landsræt, samt distriktslantmættere, hæradskskrivere, landsfiskaler och egnahemsdirektører, vilka overføres på indragingsstat vid organisationsforændringer. For dessa beftættningshavere har i princip gælt at de bibehællts ved sine avløningsfœrmåner. Samtlige har helt befriats fra tjenstgøringsskyldighed.

Kommittén erinarer hærefter om at instituttet overgængsstat kommit til anvændning i væsentligt stœrre omfættning æn indragingsstaterne. Ved den fortlœpande forændring, som den civile statsforvaltningen er fœremål for, har det normale medlet at komme til rætta med overtalig personal varit at overføre beftættningshaverne på overgængsstat. Då tjenstemæn overføres på overgængsstat, har han — til skillnad fra vad som gæller for indragingsstat — regelmæssigt ålagts full tjenstgøringsskyldighed inom samma eller nærliggende forvaltningsområde. Undantagsvis har ældre tjenstemæn ansetts kunne overføres uden tjenstgøringsskyldighed. Tjenstemænnen har som regel bibehællts ved tidligere avløningsfœrmåner.

Inom försvarsvæsendet finns, anför kommittén vidare, særskilda disponibilitets- och avgængsstater til vilka — blandt annat af hænsyn til statsens interessen — beftættningshavere kan overføres. Avgængsstat finns også inrættet for beftættningshavere ved polis- och æklagarvæsendet. Kommittén opplyser slutligen, at inom utrikesforvaltningen har behovet at ævføre tjenstemæn fra aktiv stat tillgodosetts genom en enhetlig anordning, disponibilitetsstat, til vilken tjenstemæn oavsett ænledningen — organisationsforændringer eller personlig olæmplighed — kan overføres.

Kommittén erinrar vidare om att 1946 års prästlönekommitté i sitt principbetänkande (SOU 1948: 44) uttalat, att frågan om en anordning på det prästerliga området, som motsvarade nyssnämnda avgångsstat, vore förtjänt av övervägande. Till en sådan stat kunde överföras präst, som av olika skäl inte kunde utöva sitt kall tillfredsställande. I 1949 års proposition i prästlönefrågan (nr 204) uttalade föredragande statsrådet, att spörsmålet borde närmare utredas i annat sammanhang. Riksdagen anslöt sig till detta uttalande (SL¹U 2, rskr 399). Då förslag till nytt prästlönereglemente underställdes 1951 års riksdag framhölls det angelägna i att en särskild prästerlig avgångsstat kom till stånd (prop. 156, SL¹U 2, rskr 321).

Prästvalskommittén föreslår att *prästerliga disponibilitetsbefattningar* skall inrättas. Med dessa skall regleras såväl förhållanden, vilka sammanhänger med indelningsreformen, som framdeles uppkommande situationer av organisatorisk eller personlig art. Sin slutliga utformning har kommitténs förslag fått i ett i slutbetänkandet intaget förslag till kungörelse om prästerliga disponibilitetsbefattningar, till vilket torde få hänvisas (SOU 1956: 30 s. 36 och 118—138).

Vad beträffar präst, vars tjänst indrages vid indelningsreformen, skall han enligt kommitténs förslag kunna överföras till disponibilitetsbefattning i följande fall:

a) annan ordinarie församlingsprästtjänst, vartill prästen lämpligen kan förflyttas, står vid indragningen inte att uppbringa;

b) kyrkoherde har vid indragningen funnits böra — med eller utan omstationering — åtminstone tills vidare placeras på komministertjänst utan att förflyttning i löneteknisk bemärkelse till denna tjänst har ansetts böra ske;

c) kyrkoherde eller komminister, vars tjänst indrages och ersättes med kyrkoadjunktstjänst, föredrar att uppehålla denna tjänst framför att bli förflyttad till annan ort och denna önskan finnes på grund av föreliggande speciella förhållanden böra tillmötesgå;

d) präst, vars tjänst indragits, överföres till disponibilitetsbefattning för att på försök uppehålla annan församlingsprästtjänst.

Förslaget att behovet av övergångsstat — eventuellt indragningsstat — och avgångsstat skall tillgodoses med en enhetlig anordning, kallad prästerliga disponibilitetsbefattningar, motiveras av kommittén med i huvudsak följande synpunkter.

Det måste för prästen te sig nedsättande att bli överförd på en renodlad avgångsstat. Förslaget gör det möjligt att reglera ämnet enklare i författningsväg än som skulle krävas, om flera skilda specialstater inrättas. Termen övergångsstat är måhända naturligare, om det är fråga om att anordna stater av övergångskaraktär i de särskilda pastoraten. En sådan anordning får dock anses utesluten, eftersom inte någon stat fastställs för kyrkofonden. Att konstruera en övergångsstat skulle därför nödvändiggöra en omfattande, principiell omläggning av rättsreglerna rörande kyrkofonden.

Beträffande konstruktionen av de prästerliga disponibilitetsbefattningarna m. m. innebär kommitténs förslag huvudsakligen följande.

Beslut om att överföra präst till disponibilitetsbefattning skall meddelas av Kungl. Maj:t, som i samband därmed, enligt av riksdagen godkända grunder, förordnar om inrättande av befattningen. Något visst antal befattningar skall inte finnas inrättade, utan varje befattning inrättas först, då ett konkret behov uppkommer. Har präst överförs till disponibilitetsbefattning, är han skyldig att låta sig utnämna till innehavare av ordinarie tjänst, som avses i prästlönereglementet. Genom sådan utnämning avgår prästen från disponibilitetsbefattningen. Detsamma skall gälla, om prästen utses till innehavare av annan ordinarie tjänst, vid vilken utgår avlöning enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser, såvida inte Kungl. Maj:t i visst fall medger annat. Kungl. Maj:t skall kunna tillsätta ordinarie prästerlig tjänst genom att till innehavare utse präst, som överförs till disponibilitetsbefattning. Sådan präst skall vara skyldig att, om Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, domkapitlet det förordnar, uppehålla i prästlönereglementet avsedd tjänst.

Kommittén föreslår följande löneförmåner till präst, som överförs till disponibilitetsbefattning.

Prästen skall åtnjuta disponibilitetsarvode. Detta skall utgå under tid, då han inte är förordnad att uppehålla i prästlönereglementet avsedd tjänst. Arvodet skall motsvara lönen i ortsgrupp 2 i den löneklass, som prästen tillhört i sin tidigare tjänst eller vari han genom att uppehålla tjänst blivit förflyttad. Då prästen uppehåller sådant förordnande, skall han åtnjuta samma avlöningsförmåner, som enligt prästlönereglementet skulle ha tillkommit honom, om han alltjämt innehåft den tidigare tjänsten och förordnandet meddelats jämlikt 7 § prästlönereglementet.

I pensionshänseende skall präst, som överförs till disponibilitetsbefattning, enligt förslaget behandlas som om han även efter överförandet innehåft och utövat sin tidigare tjänst.

Kommittén föreslår vidare vissa bestämmelser angående förmånen av tjänstebostad.

För det fall att kyrkoherde eller komminister, som överföres till disponibilitetsbefattning, förordnas att på samma ort uppehålla kyrkoadjunkts-tjänst, skall domkapitlet kunna besluta, att bostaden skall förbli tjänstebostad för prästen, så länge denne uppehåller kyrkoadjunktstjänsten. Kommittén förutsätter, att domkapitlet inhämtar pastoratets yttrande i saken, men anser det inte lämpligt att beslutet göres beroende av pastoratets samtycke.

Om kyrkoherde, som överföres till disponibilitetsbefattning, förordnas att på samma ort uppehålla en komministertjänst, får han antagas komma att ha samma tjänstebostad som tidigare. I detta fall liksom i det nyss angivna skall bostadsavdrag och bränslekostnadsgottgörelse beräknas som om prästen alltjämt innehade sin tidigare tjänst.

I fråga om gäldandet av lönekostnaderna för präst, som överförs till disponibilitetsbefattning, anför kommittén i huvudsak följande.

Under tid då präst som överförs till disponibilitetsbefattning inte är förordnad att uppehålla församlingsprästtjänst, måste samtliga kostnader för hans avlöningsförmåner åvila kyrkofonden. Har prästen sådant förordnande, överensstämmer det bäst med grunderna för finansieringen av prästerskapets avlöning, att dessa kostnader åvilar det pastorat, vari han uppehåller tjänst. Pastoratet bör därvid ha att svara även för de merkostnader, som kan uppstå genom att församlingsprästtjänst uppehålls av präst, som överförs till disponibilitetsbefattning. Dessa merkostnader torde i allmänhet bli förhållandevis små. Erinras må att pastorat ansetts böra svara för kostnaderna för avlöande av såväl tjänstledig församlingspräst som dennes vikarie samt att pastorat enligt gällande bestämmelser har att bestrida de merkostnader, som kan uppkomma genom att undantagsvis till vikarie på viss tjänst förordnas präst, som uppbär högre avlöning. Efter den effektivisering av den särskilda kyrkliga skatteutjämningen, som skett genom kyrkomusiker- och prästlönereformerna utan höjning av maximum för församlingsavgifterna, synes man inte av hänsyn till pastoraten behöva tveka om att låta dem i första hand stå för dessa kostnader. I de fall då uppkomsten av kostnaderna sammanhänger med att församlingens dittillsvarande, valde präst får i en eller annan form kvarstanna, framstår regeln som i särskild grad naturlig. Avgörande har dock för kommittén varit att finansieringsbestämmelserna härigenom blir enklare. Inte utan starka skäl bör det redan nu så komplicerade avräkningsförfarandet mellan pastoraten och kyrkofonden göras än mera invecklat.

Kommittén föreslår således att pastorat, vari en till disponibilitetsbefattning överförd präst uppehåller församlingsprästtjänst, skall ha att svara för de avlöningsförmåner, som avses i 3 § 2 mom. prästlönekostnadslagen¹.

Kommittén påpekar slutligen, att då indelningsreformen träder i kraft kan förmodas komma att kvarstå ett fåtal ordinarie präster, vilka inte övergått på 1951 års prästlönereglemente. Skulle i något enstaka fall befinnas erforderligt att överföra dylik präst »på gammal stat» till disponibilitetsbefattning, torde enligt kommitténs åsikt bland annat följande böra iakttagas.

Prästen skall äga åtnjuta disponibilitetsarvode motsvarande sammanlagda beloppet av dels — med smärre undantag — de kontanta avlöningsförmåner, som skulle ha tillkommit honom, om han fortfarande innehaft sin tidigare tjänst, och dels viss ersättning för mistad bostads- eller hyresersättningsförmån. Kommittén understryker, att prästen inte har rätt att behålla prästgård. Eftersom prästen inte är underkastad förflyttningsskyldighet, bör inte utkrävas tjänstgöringsskyldighet i annan befattning. Skulle präst mottaga förordnande att uppehålla tjänst, som avses i prästlönereglementet, torde han under vissa betingelser vara berättigad till tjänstgörings-traktamente och vikariatsersättning. Disponibilitetsarvode till präst på

¹ Lagrummet ändrat sedan betänkandet avgavs, se SFS 1960: 631.

gammal stat måste enligt kommitténs åsikt helt belasta kyrkofonden, såvida inte prästen uppehåller församlingsprästtjänst. Kommittén har funnit det inte vara nödvändigt att i författningstext reglera överförandet av präst på gammal stat till disponibilitetsbefattning.

3. Yttranden

Förslaget om inrättande av disponibilitetsbefattningar har efter remiss avstyrkts av *kammarkollegiet*, *statskontoret* och *riksräkenskapsverket*, vilka anser att skilda specialstater bör inrättas för tillgodoseende av ifrågasvarande behov. Ämbetsverken anser, att frågan om en specialstat för olämpliga präster bör lösas i samband med att motsvarande problem behandlas för andra personalgrupper. Helt avstyrkande yttrande har vidare avgivits av *Svenska pastoratens riksförbund*.

Andra remissinstanser, som yttrat sig i frågan, accepterar disponibilitetsbefattningarna, i flera fall dock med särskilda förbehåll. *Domkapitlen i Uppsala* och *Värjö* uttalar således, att användningen synes böra begränsas så långt det är möjligt. *Domkapitlet i Göteborg* tillstyrker endast i den mån anordningen är nödvändig med hänsyn till pastoratsindelningens genomförande och då blir av tillfällig natur. Liknande förbehåll har gjorts av *domkapitlet* och *stiftsnämnden i Strängnäs*. *Statens lönenämnd* anser, att frågan om överförande till disponibilitetsstat av andra än organisatoriska skäl är av sådan principiell betydelse att den bör prövas i ett vidare sammanhang. *Domkapitlen i Härnösand* och *Luleå* ävensom *Svenska prästförbundet* avstyrker i sin tur, att institutet tages i anspråk av organisatoriska skäl.

Vad angår den av kommittén föreslagna författningsregleringen tillstyrker *statskontoret* att överförd präst bör tillförsäkras lön efter de normer, som kommittén förordat. Detta ämbetsverk och *riksräkenskapsverket* framhåller vikten av att föreskriften om tjänstgöringsskyldighet regelmässigt utnyttjas. *Statens lönenämnd* — som också anser att tjänstgöringsskyldighet alltid kan och bör utkrävas — uttalar med instämmande av *kammarkollegiet*, att om prästen befriats från tjänstgöring, bör han under »overksam tid» erhålla samma löneförmåner som i sin tidigare tjänst.

Vad rör tjänstebostadsförmånen för präst som överförs, ger *domkapitlet i Linköping* sitt bestämda stöd åt förslaget att gammal prästgård övergångsvis skall förbli tjänstebostad, om prästen kvarstannar och bestrider i pastoratet inrättad kyrkoadjunktstjänst. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* anser det böra tagas under övervägande, om inte rätt att behålla prästgård bör göras beroende av församlingens yttrande i frågan. I samma riktning har *Kyrkobrödernas konventsråd i Värjö stift* uttalat sig. *Stiftsnämnden i Göteborg* är inte övertygad om att pastoraten utan vidare accepterar kommitténs tanke, när skyldighet inte åligger dem att hålla tjänstebostad.

I fråga om gäldandet av lönekostnaderna har framställts erinringar endast mot att pastorat skall bestrida vissa merkostnader. *Kammarkollegiet* anför att det synes obilligt att ålägga vederbörande pastorat skyldighet att gälda merkostnaderna, vilka rätteligen bör åvila kyrkofonden. Vad kommittén anför om mera enkla finansieringsbestämmelser synes kollegiet inte utgöra tillräcklig anledning att låta pastoratet svara för dessa kostnader. Det torde i allmänhet bli fråga om relativt långvariga förordnanden, där behovet av förenkling av bestämmelserna inte är lika påtagligt som vid upprepade kortvariga förordnanden.

Samma ståndpunkt har intagits av *länsstyrelsen i Kronobergs län* och *Värjö stifts pastoratsförbund*. Förbundet befarar att de föreslagna reglerna kan vålla irritation i s. k. självförsörjande pastorat.

4. Frågans behandling vid 1957 års riksdag

I *propositionen 1957:153* anförde dåvarande departementschefen i hudsak följande.

Vid vittgående organisationsreformer inom den statliga förvaltningen har man vanligen inte kunnat helt undgå att överföra tjänstemän på övergångsstat. Försiktigheten synes mig bjuda att man räknar med att ett behov av sådan stat gör sig gällande vid pastoratsindelningsreformens genomförande. I detta hänseende ansluter jag mig alltså i sak till prästvalskommitténs ståndpunkt.

Beträffande åter lämpligheten av att nu inrätta något som motsvarar de på vissa förvaltningsområden förekommande avgångsstaterna är jag mera tveksam. Kommitténs förslag är här föranlett av att riksdagen år 1951 — i sammanhang med införande av förflyttningsskyldighet för präster av andra skäl än organisatoriska — uttalade att det vore angeläget att en särskild prästerlig avgångsstat komme till stånd efter förebild av de motsvarande stater, som finns inrättade inom utrikesförvaltningen, försvarsväsendet och polisväsendet. Också enligt min mening kan det inträffa fall, då det vore av stort värde att ha tillgång till en annan åtgärd än förflyttning av präst till annan församlingsprästtjänst. Å andra sidan talar, såsom flera remissmyndigheter framhållit, skäl emot att man upptager detta spörsmål till isolerat bedömande för prästerskapet.

Departementschefen förordade i stället att en renodlad övergångsstat eller däremot svarande anordning inrättades. Han ansåg, att åtminstone tills vidare hänsyn inte behövde tagas till andra förhållanden än dem, som omedelbart sammanhänge med den allmänna indelningsreformen.

Departementschefen förklarade sig dela prästvalskommitténs åsikt att det inte stämde väl överens med kyrkofondens konstruktion att inrätta en övergångsstat. Syftet med en övergångsstat torde i stället kunna uppnås genom att införa särskilda *övergångsbefattningar*. Inrättandet av dylika befattningar krävde vissa ändringar i kyrkofondslagen. Förslag om de ändringar i denna lag, som indelningsreformen påkallade, ansåg föredraganden

böra underställas riksdagen i ett senare sammanhang. Också med andra lagändringar borde anstå.

Emellertid ansåg departementschefen att grunderna för institutet i ett par hänseenden syntes vara av så stort intresse, att de borde fastställas i samband med att beslut fattades om indelningsreformen. Han anförde därvid i huvudsak följande.

Det borde fastslås att präst, som överfördes till övergångsbefattning, skulle vara skyldig att uppehålla i prästlönereglementet avsedd tjänst liksom att låta sig utnämna till ordinarie sådan tjänst. Vidare borde överförd präst, som hade tjänstebostad och som förordnades att på samma ort uppehålla kyrkoadjunktstjänst, få behålla tjänstebostaden, så länge han uppehöll kyrkoadjunktstjänsten. Vad beträffar de kontanta avlöningsförmånerna måste såsom huvudregel gälla, att prästen under tid då han uppehöll tjänst fick lön såsom om han erhölet förordnandet innan han överfördes. Likaså måste prästen under tid, då han saknade sådant förordnande, vara berättigad till lön efter den lönegrad som han innehade före överförandet. Detaljutformningen av huvudreglerna syntes böra övervägas ytterligare. Spörsmålet om fördelningen mellan pastorat och kyrkofonden av kostnader för avlöningsförmåner åt överförd präst, som uppehöll församlingsprästtjänst, ansågs såsom omedelbart sammanhängande med ändringar i prästlönekostnadslagen och kyrkofondslagen inte lämpligen böra upptagas för det dåvarande.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 175) över propositionen förklarade statsutskottet, att det inte hade något att invända mot vad departementschefen i förevarande avseenden anfört och föreslagit.

5. Departementschefen

Vid 1957 års riksdag fattades beslut om en allmän reform av pastoratsindelningen och den församlingsprästerliga organisationen i enlighet med förslag som framlagts i propositionen 1957: 153. Förberedelsearbetet för att genomföra reformen har nu fortskridit så långt, att reformen avses kunna bli genomförd vid kalenderårsskiftet 1961/62.

Beslutet om pastoratsreformen innehåller inte bara grunder för blivande indelning och tjänsteorganisation utan också vissa principiella ställningstaganden angående de anordningar av övergångsnatur, som fordras för att genomföra reformen. På grundval av ett sådant beslut har 1958 års B-riksdag antagit propositionen 1958: B 20 med förslag till en tidsbegränsad lagstiftning, genom vilken Kungl. Maj:t ges möjlighet att förflytta ordinarie församlingspräster, vilkas tjänster indrages, till sådana tjänster, som är lediga vid tiden för omregleringen. Också vid senare tidpunkt kan enligt denna lagstiftning Kungl. Maj:t vid s. k. tredjegångstillsättning av ordinarie tjänst till denna förflytta präst, vars tjänst indragits vid omregleringen utan att prästen då erhölet annan tjänst.

I fråga om särskilda övergångsbefattningar fattades år 1957 principbeslut

om att sådana skall kunna inrättas för präster, vilkas tjänster indrages vid omregleringen och vilka inte då kan förflyttas till annan ordinarie tjänst eller förtidspensioneras. I beslutet drogs vissa grundlinjer upp för denna anordning i vad gäller prästs tjänstgöringsskyldighet och avlöningsförmåner samt rätt till tjänstebostad, men samtidigt ansågs att den närmare författningsregleringen för övergångsbefattningarna skulle anstå till tidpunkt närmare reformens ikraftträdande.

Den naturligaste åtgärden beträffande präst, vars tjänst indrages, är — såsom tidigare anförts — som regel att förflytta honom till annan tjänst. I vad mån andra åtgärder skall behöva tillgripas i samband med att den nya tjänsteorganisationen genomföres, måste därför bedömas med beaktande av den omfattning, i vilken prästerna kan förflyttas i samband med omregleringen.

I propositionen 1957:153 erinrade min företrädare i ämbetet om att Kungl. Maj:t sedan år 1951 förordnat om vakantsättning av sådana ledigblivna kyrkoherde- och komministertjänster, vilkas bibehållande vid indelningsreformen syntes osannolik. Vid följande års riksdagsbehandling av frågan redovisade jag i propositionen 1958:146 flera omständigheter, som bidrar till att vakantsättningen av ordinarie prästtjänster kommer att ha nått längre vid reformens genomförande än som från början antogs. Utifrån vissa beräkningar bedömde jag, att på grundval av de dittills tillämpade riktlinjerna för vakantsättningen en formell balans skulle uppstå mellan den avsedda minskningen av antalet kyrkoherdetjänster och omfattningen av vakantsättningen av dylika tjänster. Emellertid hade år 1957 förutsatts, att en mera allmän vakantsättning skulle föregå reformen, och med beaktande härav räknade jag med ett ytterligare — inte obetydligt — tillskott på lediga tjänster. Jag fann mig därför kunna uttala, att förflyttning av präst till annan tjänst skall kunna ske i större utsträckning och genom mindre ingripande åtgärder än som från början förutsattes.

Enligt nu tillgängliga uppgifter var den 1 januari 1961 230 kyrkoherdetjänster (142 den 1/1 1958) och 128 komministertjänster (88 den 1/1 1958) vakantsatta. I enlighet med vad som förutsattes år 1957 har beslut fattats om en mera allmän vakantsättning av tjänster under innevarande år. Till följd härav beräknas ytterligare 37 kyrkoherdetjänster och 7 komministertjänster bli vakantsatta.

Den aktuella situationen beträffande vakantsättningen ger mig anledning att ytterligare understryka vad jag anförde i frågan år 1958. Som läget numera kan bedömas torde det sålunda kunna förväntas uppkomma ett mycket ringa behov av att inrätta övergångsbefattningar. Jag vill också erinra om att då principbeslutet om dylika befattningar fattades år 1957, så var det närmast av försiktighetsskäl, som man ansåg sig böra räkna med denna anordning. Enligt min uppfattning bör övergångsbefattningar inrät-

tas endast då mycket starka skäl talar mot att förflyttning kommer till stånd. Det torde således inte böra komma i fråga att präst överföres till övergångsbefattning blott för att avbida att en viss, för förflyttning lämplig tjänst blir ledig senare. Med hänsyn till det sagda bör övergångsbefattning kunna inrättas endast i de i prästvalskommitténs förslag upptagna typfallen a) och c), nämligen då — av särskilda skäl — annan tjänst, vartill prästen lämpligen kan förflyttas, inte står att uppbringa eller då kyrkoherde eller komminister på grund av speciella förhållanden bör få stanna i orten och uppehålla kyrkoadjunktstjänst.

I enlighet med de grunder jag sålunda förordat torde Kungl. Maj:t böra bemyndigas att efter prövning från fall till fall i mån av behov inrätta övergångsbefattningar för att till dessa överföra präster, vars tjänster indrages då pastoratsindelningsreformen genomföres. Dylik befattning skall vara att jämställa med ordinarie tjänst.

Vad härefter gäller spørgsmålet hur bestämmelserna om prästerliga övergångsbefattningar närmare skall utformas, anser jag att de av kommittén föreslagna reglerna om disponibilitetsbefattningar kan tjäna som förebild för författningsregleringen. Vad kommittén föreslagit synes i allt väsentligt kunna anpassas att gälla för övergångsbefattningar.

I 1957 års principbeslut har fastslagits, att innehavare av övergångsbefattning skall vara skyldig att uppehålla i prästlönereglementet avsedd tjänst. Självfallet bör denna skyldighet så långt möjligt också uttagas och förordnande bör därvid i första hand meddelas å församlingsprästerlig tjänst. Prästen är även skyldig att låta sig utnämna till i reglementet avsedd ordinarie tjänst. Det sistnämnda bör ses mot bakgrunden av det bemyndigande Kungl. Maj:t erhållit genom 1958 års särskilda lag att även efter indelningsreformen förflytta präst till ordinarie församlingsprästtjänst. Skyldigheten att mottaga ordinarie tjänst synes böra svara häremot, och jag vill därför föreslå, att den begränsas till att avse församlingsprästerlig sådan tjänst. Det torde ligga i sakens natur att prästen bereds tillfälle att yttra sig i förflyttningsärendet.

Utnämnes prästen till innehavare av ordinarie tjänst såsom församlingspräst eller till annan ordinarie tjänst, för vilken gäller av Kungl. Maj:t utfärdade avlöningsbestämmelser, skall prästen avgå från övergångsbefattningen, om inte Kungl. Maj:t annat medgiver. Då prästen utnämnts till innehavare av ordinarie församlingsprästtjänst, skall så anses som om han hela tiden innehaft sin tidigare ordinarie tjänst och flyttats direkt därifrån till den nya tjänsten. Har prästen under lång tid uppehållit vakantsatt tjänst, bör han efter medgivande av Kungl. Maj:t såsom sin tidigare ordinarie tjänst kunna få räkna den tjänst han uppehållit.

Enligt 1957 års riksdagsbeslut skall präst som överförs på övergångsbefattning äga rätt till ett övergångsarvode. Jag förordar att detta bestäm-

mes så, att det motsvarar lönen i den löneklass prästen tillhört i sin tidigare tjänst. Uppehåller prästen annan tjänst, bör han få tillgodoräkna sig tid för löneklassuppflyttning och arvodet bör höjas med hänsyn härtill. Arvodet bör, såsom skett vid tidigare liknande organisationsförändringar, anknytas till samma ortsgrupp för hela riket — med hänsyn till den ändring beträffande ortsgrupperna som träder i kraft den 1 januari 1962 — lämpligen ortsgrupp 3.

Förordnas prästen att uppehålla annan prästtjänst, bör vikariatsbestämmelserna i prästlönereglementet tillämpas som om han under förordnandet innehade sin tidigare tjänst. I förekommande fall bör därvid 15 § 5 mom. reglementet analogt tillämpas. Har prästen medgivits rätt att med övergångsbefattningen förena annan tjänst eller andra anställningar, för vilka gäller av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelser, bör för varje fall prövas om och i vad mån övergångsarvodet skall behållas.

I pensionshänseende bör, i huvudsak på sätt kommittén föreslagit, prästen behandlas som om han innehaft och utövat sin tidigare tjänst. Tjänstepensionsrätten bör därvid — i likhet med arvodet — i princip anknytas till stationeringsort tillhörande ortsgrupp 3.

Vad härefter gäller förmånen av tjänstebostad har vid 1957 års riksdagsbehandling av frågan fastslagits att präst, som förordnats att uppehålla kyrkoadjunktstjänst i samma ort som den, vari han dittills varit verksam, enligt domkapitlets bestämmande kan få behålla sin tjänstebostad, så länge förordnandet varar. Ett sådant beslut bör icke vara beroende av pastoratets samtycke, men pastoratet skall självfallet höras i ärendet.

Eljest torde prästen böra vara skyldig att avflytta från bostaden inom tid som stadgas i prästlönereglementet. Jag vill i sammanhanget peka på möjligheten av att prästen kan få förhyra prästgården, om denna i fortsättningen inte skall utgöra tjänstebostad.

Till vad kommittén föreslagit om bostadsavdrag och bränslekostnads-gottgörelse vill jag erinra om att 1952 års tjänstebostadsutredning den 23 november 1959 till chefen för civildepartementet överlämnat en promemoria med förslag till bland annat nya regler för hyressättning av tjänstebostäder. Förslaget, som bygger på uttalanden av chefen för civildepartementet i propositionen 1956: 116, lämnar utrymme för en friare anpassning av hyrans storlek och andra villkor till omständigheterna i det enskilda fallet. Göres de föreslagna reglerna tillämpliga på prästerliga tjänstebostäder, kommer nu gällande bestämmelser om bostadsavdrag m. m. att upphävas.

Jag finner det rimligt att ersättning för flyttningskostnad bör kunna medgivas i särskilda fall, då prästen överföres på övergångsbefattning, liksom också då han senare förordnas på eller utnämnes till innehavare av prästtjänst. Slutligen vill jag föreslå att traktamente och ersättning för resa i samband med att prästen skall uppehålla förordnande som församlingspräst ävensom begravningshjälp m. m. får utgå enligt vanliga normer.

Vad härefter angår det fåtal präster, som inte övergått på prästlönereglementet, kan det inte uteslutas att någon av dem bör överföras till övergångsbefattning i den mån detta är möjligt. I likhet med kommittén anser jag det inte nödvändigt att tynga författningstexten med de specialregler, som därvid skulle fordras. Kungl. Maj:t torde böra bemyndigas att i sådant fall besluta i huvudsaklig överensstämmelse med vad kommittén föreslagit.

Kostnaderna för de av mig förordade löneförmånerna bör, såsom kommittén ansett, i princip åvila kyrkofonden. Kommittén har vidare uttalat, att kostnaderna bör åvila pastoratet, då präst uppehåller församlingsprästtjänst. Även de merkostnader som kan uppstå, exempelvis om kyrkoherde förordnas att uppehålla kyrkoadjunktstjänst, bör enligt kommittén täckas av pastoratet. Flera remissinstanser har gjort invändningar mot sistnämnda förslag.

För egen del vill jag framhålla, att sedan förslaget framlades och remissbehandlades har en förändring skett beträffande fördelningen av kostnaden mellan kyrkofonden och pastoraten. På grundval av den vid föregående års riksdag antagna propositionen 101 har införts ett normallönekostnadssystem, enligt vilket den årliga avräkningen mellan kyrkofonden och pastoraten baseras på beräknade årslönekostnader utan beaktande i detalj av de verkliga kostnaderna. För att förenkla löneberäkningen vid vikariat har bestämts, att pastorat skall svara för lönekostnaderna endast om församlingsprästtjänst uppehålles av icke-ordinarie präst med vikariatslöneförordnande, men att kostnaderna eljest skall utgå ur kyrkofonden. Årslönekostnaden för tjänst, som uppehålles med vikariatslöneförordnande, beräknas per den 1 juli enligt vikariens löneklass.

Jag finner inte skäl föreligga att för de fall, då till övergångsbefattning överförd präst tjänstgör som församlingspräst, göra avsteg från de principer, som antogs av förra årets riksdag. Av dessa följer att kyrkofonden skall stå för lönekostnaderna vid ett förordnande mot vikariatsersättning på församlingsprästtjänst. Vid ett vikariatslöneförordnande har däremot pastoratet att svara för lönekostnaderna enligt reglerna i 3 § prästlönekostnadslagen. De s. k. tillskottspastoraten får i allmänhet upptaga hela denna kostnad i avräkningen med kyrkofonden.

Vad slutligen angår den merkostnad för kyrkofonden, som inrättande av övergångsbefattningar kan komma att medföra, torde det i betraktande av de av mig förordade grunderna härför kunna förutsättas, att kostnadsökningen för fonden inte blir av sådan omfattning, att den kan föranleda någon ändring av utdebiteringen för den allmänna kyrkoavgiften.

Inom ecklesiastikdepartementet har, i överensstämmelse med vad jag nu förordat, upprättats ett utkast till kungörelse om prästerliga övergångsbefattningar, som inrättas vid nyindelning av riket i pastorat, vilket utkast

torde som bilaga A få fogas vid statsrådsprotokollet. Kungl. Maj:t torde böra bemyndigas att utfärda bestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med detta utkast. I fråga om bestridandet av kostnaderna för avlöningsförmåner åt präster som överförts på övergångsbefattning kan — till följd av principerna för det nämnda normallönekostnadssystemet — författningsregleringen inskränkas till smärre ändringar i 6 § lagen om kyrkofond och 1 § 2 mom. prästlönekostnadslagen. Inom ecklesiastikdepartementet har utarbetats förslag härtill. I samband därmed har en justering av redaktionell natur företagits i förstnämnda lagrum.

Under åberopande av vad jag i det föregående anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att vid nyindelningen av riket i pastorat inrätta prästerliga övergångsbefattningar i enlighet med av mig i det föregående förordade grunder;

2) antaga inom ecklesiastikdepartementet upprättade förslag till ändrad lydelse av 6 § lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond och av 1 § 2 mom. lagen den 29 juni 1951 (nr 570) angående pastorats deltagande i kostnaderna för församlingsprästernas avlöning (prästlönekostnadslag);

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser och vidtaga åtgärder i övrigt, som fordras med avseende å förutnämnda övergångsbefattningar.

II. Vissa anslag ur kyrkofonden m. m.

1. Biskoparnas representationsbidrag

Kostnaderna för avlöningsförmåner åt biskoparna bestrides ur kyrkofonden jämlikt 6 § andra stycket 1) lagen om kyrkofond. I 29 § 6 mom. prästlönereglementet stadgas, att biskop äger — utöver sin lön — uppbära representationsbidrag, ärkebiskopen med 9 000 kronor, biskopen i Lunds stift med 5 000 kronor och annan biskop med 3 000 kronor för år räknat. Nämnade belopp är oförändrade sedan prästlönereglementets ikraftträdande den 1 januari 1952.

Med hänsyn till att kostnaderna för representation under senare år ökat till följd av stegrade levnadskostnader och höjda löner för ekonomipersonal och övrig hushållshjälp, föreslår jag nu en höjning av ifrågavarande bidragsbelopp. Jag förordar, att representationsbidragen från och med budgetåret 1961/62 bestämmas till 18 000 kronor för ärkebiskopen, 10 000 kronor för biskopen i Lunds stift och 6 000 kronor för annan biskop, allt för år räknat.

2. Avlöningsbidrag till sjömanspräster

Ur kyrkofonden utgår för närvarande till svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse jämlikt 6 § andra stycket 4) kyrkofondslagen elva bidrag, vart och ett å 16 800 kronor, för avlönande av präster, som är anställda i styrelsens tjänst i utlandet.

Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse upprepar i sin framställning om anslag ur kyrkofonden för budgetåret 1961/62 sin tidigare gjorda ansökning om bidrag till avlönande av ytterligare två sjömanspräster. Styrelsen anholder vidare dels om höjning av nu utgående bidrag från 16 800 kronor till i runt tal 18 500 kronor med hänsyn till 1960 och 1961 års lönehöjningar, dels om retroaktivt tillägg till nu utgående bidrag för tiden den 1 januari 1960—den 30 juni 1961 med 1 690 kronor per bidrag. Av framställningen inhämtas, att styrelsen under budgetåret 1959/60 avlönat sammanlagt 19 i utlandet stationerade präster, varav elva med bidrag från kyrkofonden, och av egna medel bestritt utgifterna för tio assistenttjänster, som innehafts av präster, diakoner eller andra kvalificerade krafter, samt ett antal deltids-tjänster ävensom annan personal, varav 15 husmödrar.

Kammarkollegiet erinrar om att statsmakterna vid 1960 års riksdag (prop. 101; rskr 216) ställt sig avvisande till den begärda ökningen av antalet avlöningsbidrag till sjömanspräster med ytterligare två bidrag, av-

sedda för sjömanspräster i Rio de Janeiro och San Francisco, samt avstyrker bifall till den nu upprepade framställningen om sådan ökning. Kollegiet framhåller i detta sammanhang önskvärdheten av att möjligheterna för ett nordiskt samarbete på förevarande område närmare prövas i syfte att vinna kostnadsbesparing. Beträffande storleken av avlöningsbidragen till sjömansprästerna finner kammarkollegiet skäl tala för, att de av sjömansvårdsstyrelsen begärda beloppen något höjes. Förslagsvis skulle avlöningsbidraget enligt kollegiets mening för varje befattning från och med budgetåret 1961/62 kunna bestämmas till 18 800 kronor samt det retroaktiva lönetillägg per befattning för perioden den 1 januari 1960—den 30 juni 1961 till 1 300 kronor för år räknat.

I detta sammanhang torde få erinras om att det i två likalydande motioner till 1960 års riksdag (I: 262 och II: 394) föreslogs, att bidrag ur kyrkofonden skulle utgå till avlönande av tre av Evangeliska fosterlandsstiftelsen anställda sjömanspräster i Hamburg, Lübeck och Liverpool i likhet med vad nu sker beträffande präster i svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelses tjänst i utlandet.

I skrivelse den 10 maj 1960, nr 216, har *riksdagen* såsom sin mening givit Kungl. Maj:t till känna vad tredje lagutskottet i utlåtande nr 19 anfört i anledning av nämnda motioner. I utskottsutlåtandet uttalas följande.

Den verksamhet, som utövas genom de i utlandet stationerade sjömansprästerna är enligt utskottets mening förtjänt av allt stöd och varm uppskattning. Detta gäller verksamheten bland såväl sjömän som andra svenskar i utlandet. Att verksamheten fyller ett starkt behov framgår även av det siffermaterial, som redovisats i motionerna. Värdet av verksamheten påverkas enligt utskottets mening icke av om den bedrivs genom svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse eller genom annat trossamfund än svenska kyrkan. Starka skäl talar därför för bifall till yrkandet i motionerna om anslag ur kyrkofonden. Med hänsyn till det sätt, varpå kyrkofonden tillkommit, och fondens ändamål anser utskottet det emellertid tveksamt, huruvida anslag ur fonden kan utgå till ett enskilt samfund som Evangeliska fosterlandsstiftelsen. Stiftelsens organisation och förvaltning är sålunda icke underkastad kontroll eller insyn genom vare sig statlig eller kyrklig myndighet.

Enligt utskottets mening bör det, trots nu angivna betänkligheter, icke möta hinder att tillfredsställa det mycket angelägna behov, som motionärernas yrkande om anslag ur kyrkofonden avser att fylla. Flera lösningar är här tänkbara. En sådan vore att ställa ökade medel till förfogande för svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse med medgivande för styrelsen att i viss utsträckning bidraga även till kostnaderna för sjömansvård, som bedrivs genom andra samfund än svenska kyrkan. Vilken lösning som än väljes torde krävas ändringar i gällande författningar eller utfärdande av nya sådana. På grund härav synes det ej nu kunna komma i fråga att för tillgodoende av sjömansvårdens behov medgiva anslag ur kyrkofonden utöver vad i propositionen föreslagits. Utskottet förväntar emellertid, att Kungl. Maj:t före framläggandet av anslagsäskandena för budgetåret

1961/62 överväger de spörsmål, som är förenade med det i motionerna framställda yrkandet, och att vid de ställningstaganden, som därefter kan följa, beaktas vad utskottet här ovan anfört.

Över vad riksdagen sålunda givit till känna har, efter remiss, yttranden avgivits av *svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse*, *Evangeliska fosterlandsstiftelsen*, *statskontoret* och *kammarkollegiet*.

Sjömansvårdsstyrelsen hyser den uppfattningen, att det med hänsyn till den verksamhet, som bedrivs vid *Evangeliska fosterlandsstiftelsens* sjömanskyrkor, i och för sig vore motiverat, att bidrag ur kyrkofonden skulle kunna påräknas till präst, anställd vid under stiftelsen lydande sjömanskyrka. Mot bakgrunden av omfattningen av den verksamhet *sjömansvårdsstyrelsen* för närvarande själv utövar i 29 utländska hamnar samt det förhållandet, att det sammanlagda kyrkofondsbidraget under en lång följd av år motsvarat ungefär tio procent av styrelsens totala utgifter för sin verksamhet, finner styrelsen det vara rimligt, att ett bidrag ur kyrkofonden till *Evangeliska fosterlandsstiftelsens* sjömansvård utgår med ungefär samma procent av stiftelsens totala utgiftssumma för sin sjömansvård. Styrelsen förklarar sig beredd att, om så anses lämpligt, förmedla vederbörande kyrkofondsbidrag men önskar i sådant fall klara instruktioner beträffande bidragsförmedlingen.

Evangeliska fosterlandsstiftelsen, som finner det angeläget att betona, att sällskapet är ett evangelisk-lutherskt missionssällskap inom svenska kyrkan, tillstyrker bidrag ur kyrkofonden enligt motionärernas förslag och har icke något att erinra mot att bidraget förmedlas genom svenska kyrkans *sjömansvårdsstyrelse*.

Statskontoret finner med hänsyn till att stiftelsen i princip måste betraktas som en enskild kyrklig sammanslutning starka principiella betänkligheter möta mot att med kyrkofondsmedel bidraga till de i stiftelsens tjänst anställda sjömanspräster. Enligt kyrkofondslagen får kyrkofonden endast användas »för kyrkliga ändamål på sätt i lagen bestämmes». Enligt statskontorets mening kan med kyrkligt ändamål i detta sammanhang endast avses sådan kyrklig verksamhet, som bedrivs inom svenska kyrkans ram och av dess organ.

Om emellertid bidrag rent principiellt anses böra utgå till avlönande av stiftelsens sjömanspräster, bör likväl beslut om sådant bidrag enligt statskontorets mening inte fattas utan att en allmän bedömning gjorts av angelägenhetsgraden vad gäller de hamnar, där stiftelsens präster är verksamma, och de hamnar, där präster i *sjömansvårdsstyrelsens* tjänst finnes anställda.

Kammarkollegiet uttalar i huvudsak följande.

Det måste betecknas såsom en för kyrkofonden hittills i stort sett främmande uppgift att lämna bidrag till en enskild kyrklig sammanslutning. Den föreliggande frågan har därför stor principiell vikt. Många andra enskilda kyrkliga sammanslutningar eller anstalter finnes, vilka fullgör för kyrkan

synnerligen betydelsefulla uppgifter utan att åtnjuta något stöd från kyrkofonden. I detta hänseende må särskilt framhållas diakoniväsendet.

Utom det avvägningsproblem, som berörts av statskontoret, nämligen frågan om icke vissa av sjömansvårdsstyrelsens arbetsstationer, för vilka något avlöningsbidrag ur kyrkofonden icke beräknats, borde äga företräde framför någon av fosterlandsstiftelsens nu till understöd föreslagna arbetsstationer, anmäler sig sålunda även problemet om en rätt avvägning, i vad gäller ett eventuellt understöd från kyrkofonden, mellan fosterlandsstiftelsens sjömansvård och den verksamhet till gagn för kyrkan, som bedrivs av andra enskilda kyrkliga sammanslutningar eller anstalter. Ytterst framställer sig frågan, huruvida icke kyrkliga ändamål, som faller inom ramen för kyrkofondens nuvarande uppgifter, i ett eller annat avseende kan anses otillräckligt tillgodosedda och därför bör komma i åtanke, innan fonden iklädes för densamma hittills främmande engagemang.

Av det anförda synes närmast följa, att ett slutligt ställningstagande till det ifrågasatta bidraget ur kyrkofonden till fosterlandsstiftelsens sjömanspräster icke kan ske utan en ingående utredning av de antydda avvägningsproblemen samt över huvud kyrkofondens rättsliga ställning och de uppgifter, som med hänsyn härtill kan åläggas fonden.

Det synes knappast rimligt att medan anslag ur kyrkofonden — med visst undantag — för närvarande ej utgår till avlöning av vid diakonianstalterna anställda präster, vilka har full kompetens för församlingstjänst inom svenska kyrkan med rätt till prästerlig tjänstårsberäkning, bidrag ur fonden skulle utgå till hos fosterlandsstiftelsen anställda sjömanspräster, vilka ej innehar sådan kompetens. Enligt vad under hand inhämtats uppgick fosterlandsstiftelsens utgifter för sjömansprästernas verksamhet 1959 till 171 025 kronor, vilka utgifter för år 1960 beräknats öka med 12 000 kronor. Om bidrag ur kyrkofonden till denna verksamhet skulle fastställas i förhållande till den totala kostnaden i anslutning till vad sjömansvårdsstyrelsen härutinnan föreslagit, skulle bidraget komma att motsvara föga mer än ett av de avlöningsbidrag som för närvarande utgår till sjömansvårdsstyrelsen. Det torde knappast böra ifrågakomma att för en så begränsad anslagsfråga företaga en utredning av den omfattning, som här ifrågasatts. Varken de i saken väckta motionerna eller handlingarna i övrigt i ärendet synes för övrigt klart ge vid handen, att fosterlandsstiftelsen har något mera trängande behov av särskilt understöd för ifrågavarande verksamhet. Om ett sådant behov likaväl skulle visas föreligga synes följdriktigast, att anslag härför får utgå på riksstaten såsom tidigare varit fallet beträffande den av svenska kyrkan bedrivna sjömansvården m. m. i utländska hamnar. De skäl, som på sin tid föranledde överförandet av anslaget för sistnämnda verksamhet från riksstaten till kyrkofonden, saknar nämligen i det väsentliga giltighet för fosterlandsstiftelsens del.

Departementschefen. Någon saklig skillnad kan visserligen inte anses föreligga mellan den sjömansvård, som bedrivs av svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse, och den som handhaves av Evangeliska fosterlandsstiftelsen, men då stiftelsen har karaktär av enskild sammanslutning blir frågan om bidrag ur kyrkofonden till avlönande av sjömanspräster i fosterlandsstiftelsens tjänst en fråga av principiell betydelse, som bör lösas endast i samband med en grundligare utredning av hela spörsmålet om kyrko-

fondens användningsområde. I likhet med kammarkollegiet anser jag inte att förevarande fråga motiverar en utredning av så omfattande slag.

Härtill kommer också, såsom myndigheterna framhållit, att frågan om bidrag ur kyrkofonden till fosterlandsstiftelsens sjömansvård måste vägas mot övriga anspråk på bidrag ur fonden. Vid avvägning av föreliggande framställningar om anslag ur fonden har jag inte funnit mig böra tillstyrka någon ökning av antalet avlöningsbidrag till sjömanspräster. Framställningen om bidrag till fosterlandsstiftelsens sjömansvård torde därför redan av detta skäl inte böra föranleda någon åtgärd.

I likhet med vad som tidigare skett bör däremot en viss uppräknings av nu utgående elva avlöningsbidrag till sjömanspräster ske med hänsyn till de ökade lönekostnaderna. Jag tillstyrker för egen del den av sjömansvårdsstyrelsen begärda höjningen av bidragsbeloppen från och med nästa budgetår till 18 500 kronor, vilket innebär en kostnadsökning av sammanlagt 18 700 kronor för kyrkofonden. Vidare förordar jag, att retroaktivt tillägg till de nuvarande avlöningsbidragen får utgå för tiden den 1 januari 1960—den 30 juni 1961 med ett avrundat belopp av 1 700 kronor per bidrag eller tillhopa likaledes 18 700 kronor.

3. Anslag till anlitande av biträde vid handläggningen av kyrkliga ärenden

Jämlikt 6 § andra stycket 6) lagen om kyrkofond skall ur kyrkofonden utgå anslag, som Kungl Maj:t och riksdagen finner skäligt ställa till vederbörande statsdepartements förfogande för anlitande av biträde vid handläggning av kyrkliga ärenden. För innevarande budgetår har för ändamålet anvisats ett belopp av högst 60 000 kronor eller 20 000 kronor mer än föregående budgetår. Höjningen motiverades främst av behovet att anlita biträde vid beredningen av de frågor, som har samband med pastoratsregleringen. Då detta behov torde kvarstå endast under en del av nästa budgetår, torde anslaget för budgetåret 1961/62 böra sänkas med 10 000 kronor och sålunda utgå med ett belopp av 50 000 kronor.

4. Kostnaderna för stiftskansliutredningen

Från åttonde huvudtiteln reservationsanslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga har till bestridande av kostnaderna för den numera avslutade stiftskansliutredningen utgått 142 630 kronor 91 öre. I enlighet med hittills tillämpad praxis i fråga om utredningar beträffande sådana ändamål, som bekostas ur kyrkofonden, bör i förevarande fall en del av utredningskostnaderna slutligt gäldas av kyrkofonden. Med hänsyn till den fördelning av driftutgifterna för stiftskansliorganisationen, som regelmässigt sker mellan statsverket och kyrkofonden, föreslår jag, att 60 procent av nämnda utredningskostnader bestrides av fonden. Från denna bör således till nyssnämnda anslag under åttonde huvudtiteln överföras ett belopp av 85 578 kronor eller i runt tal 86 000 kronor.

5. Underhållsarbeten i lokalerna för domkapitlet i Göteborg

Domkapitlets i Göteborg expeditionslokaler är inrymda i bottenvåningen av biskopshuset vid Västra Hamngatan och Vallgatan.

Vid en av länsarkitektkontoret i Göteborg den 23 februari 1960 företagen besiktning av domkapitlets lokaler antecknades, att behov förelåg av puts- och målningsreparationer samt byte av förslitna lindleummattor jämte vissa justerings- och kompletteringsarbeten på snickerier till en beräknad sammanlagd kostnad av 6 000 kronor, varav 550 kronor för oförutsedda kostnader samt arvoden.

Stiftsnämnden i Göteborg har anhållit om anvisande av medel ur kyrkofonden för ifrågavarande reparationsarbeten.

Byggnadsstyrelsen har intet att erinra mot de föreslagna åtgärderna och tillstyrker stiftsnämndens hemställan.

Statskontoret har ingen erinran mot att ifrågavarande arbeten kommer till utförande. Då Göteborgs domkyrka, vilken det i och för sig lär tillkomma att sörja för domkapitlets lokaler, torde sakna egna medel för bestridande av kostnaderna för nämnda arbeten, bör enligt statskontorets mening kostnaderna, såsom tidigare skett i liknande fall, fördelas lika mellan staten och kyrkofonden. Kammarkollegiet ansluter sig till vad statskontoret anfört.

Departementschefen. De föreslagna underhållsarbetena i domkapitlets lokaler, vilka beräknats draga en kostnad av i runt tal 6 000 kronor, bör komma till utförande. Då domkyrkan saknar medel för att bestrida dessa kostnader synes de enligt hittills tillämpade grunder böra fördelas lika mellan statsverket och kyrkofonden. För ändamålet bör således jämlikt 6 § andra stycket 9) kyrkofondslagen ur kyrkofonden anvisas högst 3 000 kronor, varjämte ett särskilt reservationsanslag av likaledes 3 000 kronor bör uppföras å riksstaten under åttonde huvudtiteln med rubriken Domkapiteln och stiftsnämnderna m. m.: Vissa underhållsarbeten i lokalerna för domkapitlet i Göteborg.

6. Dövprästorganisationen m. m.

Gällande bestämmelser rörande de dövas religiösa omvårdnad återfinnes i kungörelsen den 20 maj 1938 (nr 345) angående dövvstumpräster. Enligt denna kungörelse skall riket vara indelat i fem dövprästdistrikt med en präst inom varje distrikt. Det närmare överinseendet över verksamheten utövas av fem olika domkapitel, ett för varje distrikt. Kungörelsen innehåller vidare, bland annat, bestämmelser om behörighet till dövprästbefattning samt om tillsättningsförfarandet.

I en vid 1958 års kyrkomöte avgiven motion, nr 28, påtalades olägenheterna av den rådande decentraliseringen på detta område samt restes krav

på medinflytande för de döva vid tillsättning av dövpräst. I motion nr 29 vid samma kyrkomöte behandlades vidare frågan om underlättande för präst att skaffa sig erforderlig utbildning för behörighet som dövpräst samt frågan om lönesättningen för dövprästerna. Andra tillfälliga utskottet anslöt sig i betänkande nr 6 till motionärernas yrkanden och uttalade även, att med hänsyn till såväl kyrkoherdes för döva behov av tjänstebiträde och vikarie som till rekryteringen av kyrkoherdetjänsterna ett visst adjunktssystem kunde tänkas ifrågakomma. Kyrkomötet anhöll i skrivelse den 23 september 1958, nr 6, *dels* om en allmän översyn av lagstiftningen rörande de dövas omvårdnad i religiöst hänseende, *dels* om åtgärder, ägnade att underlätta möjligheterna för präst att skaffa sig sådan utbildning som fordras för behörighet att uppehålla befattning såsom kyrkoherde för döva, *dels* ock att befattningen såsom kyrkoherde för döva måtte placeras lägst i lönegrad Ao 24.

I yttrande häröver finner statskontoret frågan om en avveckling av de ordinarie kyrkoherdebefattningarna för döva och deras ersättande med lämpligt antal arvodestjänster böra övervägas. Statskontoret tillstyrker en allmän översyn av lagstiftningen på detta område, varvid också utbildningsspörsmålen lämpligen bör utredas.

Kyrkomötets framställning tillstyrkes av berörda domkapitel samt svenska prästförbundet och Sveriges dövas riksförbund. De båda sistnämnda organisationerna uttalar sig också för ett adjunktssystem.

Kammarkollegiet anför i huvudsak följande.

Kollegiet anser sig icke kunna biträda statskontorets förslag om avveckling av den nuvarande organisationen med fem ordinarie kyrkoherdar för döva och deras ersättande med lämpligt antal arvodestjänster (bisysslor). Förutom den instabilitet och otrygghet, som kan bli följden av att den andliga vården för döva ombesörjes av präster vid sidan av annan tjänst, torde en sådan ordning även medföra rent praktiska olägenheter. Bland annat kommer otvivelaktigt att behövas ett ännu större antal för tjänstgöring bland döva utbildade präster än för närvarande, vilket i sin tur skulle ytterligare öka de redan förefintliga svårigheterna med rekryteringen. Kollegiet anser vidare ett adjunktssystem opraktiskt beträffande en specialgrupp med så begränsad omfattning som den förevarande. Flera döva kan vidare tänkas föredraga religiös omvårdnad av frikyrkopräster. Det kan även ifrågasättas om icke, därest den nuvarande organisationen är otillräcklig, den kunde kompletteras med viss diakoniverksamhet. Utskottets anmärkning om distriktens omfattning bör icke föranleda ändring av gällande distriktsindelning, som överensstämmer med distriktsindelningen för konsulenter för döva.

Önskemål om centraliserad tillsyn över dövprästernas verksamhet har särskilt framhållits i den motion, nr 28, vilken föranlett kyrkomötets framställning om en allmän översyn av gällande lagstiftning. Syftet tänkes tillgodosett genom ett slags kontraktsprostbefattning med domkapitel som överordnad myndighet. Kollegiet ställer sig för sin del frågande till nödvändigheten av en sådan reform. De fem domkapitel, som nu har inseende

över dövprästernas verksamhet, lär kunna åstadkomma nödig samordning sinsemellan i de spörsmål rörande döva som kan uppkomma genom att exempelvis vederbörande biskopar gemensamt dryftar frågorna. Detta kunde lämpligen ske i samband med biskopsmöte. Eventuellt skulle medel kunna ställas till förfogande för att bereda dövprästerna tillfälle till sammankomster.

Beträffande önskemålen om närmare reglering av dövprästernas specialutbildning anser kollegiet, att en översyn av hithörande bestämmelser bör komma till stånd. Härigenom kunde skapas bättre förutsättningar för ett rationellt och effektivt arbete inom den nuvarande organisationens ram. Utbildningen bör givetvis — icke minst med hänsyn till det begränsade behovet av dylika specialutbildade präster — så mycket som möjligt samordnas med annan utbildning för verksamhet bland döva.

I motionen nr 28 beröres bland annat krav på medinflytande från de döva vid tillsättningen av dövpräst. En dylik komplettering av nu gällande ordning för tillsättning av kyrkoherde för döva synes kollegiet av principiella skäl böra avvisas.

Kollegiet finner sålunda, att en översyn av gällande lagstiftning om dövpräster huvudsakligen påkallas av spörsmålet om utbildningen för dylik prästtjänst. Kyrkomötets framställning såvitt densamma avser vidtagande av åtgärder, ägnade att underlätta möjligheten för präst att skaffa sig sådan utbildning, som behövs för behörighet att uppehålla befattning som kyrkoherde för döva, biträdas. Det torde vara rimligt och för fortsatt religiös omvårdnad av de döva angeläget, att möjligheten för präst att skaffa sig den erforderliga speciella utbildningen underlättas. Viss jämförelse kan göras med gällande bestämmelser om stipendier för präster, som vill utbilda sig i finska och lapska språken, och om arvoden under utbildningstiden åt blivande lärare för blindas och dövas.

Inom ecklesiastikdepartementet har med biträde av f. d. kyrkoherden för döva S. G. Svensfors utarbetats förslag till *utbildningsplan* för blivande präster för döva.

Tiden för utbildningen bör enligt denna plan vara 8 månader. Under ungefär 4 månader följes utbildningen vid dövlärarseminariet med särskild vikt lagd vid de utbildningsmoment som i redogörelse för lärarseminariets verksamhet upptas under rubrikerna »Psykologiska och pedagogiska problem», »Språkliga problem», »Hörselskadorna» och »Kurs i de dövas åtbördsspråk». Därjämte följes undervisning i vissa ämnen efter prövning av rektor för seminariet samt hospitering i klasserna enligt av rektor uppgjord plan, dock särskilt i de högsta klasserna med tanke på kommande konfirmandundervisning. Utöver den undervisning i åtbördsspråket som ingår i nyss angivna kurs bör ytterligare undervisning däri ges under fem veckotimmar.

Under följande två månader ges fördjupad undervisning i åtbördsspråket med direkt undervisning i 15 veckotimmar med särskilt mål att kunna återge medelsvår text. Under denna tid sökes kontakt med enskilda döva och avlägges regelbundna besök i Dövas förening. Fortsatt kontakt hålles med seminarieundervisningen genom att aspirant bevistar sådana föreläsningar som anses ha särskilt intresse för den kommande gärningen.

De sista två månaderna ägnas speciell uppmärksamhet åt kyrkliga problem med direkt undervisning under 15 veckotimmar. Härunder studeras

särskilt homiletiska problem och genomgång av predikoutkast samt spörsmål berörande konfirmationsundervisningen. Vidare studium av gudstjänst- och förrättningsliturgierna. Tillfälle bereds att hålla gudstjänster och andaktsstunder samt enklare föredrag.

Under de fyra sista månaderna studeras härjämte speciella psykologiska problem enligt tillgänglig litteratur samt sociala förhållanden och sociallagstiftningen. Särskild vikt lägges vid sättet att umgås med döva samt dövas särskilda problem i samhällslivet. Tolkningsproblemet studeras ingående. Ett par av veckotimmarna anslås till genomgång och diskussion av hit-hörande frågor. Kännedom inhämtas om konsulenternas och diakonissornas arbetsproblem. Av största vikt är att aspirant under dessa månader får följa kyrkoherde för döva under hans tjänsteresor i så stor utsträckning som möjligt.

Departementschefen. I samband med att det blivit aktuellt att återbesätta ett par tjänster som kyrkoherde för döva har frågan om rekryteringen av dessa prästtjänster kommit i blickpunkten och kyrkomötet har påtalat de svårigheter som här föreligger. Det främsta hindret för rekrytering utgör otvivelaktigt det krav som måste uppställas på förtrogenhet med de dövas speciella situation och deras uttrycksmedel, särskilt åtbördsspråket. Starka skäl talar för att åtgärder bör vidtagas för att underlätta för präster, som kan vilja ägna sig åt verksamhet bland de döva, att skaffa sig lämplig utbildning härför. Kyrkomötets förslag i denna del har tillstyrkts i remissyttrandena.

Inom ecklesiastikdepartementet har förslag utarbetats rörande lämplig uppläggning av utbildningen för blivande präster för döva. Detta förslag, som nyss refererats och som innebär en åtta månaders specialutbildning, delvis förlagd till dövläroarseminariet, anser jag mig kunna biträda. Utöver den undervisning, som meddelas vid dövläroarseminariet, fordras kompletterande undervisning, främst i åtbördsspråket och dess speciella användning vid kyrkliga förrättningar. Kostnaderna för denna särskilda undervisning torde kunna beräknas till cirka 13 000 kronor per elev, då det i allmänhet endast blir fråga om utbildning av en enstaka präst åt gången. Tidvis torde intervallerna mellan utbildningstillfällena bli ganska långa. Till utbildningskostnaderna kommer vidare kostnaden för lön åt präst under utbildningstiden, något som tycks mig väsentligt, då rekryteringen helst bör ske bland präster med några års erfarenhet av församlingsarbete. Ifrågavarande ersättning bör bestämmas enligt i huvudsak samma grunder, som gäller för ersättning åt deltagare i praktisk lärarkurs. Ordinarie präst bör åtnjuta ersättning för mistad lön under tjänstledighet för utbildningen. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utforma de närmare bestämmelserna härvidlag även som att på ansökning i varje enskilt fall besluta om ersättning, som nu sagts, och anvisa övriga erforderliga medel för utbildning varom här är fråga. Här avsedda kostnader torde — liksom kostnaderna för dövprästorganisationen i stort — böra åvila kyrkofonden och enligt angivna grunder utgå jämlikt 6 § andra stycket 9) kyrkofondslagen.

Såsom anordnare och huvudman för denna specialutbildning synes lämpligen den inom svenska kyrkans diakonistyrelse arbetande kyrkliga nämnden för döva kunna fungera. Nämnden, i vilken ingår företrädare för de döva, har under hand förklarat sig villig härtill. Den torde med hänsyn till sina övriga arbetsuppgifter lätt kunna överblicka uppkommande rekryteringsbehov och vid lämplig tidpunkt hos Kungl. Maj:t göra framställning om anvisande av medel till utbildning av intresserade präster. Givetvis förutsättes detta ske i nära samråd med vederbörande domkapitel och döv-lärosemnariet.

I samband med inrättandet av den här föreslagna utbildningen för blivande dövpäster torde också 1938 års förutnämnda kungörelse bli föremål för översyn. Någon ändring i den nuvarande organisationen med fem kyrkoherdar i var sitt distrikt finner jag inte skäl att föreslå. Däremot anser jag mig böra tillmötesgå önskemålet om en effektivare samordning av den nuvarande verksamheten genom en centralisering av tillsynen till ett enda domkapitel. Inseendet över kyrkoherden för döva i Stockholms distrikt ankommer alltsedan år 1938 på domkapitlet i Uppsala och överflyttades således inte till Stockholms domkapitel, när Stockholms stift senare bildades. Med hänsyn till den mindre arbetsbelastningen vid domkapitlet i Stockholm föreslår jag nu, att inseendet över samtliga kyrkoherdar för döva skall utövas av detta domkapitel. För att vinna bättre samordning bör vidare en årlig sammankomst med kyrkoherdarna för döva få hållas. Kostnaderna härför kan beräknas uppgå till cirka 1 000 kronor och torde få bestridas ur det för kyrkoherdarna för döva under åttonde huvudtiteln beräknade anslaget till reseersättningar m. m. i omkostnadsstaten för domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.

Inrättandet av en särskild prostdienst finner jag inte motiverat vid den organisation jag nu förordar. Vid översynen av gällande bestämmelser torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta i vilken form de döva bör beredas visst medinflytande vid tillsättning av tjänst som kyrkoherde för döva. Beträffande kyrkoherdarnas löneställning vill jag slutligen erinra om att dessa tjänster enligt beslut vid fjolårets riksdag uppflyttats från lönegrad Ao 22 till Ao 23 från och med innevarande budgetår. Någon ytterligare lönegradsuppflyttning är jag inte beredd att förordar.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de närmare bestämmelser, som föranledes av vad jag här förordar.

7. Bidrag till viss utbildning vid Sköndalsinstitutet

Vid Sköndalsinstitutet i Stockholm utbildar Svenska diakonsällskapet diakoner ävensom i övrigt män och kvinnor för kyrkligt och samhälleligt socialt arbete. Institutet omfattar — förutom en sjukvårdarskola — diakonskolan, vid vilken utbildningen bedrivs dels i form av en allmän kurs

av förberedande slag, dels såsom fackutbildning på fyra olika linjer, nämligen församlingslinje, social linje, kyrkokameral linje och från och med läsåret 1959/60 kyrkomusikalisk linje. Vid sistnämnda linje meddelas såväl den kyrkomusikaliska som den pedagogiska utbildning, som fordras för behörighet till kyrkokantorstjänst. Antalet elever vid denna linje utgjorde första läsåret 4 och är innevarande läsår 6.

I två likalydande motioner till 1960 års riksdag (I: 597 och II: 737) hemställdes, att riksdagen måtte bevilja Svenska diakonsällskapet ett anslag av 50 000 kronor ur kyrkofonden för budgetåret 1960/61 samt i skrivelse till Kungl. Maj:t förorda, att bidrag till lärarlönerna vid Sköndalsinstitutet i fortsättningen i största möjliga utsträckning finge utgå efter samma normer som för övriga jämförbara enskilda utbildningsanstalter. Motionerna föranledde icke någon riksdagens åtgärd (rskr 294). I det till grund för riksdagens beslut liggande utlåtandet av statsutskottet (nr 118) uttalades, att man inte borde taga ställning till frågan om statsbidrag till lärarlönerna vid Sköndalsinstitutet förrän frågan om diakoniens framtida inriktning och ställning inom svenska kyrkan blivit bättre klarlagd. Denna principiella ståndpunkt hindrade dock enligt utskottets mening inte, att en viss utbildningsgren vid institutet, vars ställning vore mera entydig, kunde erhålla stöd ur exempelvis kyrkofonden. Utskottet tänkte därvid i första hand på den utbildning av kyrkokantorer, som sker vid institutet. Utskottet, som inte var berett att tillstyrka ytterligare anslag ur kyrkofonden budgetåret 1960/61 för nya ändamål, förutsatte likväl, att departementschefen vid kommande avvägning av framställningar om bidrag ur kyrkofonden till verksamhet, som gagnar kyrkan i dess helhet, också skulle uppmärksamma ifrågasvarande utbildning vid Sköndalsinstitutet.

Under återopande härav har *direktionen för Svenska diakonsällskapet* anhållit bland annat om anslag för budgetåret 1961/62 till den vid institutet bedrivna utbildningen. Av ansöknings framgång, att kostnaderna för den kyrkomusikaliska utbildningen — utöver vad som beräknas täckas av elevavgifter — kan förväntas uppgå till i runt tal 96 000 kronor varav 46 620 kronor avser löner åt två musiklärare och 43 750 kronor föreläsararvoden. Elevantalet vid den kyrkomusikaliska linjen har därvid beräknats till 20.

Kammarkollegiet erinrar i sitt utlåtande häröver om att frågan om diakoniens ställning och dess inorganisering i svenska kyrkan länge varit aktuell och att, bland annat, 1953 års kyrkomöte gjort framställning om utredning av hela denna fråga, vilken alltjämt vore beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Synnerlig återhållsamhet vore motiverad i fråga om varje åtgärd som med avseende på spörsmålet om finansieringen av diakonianstalternas verksamhet kunde innebära ett föregripande av en blivande utredning. Kammarkollegiet anför vidare följande.

Utan en dylik utredning synes de principiella konsekvenserna av ett bifall till framställningen svårigen kunna överblickas. Det ifrågasättes näm-

ligen här, att kyrkofondens användningsområde skulle utvidgas till att omfatta för fondens hittillsvarande ändamål i stort sett främmande uppgifter. Kyrkofonden har sålunda — fränsett ett nu utgående obetydligt avlönningsbidrag till diakonianstalterna — icke förut tagits i anspråk för understödande av verksamheten vid dessa anstalter. Ett bifall till framställningen skulle skapa ett prejudikat, som måhända kunde åberopas som stöd för ansökningar om anslag även från andra diakonianstalter. Vidare bör beaktas, att kyrkofonden hittills över huvud icke avsetts skola bestrida utbildningskostnader. Prästutbildningen vid de teologiska fakulteterna, för att taga det viktigaste exemplet, bekostas sålunda av statsmedel.

På grund av det anförda anser kollegiet sig icke kunna tillstyrka bifall till föreliggande framställning, i vad den avser bidrag ur kyrkofonden för Sköndalsinstitutet.

Departementschefen. Inledningsvis vill jag erinra om att frågan om en inorganisering av diakonien i kyrkan i sig rymmer ett flertal detaljfrågor. Det gäller sålunda spörsmål såsom skapandet av ett officiellt centralt organ för diakonien, vidare frågan om diakonianstalternas framtida ställning, diakoniarbetarnas anställningsförhållanden och slutligen även frågor om gränsdragningen för diakonatet, diakonvigningens innebörd m. m. Med anledning av en vid 1958 års kyrkomöte ånyo väckt motion om utredning fann kyrkomötet det också angeläget att begränsa frågekomplexet till att främst avse frågan om ett centralorgan för diakonien. Denna fråga hänsköts till kyrkomötets utredningsnämnd och torde sålunda komma att aktualiseras vid nästa kyrkomöte.

Beträffande de övriga frågorna i detta sammanhang, vill jag understryka, att diakonien utgör en gren av den frivilliga kyrkliga verksamheten, vilken i likhet med mission och sjömansvård huvudsakligen uppbäres av kyrkofolkets offervilja. Den bör också av naturliga skäl ha stor frihet att anpassa sina verksamhetsformer till de krav på kristen människovård, som kan resas under skiftande samhällsförhållanden. De enskilda diakonianstalternas ställning, utbildningens utformning och diakoniarbetarnas arbetsvillkor bör därför enligt min mening inte bli föremål för en närmare reglering från statsmakternas sida. I vissa av de berörda frågorna kring diakonatet råder också delade meningar inom kyrkan. Ett fortsatt klarläggande av diakoniens uppgifter och formerna för dess fastare anknytning till församlingslivet bör därför ankomma på kyrkans egna organ.

Som en konsekvens av denna uppfattning har Kungl. Maj:t nyligen beslutit lämna de av 1941 och 1953 års kyrkomöten gjorda framställningarna om utredning av berörda frågor utan vidare åtgärd.

Mot denna bakgrund är jag inte heller beredd att tillstyrka ansökningen om bidrag av allmänna medel till Sköndalsinstitutets utbildning av diakoniarbetare. Jag vill även erinra om de ekonomiska konsekvenser ett bifall till diakonsällskapets ansökning skulle få med hänsyn till att likartad utbildning bedrivs också vid fyra diakonissanstalter.

I likhet med statsutskottet vid fjolårets riksdag finner jag emellertid, att den kyrkomusikaliska linjen vid Sköndalsinstitutet i viss mån intar en särställning. Den utbildning, som där med stöd av Kungl. Maj:ts medgivande den 8 maj 1959 bedrivs, avser nämligen att ge behörighet till den nya typ av kyrkomusikertjänster, kyrkokantorstjänster, som inrättats genom 1958 års kyrkomusikerreform. Vid sidan av Sköndalsinstitutet finns inte någon läroanstalt, som meddelar både de kyrkomusikaliska och de musikpedagogiska kunskaper, som fordras för dessa tjänster. Då det sålunda här är fråga om en utbildning för reguljära tjänster som kyrkomusiker, anser jag mig inte böra motsätta mig ett visst bidrag till kostnaderna härför. Tillkomsten av ett sådant bidrag torde inte stå i strid med de principiella synpunkter jag i det föregående anfört rörande diakonien och utbildningen av diakoniarbetare. Jag finner inte heller, att några avgörande principiella skäl kan anföras mot att anlita kyrkofondsmedel till bestridande av kostnader för sådan speciell, för vissa kyrkliga tjänster betydelsefull utbildning, som inte ordnas genom det allmännas försorg. Med hänsyn till utbildningens syfte bör sålunda här ifrågasatt bidrag enligt min mening kunna utgå ur kyrkofonden. Det bör upptagas med ett avrundat belopp som, med utgångspunkt i att kyrkomusikerutbildningen vid institutet under budgetåret 1961/62 får den av diakonsällskapets direktion förutsatta omfattningen, torde bestämmas till 50 000 kronor.

Jag föreslår sålunda, att för budgetåret 1961/62 jämlikt 6 § andra stycket 9) kyrkofondslagen anvisas ett anslag av högst 50 000 kronor såsom bidrag till kostnaderna för den kyrkomusikaliska linjen vid Sköndalsinstitutet. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att närmare bestämma i vilken utsträckning och på vilka villkor anslaget skall få tagas i anspråk för ändamålet.

8. Övriga frågor om anslag ur kyrkofonden

Bland de kostnader för andra av Kungl. Maj:t och riksdagen särskilt angivna kyrkliga ändamål, som jämlikt 6 § andra stycket 9) lagen om kyrkofond bestrides ur kyrkofonden, märkes det årliga bidraget till Lutherska världsförbundets svenska sektion för bestridande av dess medlemsavgift till världsförbundet. Detta bidrag har från och med innevarande budgetår höjts från 30 000 kronor till 35 000 kronor.

Lutherska världsförbundets svenska sektion anhåller om en höjning av bidraget till 40 000 kronor.

Statskontoret finner, att det nu utgående bidraget bestämdes med utgångspunkt i en årsavgift av samma storlek som förbundets svenska sektion synes ha att erlagga för 1961 och att några nya skäl icke anförts för en höjning av bidraget utöver det av statsmakterna för innevarande budgetår beslutade. Bidraget bör därför utgå med oförändrat 35 000 kronor för nästkommande budgetår.

Vidare har *ärkebiskopen* i en skrivelse — med förmälan att Kyrkornas världsråds nästa generalförsamling äger rum i New Dehli den 18 november — den 6 december 1961 och att svenska kyrkan äger rätt att härför utse åtta delegater samt därjämte ombetts svara för resekostnaderna för en universitetsteolog vilken såsom »advisor» skall medverka vid kongressen — anhållit att vid uppgörande av budget för kyrkofonden för budgetåret 1961/62 hänsyn toges till behovet av resebidrag för svenska kyrkans delegater till generalförsamlingen. Kostnaderna för resor och traktamenten beräknas enligt *ärkebiskopen* uppgå till omkring 5 000 kronor per delegat.

Departementschefen. Någon höjning av det nu utgående årliga bidraget å 35 000 kronor till Lutherska världsförbundets svenska sektion är jag inte beredd att tillstyrka.

Kostnaderna för resebidrag åt delegater vid olika kyrkliga konferenser m. m. i utlandet brukar regelmässigt bestridas från det särskilda anslaget ur kyrkofonden till extra utgifter, varom stadgas i 6 § andra stycket 9) lagen om kyrkofond och som från och med den 1 juli 1960 tills vidare utgår med 60 000 kronor för budgetår. För svenska kyrkans representation vid Kyrkornas världsråds generalförsamling i New Dehli torde emellertid de erforderliga resebidragen komma att sammanlagt uppgå till ett så stort belopp, att det svårigen kan bestridas inom ramen av ett oförändrat extra utgiftsanslag utan att menligt inkräkta på andra angelägna behov, som bör tillgodoses ur detta anslag. I enlighet med de av mig i proposition nr 101 till 1960 års riksdag förordade grunderna torde därför jämlikt 6 § andra stycket 9) kyrkofondslagen till bestridande av kostnaderna för här avsedda resebidrag böra anvisas ett särskilt engångsbelopp vid sidan av anslaget till extra utgifter. Detta belopp synes mig böra fastställas till 25 000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att närmare besluta rörande de bidrag som skall utgå härur.

9. Hemställan

Under åberopande av vad jag i detta avsnitt av min framställning under punkterna 1—8 anført och förordat hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva,

a) att från och med den 1 juli 1961 tills vidare representationsbidrag må utgå till *ärkebiskopen* med 18 000 kronor, till *biskopen* i Lunds stift med 10 000 kronor och till annan *biskop* med 6 000 kronor för år räknat;

b) att ur kyrkofonden må till svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse utgå dels ytterligare avlöningsbidrag för tiden den 1 januari 1960—den 30 juni 1961 med tillhopa

18 700 kronor, dels årligen från och med budgetåret 1961/62 tills vidare elva bidrag om 18 500 kronor för avlönande enligt gällande grunder av präster, som är anställda i styrelsens tjänst i utlandet;

c) att för anlitande av biträde vid handläggningen inom vederbörande statsdepartement av kyrkliga ärenden må för budgetåret 1961/62 ur kyrkofonden utgå högst 50 000 kronor;

d) att från kyrkofonden må till åttonde huvudtitelns reservationsanslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga överföras ett belopp av 86 000 kronor;

e) att ur kyrkofonden må från och med den 1 juli 1961 tills vidare enligt av mig förordade grunder dels utgå ersättning åt präst, som genomgår utbildning till präst för döva, dels ock bestridas kostnaderna för anordnande av sådan utbildning;

f) att ur kyrkofonden må för budgetåret 1961/62 utgå bidrag till Svenska diakonsällskapet med högst 50 000 kronor till bestridande av kostnader för utbildning av kyrkomusiker vid Sköndalsinstitutet;

g) att ur kyrkofonden må till resekostnader m. m. för svenska kyrkans representanter vid Kyrkornas världsråds generalförsamling i New Dehli hösten 1961 utgå bidrag av 25 000 kronor;

dels till Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.: Vissa underhållsarbeten i lokalerna för domkapitlet i Göteborg för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 000 kronor; samt

medgiva, att ur kyrkofonden må för samma ändamål utgå ett belopp av 3 000 kronor;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i prästlönereglementet, som föranledes av vad som föreslagits under punkten a), samt i övrigt vidtaga de författningsändringar och utfärda de bestämmelser, som föranledes av vad jag i det föregående förordat.

III. Villkor för tillstånd att inrätta kloster

1. Ansökningen

Enligt 5 § religionsfrihetslagen kan kloster inrättas endast med Kungl. Maj:ts tillstånd och på de villkor Kungl. Maj:t föreskriver. När propositionen med förslag till religionsfrihetslag (nr 100) behandlades vid 1951 års riksdag, anförde särskilda utskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 1), att enligt utskottets mening Kungl. Maj:t borde, då fråga om tillstånd att inrätta kloster första gången förekom, inhämta riksdagens yttrande över de villkor som Kungl. Maj:t därvid ämnade föreskriva.

Hos Kungl. Maj:t har nu *Theresiastiftelsen i Lund* anhållit om tillstånd att å en stiftelsen tillhörig fastighet i Glumslövs socken i Malmöhus län inrätta ett kloster för karmelitnunnor.

Enligt stadgarna för Theresiastiftelsen, som bildades den 15 juni 1956, skall stiftelsens ändamål vara att stödja den fromma verksamhet, som sysstrar av den katolska karmelitorden bedriver i Sverige. Stiftelsen samarbetar för uppnående av sina syften med karmelitsystrarna i karmelitklostret i Gent i Belgien. Stiftelsens fastighet förvärvades år 1957 efter tillstånd av Kungl. Maj:t för en köpeskilling av 125 000 kronor. I en byggnad på fastigheten finns enligt uppgift bostadsmöjligheter för omkring 10 personer. Stiftelsens avsikt är att om ansökningen bifalles uppföra en nybyggnad, ägnad för klosterliv. Vid styrelsens ansökning är fogade de klosterregler, som avses skola gälla. Enligt dessa får högst 21 personer intagas i klostret. I övrigt innehåller reglerna inte något som i väsentlig mån avviker från den kanoniska rättens allmänna bestämmelser om kloster. För dessa bestämmelser lämnas i nämnda proposition (s. 106 o. f.) en redogörelse, till vilken torde få hänvisas.

Stiftelsen upplyser, att den kommunitet, som skulle utgöra klostrets första medlemmar, består av sex belgiska karmelitsysstrar och två svenska medborgare. Ytterligare någon av svensk nationalitet har anmält sin avsikt att inträda. Vidare anføres att, enär det inte i Sverige finns några klostertraditioner, måste man uppenbarligen — för att över huvud taget kunna skapa en sådan på gamla och fasta traditioner byggd institution — i det första klostret till en början intaga i huvudsak utländska sysstrar, vilka så att säga blir klostrets stiftare och fullgör den för klostrets grundande nödvändiga funktionen att till det nya klostret överföra klostertraditionerna från redan bestående kloster inom karmelitorden.

2. Yttranden

I ärendet har yttranden avgivits av *kammarkollegiet*, *länsstyrelsen i Malmöhus län*, *statens utlänningskommission* och *ärkebiskopen*.

Kammarkollegiet, som tillstyrker bifall till stiftelsens ansökan, behandlar därjämte i sitt yttrande förutsättningarna och villkoren för klostrets inrättande. Vad särskilt angår frågan om möjligheterna för den som ångrar ett avlagt klosterlöfte att vinna befrielse från detta, hänvisar kollegiet till att föredragande departementschefen i propositionen angående ny religionslagstiftning erinrat om att det följde av den lagstiftning, som då behandlades, att vederbörande alltid vore berättigad att utträda ur sitt trossamfund och att han därigenom kunde befria sig från sina förpliktelser gentemot samfundet och dess klosterinstitutioner. Vidare erinrar kollegiet om departementschefens uttalande, att Kungl. Maj:t borde vid prövning av ärendet om tillstånd att inrätta kloster eller om återkallelse av sådant tillstånd fästa avseende vid bestämmelser, som vederbörande samfund hade om befrielse från avlagt klosterlöfte och den behandling framställningar om befrielse brukade röna hos överordnade inom samfundet.

Kammarkollegiet har i denna fråga hört Theresiastiftelsens juridiska biträde, advokaten Anders Winblad i Lund, som anförde följande.

Varje postulant, varje novis och varje syster — oavsett om hon avlagt timliga eller eviga löften — har full frihet att när hon så önskar lämna klostret.

Befrielse från givna löften erhålles undantagslöst efter hänvändelse till vederbörande kyrkliga myndigheter och erlagd hemgift återbetalas. Om en syster en gång blivit mottagen utan hemgift eller med otillräcklig hemgift och hon alltså icke kan reda sig med sina egna tillgångar, erhåller hon av klostret vad som erfordras för att hon skall kunna återvända hem i trygghet och därutöver erhåller hon vad hon kan behöva för att leva en viss tid framåt.

Den som utträder ur klostret utan att dessförinnan ha blivit befriad från sina löften, kan icke och blir icke heller för den skull utesluten ur samfundet. Den enda påföljd som inträder är den, att vederbörande blir exkommunicerad, d. v. s. förbjuden att mottaga sakramenten. Detta förbud uppehålles emellertid icke genom några som helst yttre maktmedel, så att vederbörande av kyrklig myndighet eller befattningshavare hindras att mottaga sakramenten, utan detta förbud är endast och allenast den enskildes så att säga samvetsfråga. Ansöker vederbörande efter det hon lämnar klostret om befrielse från givna löften, beviljas denna ansökan undantagslöst och därmed förfaller även den påföljd varom nyss talats och utbetalas även hemgift på sätt här beskrivits.

I anslutning till vad sålunda upplysts förklarar kammarkollegiet det vara angeläget att för framtiden tillse, att inte den, som ångrar avlagda löften och önskar utträda ur klostret, genom påföljder av religiös natur avhållas därifrån. Självfallet kan det inte ifrågakomma att i sådant syfte uppställa

föreskrifter, som inskränker den katolska kyrkans handlingsfrihet. Där-
emot synes, enligt kollegiets mening, en möjlig utväg att vinna det angivna
syftet vara att såsom förutsättning för tillståndet angives, att påföljder av
religiös natur inte får förekomma för den som önskar utträda ur klostret.
Skulle denna förutsättning sedermera visas inte föreligga, kan — anför
kollegiet — fråga uppkomma om att återkalla tillståndet för klostret; detta
torde innebära en betryggande garanti för att inte utträdesrätten de facto
inskränkes.

Kammarkollegiet föreslår också, att såsom förutsättning för det sökta
tillståndet bör angivas, att klostrets medlemmar kommer att efter några år
till övervägande del utgöras av svenska medborgare och att antalet kloster-
medlemmar inte under någon längre tid kommer att understiga sex, d. v. s.
det antal, som enligt nämnda proposition borde fordras för att en inrättning
av ifrågavarande slag skall betraktas såsom kloster.

Dessutom framlägger kammarkollegiet förslag till villkorsbestämmelser
att föreskrivas vid beslut om tillstånd till klostrets inrättande samt föreslår
att Theresiastiftelsens styrelse åläggas att årligen till Kungl. Maj:t lämna
uppgift angående klostermedlemmarnas nationalitet och antal.

Länsstyrelsen i Malmöhus län ansluter sig i frågan, huruvida ett flertal
klostermedlemmar skall vara svenska medborgare redan då klostret inrät-
tas, till de synpunkter som Theresiastiftelsen anför. På grund härav och
då anledning inte torde föreligga att antaga, att verksamheten blir av annan
art än som avsetts i samband med religionsfrihetslagens tillkomst, motsätter
sig länsstyrelsen inte att det begärda tillståndet lämnas. De av kammar-
kollegiet föreslagna villkorsbestämmelserna syns länsstyrelsen lämpliga.

Statens utlänningskommission, som bedömt ärendet från utlänningskon-
trollsynpunkt, motsätter sig inte bifall till framställningen. Kommissionen
utgår därvid från att utlänningslagen skall vara tillämplig på de utlän-
ningar, som kan komma att vinna inträde i klostret eller eljest vistas i det.
Då det emellertid med hänsyn till klosterinstitutionens karaktär möjligen
kan uppstå missförstånd härom bör enligt kommissionen, vid bifall till
framställningen, i villkoren för tillståndet angivas, att utlänningslagen äger
tillämpning på utländska klostermedlemmar och besökande.

Ärkebiskopen har intet att erinra mot de villkorsbestämmelser, som före-
slagits av kammarkollegiet. Med avseende på de allmänna förutsättningarna
för ett tillstånd anser ärkebiskopen angeläget att framhäva, att ett så-
dant inte kan komma i fråga annat än för kloster tillhörande samfund, i
vilkas samfundsordning klosterinstitutionen ingår. Ärkebiskopen erinrar
härefter om att vad dissenterlagskommittén i sitt betänkande, som låg till
grund för 1951 års lagstiftning, uttalat om att kloster borde få inrättas
endast för de svenska romerska katolikernas behov och sålunda såsom med-
lemmar i huvudsak endast ha svenska medborgare visserligen inte berör-

des vid statsmakternas ställningstagande men att detta näppeligen kan tagas till intäkt för antagandet, att statsmakterna på denna punkt skulle hyst en från kommittén avvikande mening. Ärkebiskopen finner det därför betänkligt, att tillstånd till inrättande av ett kloster skulle kunna givas, om vid dess grundande inte ens en minoritet av dess medlemmar skulle vara svenska medborgare.

3. Departementschefen

Förbudet mot att inrätta kloster här i landet upphävdes genom 1951 års religionsfrihetslag, vars 5 § innehåller bestämmelserna om kloster. Enligt detta lagrum kan kloster inrättas endast med Kungl. Maj:ts tillstånd och på de villkor Kungl. Maj:t föreskriver. Vidare gäller att ingen får upptagas i kloster, förrän han fyllt 21 år. Slutligen stadgas att Kungl. Maj:t äger återkalla tillstånd, om lag eller författning eller villkor som Kungl. Maj:t föreskrivit åsidosättes vid klosterverksamheten eller klostret drives uppenbart i strid mot vad som var förutsatt, då tillståndet gavs.

Såsom inledningsvis erinrats har riksdagen uttalat att Kungl. Maj:t borde, då fråga om tillstånd att inrätta kloster första gången förekom, inhämta riksdagens yttrande över de villkor som Kungl. Maj:t därvid ämnade föreskriva.

Med Theresiastiftelsens ansökning har nu för första gången uppkommit fråga om att meddela tillstånd att inrätta kloster. Då förutsättningar för bifall till den gjorda framställningen synes föreligga, bör riksdagens yttrande inhämtas angående de villkor som bör uppställas i samband därmed.

En från religionsfrihetssynpunkt väsentlig förutsättning för att klosterverksamhet skall få bedrivas här i riket synes mig vara, att den som ångrar ett avlagt klosterlöfte garanteras inte endast att han rent faktiskt kan utträda ur klostret utan även att detta kan ske utan att han riskerar påföljder av religiös innebörd. I ärendet har upplysts, att vederbörande katolska myndigheter i fråga om befrielse från klosterlöfte tillämpar den praxis att ansökningar härom alltid bifalles. För den som lämnar kloster utan att ha fått befrielse från löftet inträder visserligen den påföljden, att han blir exkommunicerad, d. v. s. förbjuden att mottaga sakramenten, men detta förbud upprätthålles inte med några yttre maktmedel utan blir endast en samvetsfråga för den enskilde själv. Ansöker han därefter om befrielse från löftet, beviljas detta undantagslöst och påföljden häves. Några andra påföljder av religiös innebörd tillämpas inte för utträdande. Med hänsyn till vad sålunda upplysts synes det inte nödvändigt att uppställa någon uttrycklig villkorsbestämmelse i förevarande avseende. Skulle denna förutsättning framdeles visa sig brista, ger religionsfrihetslagen möjlighet att under hänvisning härtill återkalla tillståndet.

I beslutet om tillstånd bör i anslutning till vad kammarkollegiet föreslagit angivas, att vid beslutet förutsatts, att klostrets medlemmar kommer att efter några år till övervägande del utgöras av svenska medborgare.

Vad härefter gäller de egentliga villkoren för tillstånd till klosterverksamheten synes dessa böra i allt väsentligt utformas i enlighet med vad kammarkollegiet föreslagit. Därigenom skulle villkoren, som i princip ansluter till uttalanden i religionsfrihetslagens förarbeten, komma att få i huvudsak följande innehåll.

För att undanröja all tvekan beträffande vem som har att tala och svara för klostret torde böra föreskrivas, att Theresiastiftelsen skall vara dess huvudman. Beträffande upptagande i klostret bör föreskrivas att — utöver vad i 5 § religionsfrihetslagen stadgas — klosterlöfte, som inte är tidsbegränsat, får avläggas endast av den som fyllt tjugufem år. Vidare bör fastslås, att klosterlöfte inte får utgöra hinder för utträde ur klostret. Det torde ytterligare angivas, att offentlig myndighet äger i enlighet med vad i lag och författning stadgas tillträde till klostret och rätt till insyn i dess verksamhet samt att myndighet inte kan förvägras att träda i omedelbar förbindelse med klostermedlem. Slutligen bör som villkor uppställas att, om i anslutning till klostret drives verksamhet, som avser vård och fostran av barn och ungdom, undervisning, sjukvård eller socialvård, skall gälla vad i lag och författning föreskrives om sådan verksamhet i allmänhet.

Theresiastiftelsens styrelse torde böra åläggas att till ecklesiastikdepartementet varje år före utgången av januari månad lämna uppgift om antalet klostermedlemmar under föregående år samt angående dessa medlemmars nationalitet.

I beslutet bör slutligen erinras, att klosterlöftet inte medför begränsning av det skydd för personlig frihet, som svensk lagstiftning tillförsäkrar, att i fråga om rättshandlingar av den som avlagt klosterlöfte skall tillämpas vad i civillag är stadgat samt att i fråga om utländsk medborgare, som är klostermedlem eller eljest uppehåller sig i klostret, skall iakttagas vad som finns stadgat i utlänningslagen jämte i anslutning därtill utfärdade författningar.

Under återopande av vad jag i det föregående anført hemställer jag

att Kungl. Maj:t måtte inhämta riksdagens yttrande beträffande de villkor för tillstånd att inrätta kloster i förevarande fall, vilka angivits i det föregående.

Kungl. Maj:ts proposition nr 47 år 1961

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt under avsnitten I—III, bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar, att till riksdagen skall avläsas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Jan-Mats Lindahl

Utkast

till

**kungörelse om prästerliga övergångsbefattningar, som inträttas vid
nyindelning av riket i pastorat**

Häri genom förordnas som följer.

1 §.

Kyrkoherde eller komminister, vars tjänst indrages vid nyindelningen av riket i pastorat och som då icke genom förflyttning eller annorledes erhåller annan ordinarie tjänst såsom församlingspräst eller beviljas avsked med pension, är skyldig att övergå till prästerlig övergångsbefattning.

2 §.

Prästerlig övergångsbefattning inträttas av Kungl. Maj:t.

Beslut om att överföra präst till övergångsbefattning meddelas av Kungl. Maj:t. Ärendet upptages och beredes av domkapitlet. Prästen skall givas tillfälle att yttra sig i ärendet.

3 §.

För präst, som överförs till övergångsbefattning, skall i fråga om tjänstgöringsskyldighet och övriga tjänsteförhållanden samt rätt till avlöningsförmåner ävensom pensionsrätt gälla vad nedan stadgas.

4 §.

Prästen är skyldig att, om Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, domkapitlet det förordnar, uppehålla i prästlönereglementet avsedd tjänst.

Prästen är ock skyldig att låta sig utnämna till innehavare av ordinarie tjänst såsom församlingspräst.

5 §.

Utnämnes prästen till innehavare av ordinarie tjänst, för vilken gälla av Kungl. Maj:t utfärdade avlöningsbestämmelser, avgår prästen från övergångsbefattningen, såvida icke Kungl. Maj:t annat beslutar.

6 §.

1 mom. Erhåller prästen ordinarie tjänst såsom församlingspräst, skall vid tillämpning av prästlönereglementet så anses, som om han under innehavet av övergångsbefattningen alltjämt innehaft sin tidigare tjänst samt med stöd av 12 § reglementet förflyttats från denna till den nya tjänsten.

I fråga om tid, varunder prästen efter överförandet till övergångsbefattningen icke uppehållit förordnande å tjänst, som avses i reglementet, skall därvid så anses som om han åtnjutit tjänstledighet med C-avdrag av annan

anledning än offentligt uppdrag eller, såvitt gäller rätt till löneklassuppflyttning, än dylikt uppdrag och vad därmed i angivna hänseende jämställs.

2 mom. Med tidigare tjänst skall förstås den ordinarie kyrkoherde- eller komministertjänst, som prästen innehade omedelbart före överförandet till övergångsbefattningen.

Uppehåll prästen vid tidpunkten för överförandet vikariatslöneförordnande å församlingsprästtjänst, som vakantsatts i avvaktan på nyindelningens genomförande, beror på Kungl. Maj:ts prövning, huruvida vikariatslöneförordnandet skall likställas med innehav av den tjänst förordnandet avsåg.

7 §.

Till prästen utgår, där ej annat följer av vad nedan stadgas, övergångsarvode, motsvarande lön i ortsgrupp 3 i den löneklass, vari prästen var placerad i sin tidigare tjänst eller den högre löneklass inom lönegraden för angivna tjänst, till vilken uppflyttning må ha skett under förordnande, som avses i 8 §.

8 §.

Förordnas prästen att uppehålla i prästlönereglementet avsedd tjänst, skall prästen under förordnandet åtnjuta samma avlöningsförmåner, som enligt reglementet skulle ha tillkommit honom, om han under förordnandet innehaft sin tidigare tjänst.

Vid bestämmande av prästens rätt till avlöningsförmåner under här avsett förordnande skall iakttagas vad i 6 § 1 mom. andra stycket sägs. Under förordnandet skall prästens bostadsort anses som stationeringsort, såvida icke domkapitlet annat bestämmer.

9 §.

Har prästen av Kungl. Maj:t medgivits rätt att med övergångsbefattningen förena ordinarie tjänst eller erhåller han annan anställning, för vilken gälla av Kungl. Maj:t utfärdade avlöningsbestämmelser, eller förordnas han att uppehålla dylik anställning eller fullgöra statligt uppdrag, beror på beslut eller bestämmelser, som meddelas av Kungl. Maj:t, om och i vad mån övergångsarvodet må bibehållas.

10 §.

1 mom. Innehar prästen vid överförandet tjänstebostad och förordnas han att i samma ort uppehålla tjänst såsom kyrkoadjunkt, äger domkapitlet besluta, att bostaden skall anses som tjänstebostad för prästen, så länge han uppehåller tjänsten.

Innehar prästen eljest tjänstebostad, skall han avträda den sist å fardag som infaller näst efter tre månader från överförandet, såvida icke domkapitlet medger att den avträdes vid senare tidpunkt.

2 mom. Under tid prästen efter överförandet kvarbor i sin tidigare tjänstebostad till följd av bestämmelserna i 1 mom., skall vad i prästlönereglementet eller annan författning stadgas om tjänstebostad för präst i tillämpliga delar gälla beträffande bostaden och så anses som om prästen alltså innehade sin tidigare tjänst.

11 §.

Föreligga särskilda skäl, må efter medgivande av Kungl. Maj:t ersättning för flyttningskostnad utgå till prästen i samband med att han överföres till övergångsbefattning. Dylik ersättning må efter medgivande av Kungl. Maj:t utgå jämväl om prästen förordnas att uppehålla i prästlönereglementet avsedd tjänst eller utnämnes till innehavare av ordinarie tjänst, för vilken gälla av Kungl. Maj:t utfärdade avlöningsbestämmelser.

Vid resa i anledning av att förordnande att uppehålla i prästlönereglementet avsedd tjänst till- eller frånträdes äger prästen uppbära resekostnadsersättning och traktamente enligt allmänna resereglementet.

12 §.

Avlider prästen skola bestämmelserna i 44 § prästlönereglementet äga motsvarande tillämpning.

13 §.

I fråga om prästens pensionsrätt skall så anses som om han under den tid han varit överförd till övergångsbefattningen innehaft och utövat sin tidigare tjänst.

Prästen skall härunder anses ha varit stationerad på ort tillhörande ortsgrupp 3; dock skall för tid, då för honom vid tillämpning av 8 och 9 §§ må ha varit gällande stationeringsort tillhörande högre ortsgrupp, beaktas ortsgruppen för sistnämnda stationeringsort.

Övergångsbestämmelser

1. Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1962.

2. Uppbär präst, som överföres till övergångsbefattning, personlig lönefyllnad, som avses i 7 § kungörelsen den 30 november 1951 (nr 778) med övergångsbestämmelser till prästlönereglementet, m. m., skall han, utöver de avlöningsförmåner som må tillkomma honom enligt förevarande kungörelse, äga uppbära ersättning motsvarande lönefyllnaden.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
<i>Propositionens huvudsakliga innehåll</i>	1
<i>Lagförslag</i>	3
Lag om ändrad lydelse av 6 § lagen om kyrkofond	3
Lag om ändrad lydelse av 1 § 2 mom. prästlönekostnadslagen	5
I. <i>Prästerliga övergångsbefattningar</i>	6
1. Inledning	6
Riksdagsbeslutet om reform av pastoratsindelningen	7
Riksdagsbeslutet om förflyttning av präster vid indelningsreformen	9
2. Prästvalskommittén	10
3. Yttranden	14
4. Frågans behandling vid 1957 års riksdag	15
5. Departementschefen	16
II. <i>Vissa anslag ur kyrkofonden m. m.</i>	22
1. Biskoparnas representationsbidrag	22
2. Avlöningsbidrag till sjömanspräster	22
3. Anslag till anlitande av biträde vid handläggningen av kyrkliga ärenden	26
4. Kostnaderna för stiftskansliutredningen	26
5. Underhållsarbeten i lokalerna för domkapitlet i Göteborg	27
6. Dövprästorganisationen m. m.	27
7. Bidrag till viss utbildning vid Sköndalsinstitutet	31
8. Övriga frågor om anslag ur kyrkofonden	34
9. Hemställan	35
III. <i>Villkor för tillstånd att inrätta kloster</i>	37
1. Ansökningen	37
2. Yttranden	38
3. Departementschefen	40
<i>Bilaga A. Utkast till kungörelse om prästerliga övergångsbefattningar, som inrättas vid nyindelning av riket i pastorat</i>	43